

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERKEKLİK-İKTİDAR İLİŞKİSİ: 1933-1945 ARASI
NAZİ DÖNEMİ'NDE GENÇLİK VE BEDEN
POLİTİKALARININ PROPAGANDA
TEMELİNDE İNCELENMESİ

Uğur Baran BECERİKLİ

2501151270

Prof. Dr. Birsen HEKİMOĞLU

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : UĞUR BARAN BECERİKLİ Numarası : 2501151270
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : PROF. DR. HATİCE BİRSEN HEKİMOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 10.09.2019 Saati : 13:00
Tez Başlığı : " ERKEKLİK - İKTİDAR İLİŞKİSİ: 1933-1945 ARASI NAZİ DÖNEMİ'NDE GENÇLİK VE BEDEN POLİTİKALARININ PROPAGANDA TEMELİNDE İNCELENMESİ "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ÖYÇÜKLÜĞÜYLE karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. H. BİRSEN HEKİMOĞLU		Kabul
2- DOÇ. DR. BULUT GÜRPINAR AYDIN		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜY. GÜVEN GÜRKAN ÖZTAN		Kabul
YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. NURAY BOZBORA		
2- DR. ÖĞR. ÜY. EYLEM ÖZDEMİR		

İyon: 1.0.0.2-61559050-302.

ÖZ

**ERKEKLİK-İKTİDAR İLİŞKİSİ: 1933-1945 ARASI
NAZİ DÖNEMİ'NDE GENÇLİK VE BEDEN
POLİTİKALARININ İNCELENMESİ**

UĞUR BARAN BECERİKLİ

Erkeklik ve iktidar ilişkisi, toplumsal cinsiyet alanının ve bilhassa faşizmin en tartışmalı konularından bir tanesidir. Bu çalışmanın amacı, faşizm ve Nazi Dönemi'nde erkeklik ve iktidar arasındaki ilişkinin, Faşizm temelinde ve örnek olarak seçilen Nazi Dönemi'nde toplumsal hayata olan etkisini incelemektir. Bu ilişkinin, özel ve kamusal alanda kadına ve erkeğe biçilen rollerin uygulanışına, günlük yaşam pratiklerine, toplumun şekillendirilmesinde kullanılan ideolojik aygıtlara yansıdığı görülmektedir. Bu çalışmada Almanya'da Nazi Döneminde erkeklik ile iktidar arasındaki ilişki ile birlikte gençlik ve annelik temalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu inceleme bir yandan konuya ilişkin literatür taramasına, diğer yandan döneme ilişkin basılı belgelerin incelenmesi ve o dönemde kullanılan afişlerin bu çerçevede analiz edilmesine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: erkeklik, iktidar, faşizm, Nasyonal Sosyalizm, beden ve gençlik politikaları, annelik

ABSTRACT

**MASCULINITY – POWER RELATION:
REVIEWING OF YOUTH AND BODY POLICIES
BETWEEN 1933-1945 NAZI-ERA**

UĞUR BARAN BECERİKLİ

The relationship between masculinity and power is one of the most controversial issues in the fields of gender and especially fascism. This study examines the relationship between masculinity and power in fascism and its influence on social life in the Nazi period. It seems that this relationship is reflected by the ideological devices used in the shaping of the society, the practices of daily life, the roles attributed to women and men in the private and public realms. With using theoretical perspective; masculinity, power, fascism, the Nazi period, and the correlation between masculinity and power, youth and motherhood issues were explained. This review was supported by posters used during the Nazi rule of 1933-1945 and was exemplified by the discourses used at that time.

Keywords: masculinity, power, fascism, National Socializm, body and youth policies, motherhood

ÖNSÖZ

Erkeklik ve iktidar ilişkisi çerçevesinde gençlik ve beden politikalarının ve söylemlerin faşizmi ve Nazi Dönemi'ni etkilediğini amaçlayan bu çalışma, meydana gelen sonuçların tüm bu söylemler ışığında gerçekleştiğini incelemeyi hedeflemiştir. Böyle bir inceleme, konunun birçok tarihsel, düşünsel, analitik alana başvuru gerektirmekte idi. Bu çalışma, birçok farklı alanın bir arada incelenmesi gerekliliğine neden olmuştur. Erkeklik ve iktidar, beden politikaları ve faşizm, Nazi Dönemi ve söylem konularına dair farklı kaynaklar bulunsa da, bu konuların bir arada sentezlendiği bu inceleme, dilerim ki; konu hakkında ilgisi olan kişilere bir kaynak oluşturabilir.

Bu zorlu ve uzun süreçte destekleri ve yönlendirmeleri ile yüksek lisans süreci boyunca ders aldığım çok değerli hocalarıma, özellikle kaynaklar hususunda bana yol gösteren Prof. Dr. Birsen Hekimoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Güven Gürkan Öztan hocalarıma, desteklerini hep yanımda hissettiğim ve büyük bir sabır gösteren sevgili aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Uğur Baran BECERİKLİ

İstanbul - 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ERKEKLİK İKTİDAR VE FAŞİZM İLİŞKİSİ

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik	4
1.2. Kadınlık-Erkeklik Öznellikleri.....	5
1.3. Ataerkillik	8
1.4. Erkeklik Çalışmaları.....	9
1.4.1. Hegemonik Erkeklik.....	10
1.4.2. Erkeklik ve İktidar	14
1.4.3. Pierre Bourdieu'nün Eylem Teorisi ve Erkeklik	15
1.5. Faşizm	17
1.5.1. Sosyal Darwinizm	22
1.5.2. Faşizm ve Sonsuz Sadakat	24
1.5.2.1. Asch Deneyi.....	24
1.5.2.2. Milgram Deneyi	26
1.6. Faşizm ve Erkeklik İlişkisi.....	28
1.6.1. Faşizmde Erkeklik Vurgusu	29
1.6.2. Faşizmde Gençlik Vurgusu	30
1.7. Nazi Dönemi'nde Militarizm ve Erkeklik	31

İKİNCİ BÖLÜM

ADOLF HITLER'İN İKTİDARA GELİŞİ VE NAZİ DÖNEMİ'NDE ERKEKLİK VURGUSU

2.1. Nasyonal Sosyalizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi.....	33
2.1.1. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) Kuruluşu	34
2.2. Adolf Hitler'in Yükselişi	35
2.2.1. NSDAP ile Burjuvazi ve Ordu İlişkileri.....	40

2.2.2. NSDAP'nin İktidar Oluşu	42
2.3. NSDAP Totalitarizmi.....	46
2.4. NSDAP'de Kültür ve Burjuva	47
2.5. NSDAP'de Propaganda ve Anti-Semitizm	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1933-1945 NAZİ DÖNEMİ: HITLER GENÇLİĞİ VE BEDEN POLİTİKALARI PROPAGANDALARI

3.1. Hitler Gençliği ve Parti İlişkisi	49
3.2. Biyopolitika.....	50
3.3.1. Nazi Dönemi'nde Gençlik Propagandaları	55
3.3.2. Nazi Dönemi'nde Militarizm Propagandaları.....	67
3.3.3. Nazi Dönemi'nde Annelik Propagandaları.....	71
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Erkeklik Alanı.....	16
Şekil 2. BDM in Hitlerjugend (Alman Kızlar Ligi Hitler Gençliği'nde)	58
Şekil 3. 10 Yaşındaki Kız, Alman Kızlar Ligi'ne Katıl.....	59
Şekil 4. Hitler Gençliği'nden Ordu'da Subaylığa, Senin Yolun.....	60
Şekil 5. Gençlik "Führer"e Hizmet Ediyor	61
Şekil 6. Hitler Gençliği Bölgesel Spor Festivali	62
Şekil 7. Gönüllü Gençler Gençlik Tarım Çalışması	63
Şekil 8. Yeni Nesil Gençlik Erdemini Gösteriyor ve Tasarruf Yapıyor	64
Şekil 9. Gençler Hava Savunma Kuvvetlerine Katılıyor	65
Şekil 10. Hitler Gençlik Hareketi Gönüllü Olarak Savaşa Katılıyor	66
Şekil 11. Hediyelerinizi Biriktiriyoruz	69
Şekil 12. Alman Kızıl Haçına Bağışta Bulunun	70
Şekil 13. Frauen-Warte Dergisi'nin 20. Sayısının Kapağı	76
Şekil 14. Anneler, Vatanı Siz Taşıyorsunuz	77
Şekil 15. Alman Kız Çocuğu, Gel ve Çocuk Bakımevinde Çalışmaya Başla!	78

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DAF	: Deutsche Arbeitfront
DAP	: Deutsche Arbeiterpartei
DNSAP	: Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti
DNVP	: Deutschnationale Volkspartei
KPD	: Kommunistische Partei Deutschlands
NAZI	: National Sozialist
NSDAP	: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
SA	: Sturmabteilung
SPD	: Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SS	: Schutzstaffel

GİRİŞ

Erkeklik ve iktidar ilişkisi yıllardan beri süregelen bir “birlikte anılma” özelliğine sahip olmanın yanı sıra, gücün ve iktidarın erkek ile ve erkeklik ile doğrudan ilişkilendirilmesi kadının sosyal hayattaki yerini de belirlemektedir. Özellikle milliyetçilik ve faşizm gibi kavramlarda erkeğin savaşçı gücü ve kadının doğurganlığı ayrı ayrı vurgulanmaktadır. Erkek her zaman gücün, iktidarın, otoritenin simgesi olarak belirlenmişken kadın daha çok eviyle ve ailesiyle ilgilenmesi daha mühim olan, narin, çalışma hayatında fazla görünür olmaması gereken bir kesim olarak görülmüştür. Bu çalışmada, “erkeklik ve iktidar” bağlamında Nazi Dönemi’nin incelenmesi ve adı geçen dönemde kadına ve gençlere karşı uygulanan politikaların analizi yapılmıştır.

1933-1945 arası Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi, hem gençleri hem kadınları kapsayan bazı uygulamalara başvurmuştur. Gençlerin devlet ve askerlik terbiyesi olarak hem devlete hem de orduya uygun gençler olabilmeleri hedeflenirken kadınlar da geleceğin savaşçılarını yetiştirebilmeleri konusunda cesaretlendirilmeye çalışılmıştır. Çünkü kadınlar geleceğin askerlerini, neferlerini yetiştirme görevi ile kutsanmıştır. İyi bir eş ve anne olma zorunluluğunun dışında aynı zamanda ülkeye faydalı bir asker yetiştirme görevi ile donatılan kadın; nasıl davranması gerektiğinden, nelerle beslenmesi gerektiğine, iyi çocuk yetiştirmekten, yaralı asker bakımına, ev ekonomisinden temel askeri eğitim konularına kadar geniş bir yelpazeden sorumlu tutulmuştur.

Tez çalışmasının esas hedefi; Almanya faşizminde kadınların bulundukları konumun incelenmesi aracılığı ile faşizm, erkeklik ve kadınlar arasındaki bağlantıya ilişkin verilere ulaşabilmektir. Almanya faşizmi ile dönemin gençlik ve beden politikalarının irdelenmesi sonucunda elde edilecek verilerin ışığında faşizmin erkek egemen söylemi ve tahakkümü tartışılacaktır. Buradan hareketle, faşist sistemlerde kurgulanmış olan ideal kadının nitelikleri, ideal gençlerin nitelikleri, sistemde kadınlara ve gençlere biçilen roller ve verilen sorumluluklara dair incelemeler

yapılacaktır. Faşizm ve kadınların rolleri toplumsal cinsiyet ve erkeklik olgusu ekseninde incelenerek sistem içerisinde kadınlığın ve erkekliğin yeniden üretilmesinde kullanılan aygıtlardan bahsedilecektir. Faşizm ve kadın konusunun irdelenmesi ile beraber faşist sistemler içerisinde yer alan kadınların konumları incelenerek, faşizmin kadınlar üzerinde kurmuş olduğu egemenlik kavramının görünür olması bu incelemenin ortaya çıkaracağı sonuçlardan biridir.

Bu hedefler doğrultusunda hazırlanan tez çalışması Almanya'daki faşist rejimin incelenmesi ve kadınlık-erkeklik öznellikleri ile toplumsal cinsiyet kavramı ile sınırlandırılmıştır. Almanya örneğinin incelenmesinin nedeni faşizm ve kadınlık ilişkisinin çeşitli görsel materyaller ve araştırmalar ile desteklenerek daha somut veriler elde edilmiş olmasıdır.

Tezin ilk bölümü toplumsal cinsiyet ve erkeklik-kadınlık öznelliklerinin incelenmesi ile başlayarak ataerkillik, hegemonik erkeklik gibi kavramların esasında faşizmin de gücünü aldığı kavramlar olduğunun açığa çıkması hedeflenmiştir. Faşizm kavramının nasıl ortaya çıktığı, ne ifade ettiği ve ne tür özelliklere sahip olduğunun anlaşılabilmesi hedefi ile yapılan farklı eksenlerdeki kuramsal yaklaşımlar ele alınacak ve böylelikle faşizmin kavramsal bir hale getirilmesine yönelik bir yaklaşım sunulması hedeflenmektedir.

Tezin ikinci bölümünde, Adolf Hitler'in iktidara gelişi ve Almanya'da kurulan faşist iktidar üstüne odaklanılacaktır. Bu bağlamda esas olarak faşist hareketin Almanya'da iktidara gelmesi ve bu iktidara geliş aşamasında yaşanan gelişmeler tarihsel açıdan ele alınacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde, ikinci bölümdeki yöntem ile aynı doğrultuda olarak, Almanya'da Nasyonal Sosyalizm, gençlik ve beden politikaları, biyopolitika ve Hitler Gençliği kavramlarına odaklanılacaktır. Adolf Hitler'in Almanya siyasetinde rol alması ile beraber hız kazanmış olan faşist hareketin gençliği ve erkekliği nasıl irdelediği, kadınlara ne çeşit roller biçtiği görülebilecektir. Nasyonal Sosyalizmin çizmiş olduğu kadın figürü ve kadınların bu rollere uymak adına yapmış oldukları veya yapmaları beklenen hareketlerin esasında milliyetçiliğin ve ırkçılığın söylemi içerisindeki yeri tartışılacaktır.

Son bölüme gelindiğinde ise incelenen dönemdeki faşist rejimin kadın algısından yola çıkılarak kadınlığın kurgulanışı ve erkeklik ile harmanlanan milliyetçi söylemlerin bu kurguyu nasıl şekillendirdiği ele alınacaktır. Radikal milliyetçiliğin türü olan faşizmde kadın söyleminin ve erkekliğin kurgulanma şekillerinden bahsedilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERKEKLİK İKTİDAR VE FAŞİZM İLİŞKİSİ

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik

Cinsiyet çalışmaları içinde cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarını hem birbirinden bağımsız olarak, hem de birbirleri ile ilişkisel anlamda incelemekte yarar vardır. Bununla beraber her bir kavram, normatif ve doğallaştırılmış heteroseksüelliğin işleyişinde düzenleyici ve baskıcı bir şekilde fonksiyon gösterdiğinden dolayı bu kavramların inşa edilmiş doğası irdelenmelidir. Analitik düşüncede bu terimleri ayrı ayrı ve birbiriyle ilişkili hususlarda incelemek önemlidir. Her bir kavram, farklı bir analitik eksenini sergiliyor olsa dahi birbiriyle ilişkisel olduğu için birbirinden farklı olarak dikkate alınmaması gereklidir.

Toplumsal cinsiyet, “bireyler için beklenti örüntüleri meydana getiren, gündelik hayatın toplumsal süreçlerini düzenlemekte olan, ekonomi, ideoloji, aile, siyaset gibi toplumsal örgütlenmelerin içine yerleşerek onları biçimlendiren bir kurumdur” (Onaran v.d., 1998: 2-3). Kadın ile erkek arasında sosyal ya da kültürel olarak yapılandırılıp tanımlanmış olan ve cinsiyetlerden birine yüklenen kimliklere, statülere, rol ve mesuliyetlere dayanan ilişkiyi tanımlamaktadır. Sabit veya doğuştan olmamakla beraber zamanla sosyal ve kültürel olarak yapılanır ve bir anlam kazanır (Demez, 2005: 30). Toplumsal cinsiyetin siyasi olduğu kadar kültürel olarak inşa edildiğini varsaydığımızda toplumsal cinsiyetin inşa edilmiş doğası, cinsiyetten bağımsız olarak kuramsallaştırılmaktadır, böylece Butler’ın da iddia ettiği gibi toplumsal cinsiyet, cinsiyetten önce de var olan bir şeymiş gibi görünmektedir. İkili bir toplumsal cinsiyet sistemini varsaymak, toplumsal cinsiyet ile cinsiyet arasında bir yanılsama ilişkisi olduğu, toplumsal cinsiyetin cinsiyeti aynaladığı ya da cinsiyet tarafından başka şekillerde kısıtlandığı inancını korumaktadır. Oysa toplumsal cinsiyetin inşa edilmişliğini cinsiyetten tümüyle bağımsız bir “şey” olarak kuramsallaştırdığımızda toplumsal cinsiyetin kendisi amfibik (yüzergezer) bir inşa

haline gelmektedir; böylece erkek ve eril, erkek bedeni imlediği gibi pekâlâ dişi bedeni de imleyebilir, kadın ve dişi de dişi bedeni imlediği gibi kolaylıkla erkek bedeni imleyebilir (Butler, 1993: 51).

Böyle bir durumda, yani cinsiyetin kendisi toplumsal cinsiyetli bir kategoriye eğer, toplumsal cinsiyeti cinsiyetin kültürel karşılığı olarak tanımlamak güçleşmektedir. Toplumsal cinsiyet, verili bir cinsiyet üzerine kültürün anlam işlemesi olarak anlaşılmaması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet, aynı zamanda cinsiyetleri tesis eden üretim mekanizmasının kendisini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyetin kültürle olan ilişkisi neyse cinsiyetin de doğayla olan ilişkisinin o olduğu sonucuna ulaşmak güçleşmektedir. Toplumsal cinsiyet, “cinsiyetli doğa”nın ya da “doğal bir cinsiyet”in üretilmesinde ve bunların “söylemsellik öncesi”, kültür öncesi bir şeymiş gibi, siyasi olarak tarafsızken kültürün gelip üzerinde etki ettiği bir yüzeymiş gibi tesis edilmesinde kullanılan söylemsel/kültürel bir araçtır (Butler, 1993: 52)

1.2. Kadınlık-Erkeklik Öznellikleri

Modern cinsiyet rejimleri, bu ikili karşıtlık kurma mantığının yanı sıra insan davranışlarının ve toplumsal olanın cinsiyetlendirilmesi yoluyla işlemektedir. Cinsiyetin tek tek insanların özelliklerinden toplumsal manalar sistemine aktarımı ve cinsiyet özelliklerinin karşıtlıklar/zıtlıklar olarak işleyen “doğal bir düzen” biçiminde tanımlanması bu cinsiyetlendirme mekanizmasının esasıdır (Sancar, 2013: 169-70).

İkinci Cins kitabı içerisinde Simone de Beauvoir, derin bir şekilde kökleşmiş, varoluşçu felsefe için önemli olan “Özne” ve “Öteki” dikotomisini eleştirel bir biçimde ele almıştır. Buradan yola çıkarak felsefi, sosyolojik ve psikolojik Öteki”nin gerçekte kadın olduğunu ileri sürer. Bağımlı ve pasif kılma ile olduğu kadar sabit, sistematik ve türlü susturulmalar aracılığıyla da “Öteki” kadınsılaştırılmaktadır ve öznel bilinçlerde kadın, ikinci konuma yerleştirilmektedir. Buna göre Beauvoir, kadını öznellikten yoksun bırakılmış şekilde inceler ve fikirlerini, bilinen “Bir insan kadın doğmaz, kadın olur” sözüyle de destekler (Beauvoir, akt. F. Akar, 2015: 53-6).

Erkeklik öznelliğine baktığımızda ise erkeklik, bir insanı “erkek” yapan ve kadınsı ya da çocuksu olmaktan ayrılan bir özellik ya da davranış biçimi ayrımı gözetilen işaretler ve semboller bütünüdür. “Erkek cinsi”ni ifade etmekten çok “erkek” olmaya dair bir durumdur. Her ne kadar bir davranış biçimi, bir giyim tarzı veya herhangi bir eşya eril olarak açıklanabilse de erkeklik, zorunlu bir şekilde erkeklerle veya eril cinsellikle ilgili değildir. Bu tasarımlar, tarzlar ve davranışların hepsi “güç”, “hız”, “süreklilik” gibi ortak vasıflara bağlıdır, diğerleri ise egemenlik ve iktidar mefhumları etrafında temellenmektedir.

Erkek özne olmayı seçiyor olmak ya da erkek özne olabilmek için performans geliştirmek, diğer öznellik şekillerini reddetmek zaten baştan heteroseksüel bir buyruğun peşinden giderek ilişkiye dair bir beden olmak demektir. Bunun ışığında, cinsiyetlendirilmiş olmak performe edebiliyor olmayı gösterir. Birey “bu yönde gelişmekte olan buyruğun özdeşimlerine olanak sağlanmasını ve diğerlerini engellemesini ya da reddetmesine neden olan söylemsel aygıtlara bağlanmaktadır” (Butler, 2014: 9). Bu yolla erkeksileşmenin gerçekleşmesi için bir dışlama olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu dışlama; özdeşleşmenin ters imgelerini değerli görmemek, onlardan kurtulmak, kötü görmek olarak tanımlanmıştır. Erkeğin erkeklerle ve bir kadınla ilişkisini çeşitli imgeler belirlemektedir. Fakat, bu imgesel yapılar ile kurulan bağ ya da reddediş, asıl eksikliğin de kaynağını meydana getirmekte ve öznenin hiçbir zaman tamamlanamıyor olmasına sebep olmaktadır. “Çoğul, çatışmalı, birbiriyle uyumsuz, ya da birbiriyle ilişkisiz çok sayıda farklı erkeklik deneyimlerinin yaşanmakta olduğu bir ‘erkek egemenliği’nden bahsetmek mümkündür” (Sancar, 2009: 17).

Bu bağlamda doğrudan erkekliği inceleyen, toplumsal cinsiyet kuramı, cinsiyet rolü kuramı, öğrenme kuramı, Freud ve Lacan’ın psikanaliz gibi farklı kuramsal bakış açıları bulunmaktadır. Kültürel bağlamda erkekliği egemenlik ve iktidara bağlayan “ilişkilendirme”, erkekleri iktidar araçları ve imgeleri ile birbirine bağlamaktadır (Cornwall ve Lindisfarne, 1994: 21). Cornwall ve Lindisfarne (1994), bu süreci anlatmak için “bir erkek atından üstündür, atı olmayan bir erkek ise erkekten sayılmaz” anlayışını yansıtan Texas bilgeliği gibi örnekler sunmaktadır. Bu süreç sadece Batı kültürlerine ait değildir, Türkiye’de bir erkeğin sahip olması

gerekenleri ifade eden bir deyim olarak “at, avrat, silah” söylemini de bu örnekler içine ekleyebiliriz. Bu inceleme, erkekliğin doğasına önemli bir açılım sunmaktadır. Bu düşünce ile erkeklik, zorunlu bir biçimde “ölçülebilen, sahip olunan ya da kaybedilen bir nitelik ya da meta” dolayısıyla “elde tutulması gereken” ve “devamlılığının sağlanması zorunlu” hallerine bürünmektedir.

Batı düşüncesinde erkeklik normları, bir tarafın diğerinin üzerinde olduğu ikili yapılara dayanarak oluşturulur. Akıl ve duygu, kültür ve doğa, evrensel ve yerel, akıl ve beden ve bunun gibi ayrımlar, cinsiyet kimliklerinin inşasına sıkı sıkıya bağlıdır. Kültürümüzdeki en önemli özelliklerden biri erkeklerin erkek olmayı öğrenmemesi veya erkekliklerini kültür içinde geliştirmemeleridir; onlar yalnızca erkektir ve erkeklik orda var olan bir şeydir. Birileri buna sahiptir, ötekiler değildir. İnsanların erkek olmasının ya da erkek haline gelmesinin genel bir kabulü yoktur. Herhangi birinin erkekliğini ya da bir erkek olarak kimliğini geliştirme seviyesi ile alakalı konuşmanın genel bir yolu yoktur. Bunun yerine var olan, sürekli bir biçimde yetersizlik duygusunun tehdididir. Dolayısıyla sürekli pekiştirilmesi gerekmektedir. Özetle açıklamak gerekirse erkeklik, pozitif açıklamalardan ziyade negatif olanlar üzerine kuruludur. Daha doğrusu negatif tanımlamalar, kadınlık ve kadınlıkla ilişkilendirilen tüm kategoriler aracılığıyla oluşturulmaktadır ve pratiksel olarak erkek çocuklar, “kız gibi” olmamaları yönünde disipline ve “terbiye” edilirler. Bu anlayışa göre erkekler, kadın kimliği ile eşleştirilen her şeyden kaçmalıdır. Zayıf, bağımlı ve kolektif dişi figürünün zıttı olarak erkek, güçlü, bağımsız, bireysel ve rekabetçi olmalıdır. Kadınsılaştırılma süreci bir erkek için korkunç bir tehdittir. Erkekler arasındaki sosyal ilişkiler içinde “homofobi” şeklinde ortaya çıkan bu tehdit, sürekli bir biçimde kadınlığı değersizleştirmekte ve erkekleri, erkekliklerini sürekli biçimde sunmaya yöneltmektedir (Hopkins, 1992).

1.3. Ataerkillik

Ataerkil ideolojiye göre erkekler “doğal” olarak kadınlardan daha güçlü ve rasyoneldirler. Bu bağlamda, yönetim hususunda daha başarılı oldukları varsayılmaktadır. Bu da, yönetimin erkeklerin elinde olmasını ve egemenliğin meşruiyetini de beraberinde getirmektedir. Bu egemenlik mirasın devredilmesi, işin cinsiyete göre bölünmesi gibi hususlarda belirleyici bir rol oynamaktadır. Kadınlar ve çocuklar üzerinde de bu “doğal” üstünlükten ötürü hak ve tam yetki sahibidirler.

Manuel Castells, ataerkilliğin tanımı ve ataerkilliğin egemenliğinin devam ettirilme şeklini şu şekilde ifade etmektedir:

“Ataerkillik bütün çağdas toplumların temel yapılarından biridir. Aile biriminde erkeklerin, kadınlar ve çocuklar üzerinde kurumsal olarak desteklenen bir otoriteye sahip olmasıyla tanımlanır. Bu otoritenin icra edilebilmesi için, ataerkilliğin üretim ve tüketimden siyasete, hukuka ve kültüre, toplum örgütlenmesinin tanımına islemesi gerekir” (Castells, 2006: 251).

Zaman içinde bu “tam yetki” de her şey gibi dönüşüme uğramış ve kadınların ücretli işlerde çalışmaya başlaması, ekonomik güç elde etme çabası gibi etkenler kadınları erkekler ile pazarlık yapabilecek konuma yükseltmiştir. Üreme ile sıkı bir ilişkisi olan ataerkillik, doğum kontrolü ve suni dölleme gibi alanların ortaya çıkması ile yine kan kaybetmiştir. Feminist hareketin ortaya çıkışı da ataerkilliği krize iten etkenlerden bir tanesi hatta belki de en önemlisi olarak karşımıza çıkmıştır. Aile kavramı şekil değiştirmiş ve zorunlu heteroseksüel aile modeli anlayışına pratikte homoseksüel aile modeli eklenmiş olsa da günümüzde hala bu çok da normal karşılanmamakta ve garipsenmektedir. Bunun yanlış olduğu ile ilgili “bilimsel” araştırmalar, çocukların “anne-baba”, “aile” ve “dış dünya” algılarının farklı olacağına dair spekülasyonlar yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir.

Ataerkil sistemin eski katılığında olmaması ve reformist hatta devrimci hareketler ile karşılaşması ataerkil sistemin şeklini değiştirse de gündelik hayattaki pratiğini değiştirememiştir. Günümüzde hala “kadınlar” ve “erkekler” için işbölümü mevcuttur, hala klasik ataerkil sistemlerin ilk günkü ilkelilikleri ile işlemeye devam ettikleri bölgeler mevcuttur. Okumak, eğitim görmek, tartışabilmek, hakkını teslim

etmek ve “anlayabilmek” bir yana, kadına özel alanda biçilmiş olan roller günümüzde hala devam etmektedir. Eve işten yorgun gelen kadının yemek yapmasını, ortalığı toplamasını ve çamaşır-bulaşık yıkamasını beklemek hala normal gelmektedir. Kadının kamusal alana girebilme mücadelesini kazanmış olması, özel alanda ona “biçilen” rollerden kurtulmasını engelleyememiştir.

1.4. Erkeklik Çalışmaları

1970li yılların sonlarından bu yana erkeklik çalışmalarının sunmuş olduğu literatüre bakıldığında, hâkim anlayışın genel bir erkeklik idealizasyonu ile ilişkilendirildiği dikkat çekmektedir. Bu bağlamda belirli bir erkeklik anlayışı ortaya çıkarılır ve bu bir “erkeklik rol modeli” konseptine indirgenir. Bu vurgu, iktidar kavramının erkeklik üzerindeki rolünü ihmal etmektedir. 1980li yılların ortalarından sonra ise erkeklik çalışmaları içerisinde; erkekliğin hâkim bir erkeklik modeliyle değişmeye açık olmayan bir özü olduğu fikrinden uzaklaşmıştır. O dönemde erkeklik toplumsal bir yapı olarak incelenmeye başlamış ve de değişik erkeklik pratikleri üzerinde durulmuştur (Brod, akt. Yıldız E. Ve Nadide K., 2013: 170-1). 1990lı yıllarda ise erkekliğin tarihsel bir kategori olarak değil, tikellikler (parçalılık ya da kısmi oluş) üzerinden giden ve bazı bağlamlar içerisinde şekillenen bir toplumsal kategori olarak incelendiği yıllardır. Örneğin 1993 yılında “Men’s Studies Review” kaynağının adı “Masculinities” olarak değiştirilmiştir (Türk, 2007: 2-4).

Kadında ve erkekte olan tüm ayrımların kadın ve erkeğin doğasında hali hazırda bulunduğu, zaten bulunan bir özellik olduğu varsayımına karşı olarak en başında kadın ve erkek doğasının ne olduğu ve bunun gibi beden ve cinsiyet özdeşleştirmenin atıfta bulunmuş olduğu normlar sürekli sorgulanmıştır. Erkeklik ile ilgili çalışmaların başlamasıyla birlikte eleştirel yaklaşımlar, erkeği fiziksel kuvvet ve kadını da kırılganlık temelinde inceleyen yaklaşımlar değişerek bedenin de esasında bir inşa olabileceği düşüncesini benimsemiştir. Bu değişim, özdeşleşebilme sürecinde bir farklılık yaratılabilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu sürecin içinde erkekliğin esasında ne olduğu masaya yatırılmış ve de egemen eril yapının erkeklere aslında zarar verdiğini, ikincil hale getirdiğini, bazı erkeklik beklentilerinin

meydana geldiğini, bu beklentileri karşılayamayanların da baskı altına alındığı belirtilmiştir. Bu sebeple “erkeklik davranış ve değerlerinin biyolojik bir zorunluluktan kaynaklanan kültürel oluşumlar olarak değil, toplumsal bağlamlarda gerçekleşen iktidar örüntüleri içinde şekillenen farklı farklı sosyal tarzlar, ‘inşa’lar olduğu kabulüne doğru kayan bir yaklaşımın egemen olmaya başladığını” söylemek olasıdır (Sancar, 2009: 29).

Theodor W. Adorno, Minima Moralta adlı eserinde “erkeklik” kavramından şu şekilde bahseder: “Gece geç vakti bekâr dairesine dönen ve gizli ışıklandırmayı açarak hemen kendine bir viski soda hazırlayan, smokinli, yakışıklı bir erkek; sigara dumanı, deri ve traş kremi kokmayan her şeyi, özellikle de kadınları küçük gören bu adamın jesti, bağımsızlığın ve yönetme gücüne güvenin ifadesidir ve bağımsızlık ve yönetme gücüne güven ise bütün erkeklerin gizli suç ortaklığıdır” (Adorno, 2002: 47). Erkekliği kadınları küçük görmek ile ilişkilendiren anlayış doğrultusunda kadınlığı ve kadınsılığı temsil eden her şey erkeğin erkekliğini tehdit etmektedir.

1.4.1. Hegemonik Erkeklik

Hegemonik erkeklik kavramından önce hegemonya kavramının ne olduğuna değinmek daha anlaşılır olacaktır. Gramsci’ye göre hegemonya terimi, “hem yönetici bir sınıf olarak proleteryanın hem de yönetimin uygulanmasına ilişkindir. Bu egemen sınıfın, karşıt gruplar üzerinde zorunlu olarak uygulayacağı zorlama demektir. Fakat bu proleterya ile işbirliği yapmaya hazır olan ve bu tutumuna etkinlik kazandırılması söz konusu olan müttefiklerinin fikir ve kültür alanında yönetilmesi de demektir. Hegemonya yönetimin olumlu yönünü de geliştirir” (Gramsci, 1997: 28). Bu bağlamda hegemonya, hükmeden ile yönetilen arasındaki çelişkiyi de ortaya çıkartarak yeni bir tarihsel blok kurularak, sonrasında yeni sınıfın yönetimi ele geçirmesini sağlayabilmek açısından oldukça önemlidir.

Hegemonik erkeklik kavramı ise basitçe toplumdaki farklı erkeklikler arasında üstün olan erkeklik modeline referans veren bir kavramdır. “Hegemonik erkeklik, toplumsal süreçler içinde idealize edilmiş bir erkeklik formunun devlet, kilise, medya gibi kurumlar aracılığıyla nasıl tüm topluma yayıldığını işaret eden bir

kavramdır” (Türk, 2007: 4). İlk defa 1982’de Avustralya’da bulunan liselerde yürütülen saha çalışmalarının sonucunda hazırlanan raporda geçen bu kavram, sonrasında söz konusu araştırmada yer alan isimlerden biri olan R. W. Connell’in yaptığı çalışmalar ile geliştirilmiştir. Connell, bu hegemonik formun illa erkekliğin en yaygın olanını temsil etmesi gerekmediğini belirtir. Ona göre çoğu erkek, toplumlarındaki veya kültürlerindeki hegemonik erkeklikle bir gerilim içinde yaşamaktadır ve hegemonik erkekliğe sahip olanlar ise maliyeti çok da olsa bu konuma uygun bir şekilde yaşamak için sürekli gayret göstermek durumundadır (Connell, 2000: 11).

Connell, hegemonik erkekliği, erkeklerin hâkimiyetini, kadınların ise bağılılığını garanti altına alan ataerkilliğin meşruiyet problemine cevap veren bir toplumsal cinsiyet pratiği biçimi olarak tanımlar (1995: 77). Yani hegemonik erkeklik, erkeğin toplumdaki üstün konumunu besleyen bir kavramdır. Öte yandan Connell, hegemonik erkekliğin sadece kadınlarla değil, tabi kılınmış erkekliklerle ilişkili olarak da inşa edildiğini söylemiştir (1995: 249). Yani toplumda egemen erkeklik normlarına sahip erkekler, bu üstünlüklerini hem kadınlar üzerinden, hem de erkeklik inşalarında çıkmaza girip ‘tam erkek’ olamamış erkeklerin varlıkları üzerinden kurarlar.

Connell bu erkeklik biçiminin merkezinde kadınların ezilme durumunun yattığını belirterek kavramı şu şekilde açıklar:

(...) kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkisi, tek bir yapısal gerçek üzerine, erkeklerin kadınlar üzerindeki küresel egemenliğine oturtulur. (...)

Bu yapısal olgu, bir bütün olarak toplumda hegemonik bir erkeklik biçimini tanımlayan erkeklerarası ilişkilerin ana temelini oluşturur. “Hegemonik erkeklik” daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir. Farklı erkeklik biçimleri arasındaki etkileşim, ataerkil bir toplumsal düzenin işleyiş biçiminin ayrılmaz bir parçasıdır (Connell, 1998).

Hegemonik erkekliğin meydana gelmesinde ve erkeklik ile kadınlığa ilişkin söylemlerin oluşmasında, birincil olarak bir heteroseksüel matrisin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Toplumsal cinsiyetin rollerin dağılımı olarak gördüğü erkek/erkeksi, kadın/kadınsı hareket ve performansların meydana getirilmesi ve erkek ile

kadının heteroseksüel şekilde kodlanması söz konusudur. Buradan hareketle, hegemonik erkekliğin aslında simetrik olarak bir cinsiyet performans vurgusu yaptığını ve bu özdeşimi zaruri kıldığını belirtmek gerekmektedir. Kodlanan davranış ve performansların dışında kalan tüm cinsiyet biçimleri iktidarın ve hegemonik erkekliğin alanından dışlanmaktadır.

Erkeklik çalışmalarında farklı erkeklik türlerinin olabileceğini ve tahakküm altına almayı benimseyen hegemonik erkekliğin esasında bu erkekliğe uymayan erkeklik türlerinin de varlığının düşünülmesine yol açmıştır. “Sınıf, etnisite, kültür, din, mezhep gibi artikelleri düşündüğümüzde aslında hegemonik erkeklik azınlığı temsil eden ancak tahakküm kuran ve diğer erkeklerin kendisini bu kavram üzerinden tanımladığı bir yerdir” (Sancar, 2009: 26-7). Hegemonik erkeklik yaklaşımı, toplumsal cinsiyet kavramından önce doğrudan cinsiyetin sorgulandığı ve beden de iktidar örüntüsü içinde var edildiğine dair yaklaşımların benimsenmiş olduğu görülmektedir. Hegemonik erkekliğin gönderme yapmış olduğu alan kısıtlı olsa da, yatay ve dikey hareketliliğe izin vermesinden dolayı kabul görmektedir. Hegemonik erkekliği diğer erkeklik biçimlerinin ağırlık merkezi olarak düşündüğümüzde, merkeze yaklaştıkça hegemonik erkekliğin sağlamış olduğu ayrıcalıklar da artacaktır. Dolayısı ile bu merkeze yakın olan erkekler hegemonik erkeklik imgelerinin de görünür hale gelmesine katkıda bulunurlar (Connell, 1998: 75-80).

Eril iktidarı meydana getiren hegemonik erkeklik, erkeği merkeze almaktadır. Ordu, hapisane, okul gibi kurumlar vasıtası ile erkeğin bedenini dönüştürüp kullanır. Mecburi askerlik bu kullanım hakkının toplumun çoğunluğuna yayılarak meşru bir hale erişmesine vesile olmaktadır. Ordu, beden terbiyesinin gözle görülür bir şekilde oluşturulduğu ve çoklu katılımın sağlanmış olduğu ender kurumların başında gelmektedir. Buna paralel olarak eril iktidarın da kurumsallaşan yüzü olarak tanımlanabilir. Buradan hareketle ulus-devlet, mecburi askerlik ve hegemonik erkeklik eklektik iktidar stratejilerinin meydana geldiği bir iktidar ağını oluşturmaktadır. Erkeklerin kümelendiği bir yer olan askerlik değişik erkeklik biçimlerinin ve hegemonik erkeklik imgelerinin anlaşılabilirliği bakımından oldukça önemlidir. Ordu erkeklere ait bir alan olarak karşımıza çıkar ve kamusal-özel alan sınırlarını belirsizleştirir. Ordudaki hiyerarşi buna örnek olarak gösterilebilir.

Komutan emrinde bulunan ere babacan tavırlar ile ev ortamı sağlarken askeri cezalandırmalar ve sorumluluklar ile asker bedeninin aslında devlete ait olduğunun da altını çizer. Buradan hareketle, ordu ne kadar kendi net sınırlarını çizmiş gözükse de ordunun sınırları aslında muğlak ve geçirgendir. Tüm bu muğlaklığın içinde uyum sağlayabilme şekilleri meydana gelmektedir.

Hegemonik erkeklik söyleminin esasında heteroseksüel, genç, sporla ilgili, bedenlen kuvvetli, beyaz, şehirli bir erkek profili bulunmaktadır. Yahudilerin, siyahların, latinlerin, işadamlarının, gaylerin, işçi sınıfının, orta sınıfın, sporcuların, öğrencilerin erkeklik kimliği ile kurmuş oldukları ilişkileri anlayabilmeye ve detaylandırmaya çabalayan tüm çalışmalarda net ya da dolaylı bir şekilde ortaya konan çok temel bir argüman bulunmaktadır: Erkeklik ve iktidar arasında ne tür bir ilişki vardır? Esasında bu soru erkeklik çalışmalarının kalbinde yer alan esas soru olarak 1980li yılların başında geliştirilmiş olan ve de günümüzde de etkisini devam ettiren bir kavramın “hegemonik erkeklik” kavramının temel motifidir (Türk, 2007: 3-5). Connell bu kavramı Antonio Gramsci’nin “hegemonya” kavramı üzerine kurmuştur. Hegemonik erkeklik, “belirli erkek gruplarının güç ve zenginliği nasıl ellerinde tuttuklarını, tahakkümü meydana getiren toplumsal ilişkileri meşrulaştırma şekillerini ve yeniden ürettiklerini” anlamak üzere oluşturulmuş bir kavramdır. Connell, bu kavramı, erkeklerin hâkim, kadınların da tabi durumda olduğu patriarkal düzenin meşruluğunu esas alan toplumsal cinsiyet pratiğinin inşası halini tarif edebilmek amacıyla kullandığını belirtmektedir (Connell, 1995: 77). Hegemonik erkeklik, yalnızca kadınlar üzerindeki tahakkümü değil, değişik erkeklik grupları arasında bulunan tahakküm ilişkilerini de anlamlandırma odaklı olarak oluşturulmuş ikili fonksiyonu olan bir kavramdır. Dışsal hegemonya erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümlerinin kurumsallaşabilmesi sürecini esas alırken, içsel hegemonya bir grup erkeğin diğer erkekler üzerindeki hâkimiyetlerini konu almaktadır. Hegemonik erkeklik yalnızca zor veya şiddet üzerinden işlememektedir. Kavramın esas değeri, erkeklerin kadınlara ve de birbirlerine karşı kurmuş oldukları tahakküm ilişkilerinin inşa edilmesinde kültür ile kurumlar aracılığı ile işlemekte olan ikna ve rıza pratiklerine atıfta bulunmasında yer almaktadır. Hegemonik erkeklik, toplumsal süreçler içerisinde idealize edilmiş olan bir erkeklik formunun devlet, kilise, medya gibi kurumlar aracılığı ile tüm topluma yayılışına işaret etmekte olan bir kavramdır.

Hegemonik erkeklik; “erkek olmanın anlamı nedir?” ile “bir erkek nasıl olmalıdır?” suallerinin cevabı üzerinde yapılmakta olan bir mücadelenin nihayetinde edinilen konuma işaret etmektedir. Bu sebeple hegemonik erkekliği tahayyül etmek, genel manasıyla eril tahakkümü düşünebilmek, esasında muhalif bakış açılarının ve ideolojilerin bastırılma şekillerini, içerildiğini ve eklemlendirildiklerini de düşünmeyi gerektirmektedir (Hanke, 1992: 190).

1.4.2. Erkeklik ve İktidar

İktidarın bireyler, gruplar veya daha büyük oluşumlar tarafından ele geçirilip, başkaları üzerinde kontrol, tahakküm, otorite ve baskı maksadıyla kullanıldığı biçimindeki geleneksel görüşün karşısında durmakta olan Foucault’ya göre iktidar, insanların belli amaçlar doğrultusunda elde ederek yararlandığı bir araç değildir. Bağımlılık altına alınmış kesimleri olduğu kadar hâkim olan kesimi de kuşatır ve her iki kesim de kendi kontrolleri altında olmayan bir iktidar alanı yaratır. İktidar, tecrübelerle dayalı, bilgi, iktidar ve etik eksenindeki ilişkiler yumağında inşa edilen özneyi açıklamaya yönelik çok katmanlı bir bütündür.

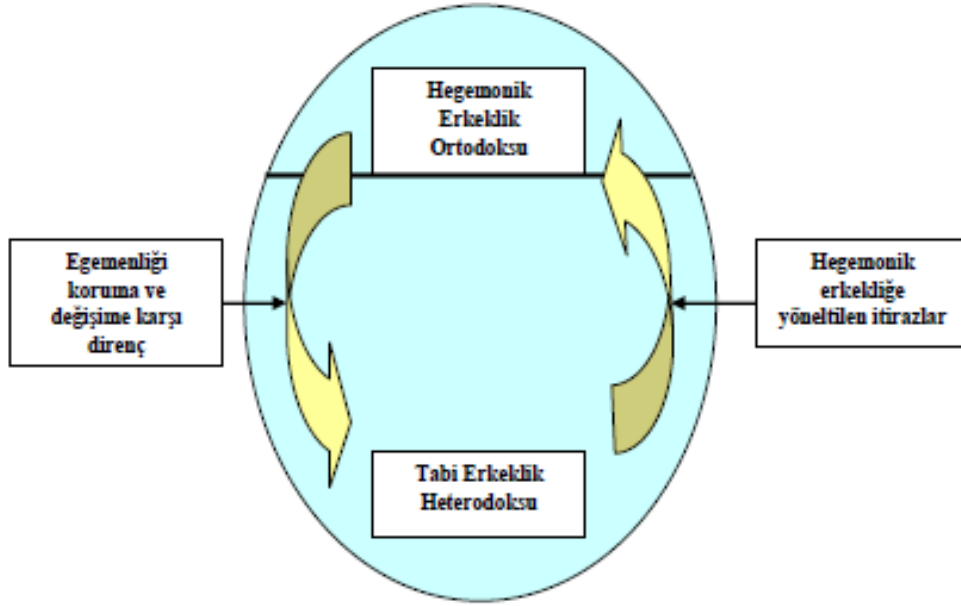
Bir toplumda erkekliğe atfedilen her türlü özellik, söylem olmakla beraber Foucault’nun ileri sürdüğü hakikat rejiminin bir parçasıdır. Erkek özne, iktidarın taşıyıcısıdır fakat aynı zamanda erkeklik söylemi tarafından normalleştirilir ve bir dizi disiplin tekniklerine maruz kalır. Bununla birlikte iktidardan payını alır ve iktidara bağlılığını devam ettirir. Bu işleyiş aracılığı ile erkek kimliğinin “normal” olarak tanımlanan karakteristikleri içselleştirilerek erkeklerin öznel kimliği haline gelmektedir.

Erkek kimliğinin iktidarla birleştirilmesini sağlayan en önemli unsur cinselliktir. Ataerkil sistem içerisinde kadının ve erkeğin cinselliği, değer yargılarına uygun bir şekilde türlü bilgi ve söylem biçimleri ile yapılandırılmıştır. Buna göre “normal” olarak kabul edilen heteroseksüel ilişki biçimi, egemen bir halde bulunmakla beraber söz konusu pratik içerisinde kadının rolü “pasif ve fethedilen” erkeğin rolü ise “aktif ve fetheden” şeklinde kurgulanmıştır. Cinsellik, erkeğin kendini kanıtlayabileceği bir alan olarak sunulduğu zaman, bir iktidar mekanizması

ve rekabet alanı haline getirilir. Kadına karşı cinsel açıdan başarısız olan erkek, toplum tarafından “ıktidarsız” olarak kodlanır. Anlatılmak istenenin tamamı, bu “ıktidarsız” kavramı ile gayet doğru bir şekilde özetlenebilmektedir. İktidar, cinsellikte saklıdır ve bu cinsellik erkeğin “ıktidar” alanıdır. Burada başarısız olmak, bir erkeğin en büyük ıktidar sınavını verememesi ile sonuçlanmaktadır. Yani bu güç, kolayca kazanılıp kaybedilen bir ögedir ve erkeklik sürekli verilmesi gereken sınavlar ile sınanmaktadır. Erkeklik imgelerinin net olmaması ve her an kaybetmeye olanak tanınması nedeni ile erkekliğin değişken bir temelde deneyimlenmesi devamlı olarak kendisini kanıtlamanın peşine düşen ve asla kendi olamayan endişe yüklü bir tecrübeye sebep olmaktadır. Bunu betimlercesine, “erkekliğin temel nirengisi kadınlık hali değil, erkek olamama hali” denilebilir (Bora ve Tol, 2009: 825). İktidar kalıcı değildir. Önemli olan istikrardır ve erkeklik kavramı da bu devamlılığı sağlamak üzerine kuruludur. Yeterince erkek olmak, bir defa elde edilip sonuna kadar sürdürülen bir şey değildir. Erkek topluluğu tarafından izlenerek, ölçülerek ve yargılanarak verilen bir “normallik” durumudur ve bir erkek referans grubunun onayını gerektiren bir sosyal süreçtir. “Erkeklik veri değil, kazanılan ve kaybetme tehlikesi her an olduğu için nihai olarak asla elde edilemeyen bir statüdür. Bu nedenle bir erkeğin erkekliğinin ispatlanması, kaybetmeyle ilgili sürekli bir kaygıyı beraberinde getirir” (Kandiyoti, 1997: 82).

1.4.3. Pierre Bourdieu’nün Eylem Teorisi ve Erkeklik

Connell’in hegemonik erkeklik kavramı ve Bourdieu’nün sosyal teorisi birlikte ele alındığında teorik model, burada bir erkeklik alanını ve erkekler arasında var olan pozisyonlar için mücadele ve çekişmeleri dikkate alan bir model sunmaktadır (bkz. şekil 1).

Şekil 1. Erkeklik Alanı

Erkeklik alanı içinde egemenlik ve bağımlılık, ortodoksluk (statükoyu desteklemek) ve heterodoksluk (kabul edilen doktrinlere karşı çıkmak ve değişimi amaçlamak), boyun eğme ve gasp etme yer almaktadır. Bireyler, gruplar ve örgütler, erkeklik alanı içinde geçerli olan belirli sermaye türleri için hak talebinde bulunmak üzere mücadele etmektedirler. Egemen konumda bulunanlar, erkeklik tanımlarını ve sermayenin değer ve dağılımını tekeline alarak statükoyu korumak için mücadele ederken tabi gruplar, baltalayıcı stratejiler aracılığıyla değişim için akış ve mekanizmalar meydana getirmektedirler.

Birçok alanda olduğu gibi erkeklik alanında da ekonomik, sosyal ve kültürel sermayenin tümü bireyler, gruplar ve örgütler tarafından rekabete sokulmaktadır. Ancak erkeklik alanı içinde rekabete sokulan ve bir sermaye türü olarak ele alınması gereken bir başka kaynak da eklenmelidir – eril beden. Sosyal, ekonomik ve kültürel sermayelerin hepsinin erkeklik alanı içinde önemi olsa da erkeklikler anlayışında eril bedenin merkezi konumu, fiziksel sermayenin de değerli olduğu anlamına gelmektedir. Fiziksel sermaye olarak eril beden ve onun değerli bir kaynak olarak

erkeklik alanı içindeki önemi, onun erkeklik alanı içinde merkez kavram olarak tartışılmasını gerektirmektedir (Coles, 2009: 37).

Erkeklik alanıyla ilişkili olarak eril bedenın erkekliğin baskın imgelerini somutlaştırarak sunulma biçimleri, onu mücadelenin ve sermaye olarak değerlendirilmenin nesnesi haline getirmektedir. Bu, erkeklik imgesinin tasarlanması bir kaynağıdır. Erkeklik alanında fiziksel sermaye olarak bedenin şekli ve boyutları da onun nasıl kullanıldığı (yürüyüş, konuşma, yetenek, davranış, tutum ve cinsel pratikler gibi) kadar önemlidir. Kaslı bir beden, hegemonik erkekliğin dayanıklılık ve güç idealleriyle ilişkilendirilirken yağ oranı düşük bir beden aktif ve disiplinli olmayla, gençlik ise sağlığı ve güçlülüğü (virility) yansıtmaktadır. Böylece hegemonik erkekliği somutlaştıran bedenlere sahip olan ve kültürel ideallere uyum gösteren erkekler (dayanıklı, kaslı, genç, vb.), erkeklik alanı içinde değerlendirilen fiziksel sermayeye sahiptirler.

1.5. Faşizm

Faşizm ile ilgili olarak öncelikle incelenmesi gereken husus Faşizmin bir ideoloji mi yoksa bir rejim mi olduğu konusundaki açmazın açıklanmasıdır. Faşizm genel itibarı ile olumsuz bir çağrışım yarattığı için pejoratif bir algı yaratmaktadır ve kimse kendisinin veya ideolojisinin “Faşist” olduğunu savunmak istememektedir. Dolayısıyla bu kavramın ideoloji olarak adlandırılmamasının nedenlerinden biridir. Bir diğer neden ise varlığını sürdürebilmek için korporatizm, totalitarizm veya elitizm gibi yaklaşımlara/anlayışlara ihtiyacı vardır. Bu da ideoloji olarak eklektik özelliğine işaret etmektedir. Faşizmin ne olduğunu söylemek için aslında ne olmadığını ya da hangi kavramlardan kendisini ayırdığını söylemekte fayda bulunmaktadır. Faşizm kendisini kesinlikle Sosyalizm ve Liberalizmin tam karşısına konumlandırmaktadır. “Eşit fırsat, halkların eşitliği” gibi kavramları reddeden Faşizm, “demokrasi”nin insan doğasına aykırı olduğunu belirtmektedir. Mussolini’ye göre insanlar kararlar alabilmek için değil yalnızca boyun eğme, inanma ve savaşma konularında eşittir. Passmore’a göre kendisini dışlanmış veya üstün görmek isteyen etnik gruplar milliyetçi faşistler olarak anılır. Örneğin 1930’larda Çekoslovakya’da

yaşayan Almanların, bulundukları ülkede baskın olmalarına karşın başka bir ülkenin parçası olmak istemeleri gibi (Passmore, 2002: 22).

Avrupa’da Faşizmin ortaya çıkma ya da kendini kabul ettirme nedenleri kuşkusuz ki yaşanan dünya savaşı, çok uluslu imparatorlukların çökmesi ve Rusya’da yaşanan Bolşevik Devrimi’dir. Bu buhranlar ülkelerin kendi birliklerini sağlayabilmek için insanların yeni bir arayışa girmelerine neden olmuştur. Milliyetçilik, siyasal parçalanmalar, Sosyal Darwinizm ve romantizm akımları hem felsefi açıdan hem de “inanılan, bilinen ve alışlagelinenin artık geçerliliğini kaybetmesi” nedenlerinden ötürü Faşizm, entelektüellerin dahi, çıkış noktası aramaya giriştikleri dönemde başvurmaktan çekinmedikleri bir umut kaynağı olmuştur. Dünya Savaşı’nın ardından devletin etkili olduğu alanın genişlemesi ile beraber ortaya çıkan ve güçlenen “küçük burjuvazi” sınıfı, ticareti ve sermayeyi elinde bulunduran elitist bir sınıf iken sınıf kendi içinde örgütlenebilmek adına bu elitist tavırdan vazgeçmiş ve kitlesel hareketlere dönüşmüştür (Atılgan ve Aytekin, 2013: 410-11). Geleneksel muhafazakârlık söylemleri ile yola çıkan bu sınıf, irrasyonel-mistik bir konuma ulaşmıştır. Bu dini-geleneksel söylem, İtalya’da Mussolini ve Almanya’da Hitler’in iktidara gelmesi ile yerini faşist söyleme bırakmıştır. Dini geleneksel muhafazakârlık söylemi de yerini militarist-şovenist bir söylem pratiğine bırakmıştır.

Faşizmin diğer ideolojilerden ayrılmakta olduğu husus, içsel tutarlılık kaygısı yaşamamasıdır. Faşizmin doğasında inanç ve eylem bulunmaktadır. Thomas Hobbes’un “en kötü devlet bile devletsizlikten iyidir” cümlesine paralel olarak kaos anında ortaya çıkan liderin bir umut ışığı olduğu ve tüm sorumluluğu üstlenmesinden ötürü kitlelerin de o liderin peşinden koşmasında bir engel görmedikleri aşıkardır. İnsanların bir çıkış noktası aradıkları, umut verici şeyler duymak istedikleri bir dönemde ortaya çıkan lider kitlelere dilediğini yaptırabilme olasılığına da sahip olur. İnsan, doğası gereği, kendisine umut veren ve destek olan kişiye sadakat ile bağlanmakta bir beis görmez.

Faşizm sağ bir ideoloji midir yoksa sol bir ideoloji mi olduğu cevabı net olmayan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. İtalyan faşizminin özelliklerine

bakıldığı takdirde İtalyan faşizminin sol tandansa daha yakın olduğu gözlemlenebilirken, Alman Faşizminin daha sağ bir duruşu olduğunu söylemek de mümkündür. Gerek İtalyan gerek Alman faşizmi de hem sol hem sağ kitlelerden destek görmüştür.¹ Konunun başında söylenen Faşizmin bir ideoloji olabilmek adına yetersiz kaldığı “tutarlılık” kısmı, aktivizm ile telafi edilmeye çalışılmıştır. Propaganda ve kitle kontrolü ile kitlelerin harekete geçirilmesi hususlarının bu denli güçlü olmasının nedeni de bu tutarlılık boşluğudur. Faşizmin önemseydiği konular kuşkusuz halk ve halkın birliği, aile ve özel mülkiyet, otorite ve hayatta kalma mücadelesidir. İnsanların Faşizm çatısı altında toplanabilmesini kolaylaştıran hususlardan biri kuşkusuz ki çok genel bir çerçeve içinde “aynılaştırılabilirlikleridir”. Farklı toplumsal grupları bir araya getirebilmek için “hepimiz aynı ırktan geliyoruz” diyerek birlik sağlamanın zorluğu aşılmış olabilmekteydi. Dünya Savaşı sonrasında maddi ve manevi açıdan zarara uğrayan halk, özellikle küçük burjuvazi, proleterleşmekten korkmuş ve faşizmin söylemleri sayesinde kendini daha güvende hissetmeyi başarmıştır. Alman faşizminin istihdam politikalarını silahlanma sanayisine aktararak oluşturma politikası, sermayenin emperyalist çıkarları ile örtüştüğü için faşizmin toplumsal kitlesinin otoriter-askeri düşünce yapısı ile ve yönetim kadrolarının hedefleri ile de uygunluk göstermekte idi.

Umberto Eco’ya göre faşizmin tipik olarak on dört ortak özelliği bulunmaktadır. Belirtilen maddelerden herhangi birinin dahi varlığı faşizmden bahsedilmesi için yeterlidir (Eco, 1995: 6-8).

1. Gelenek Kültü: Gelenekçilik, faşizmin tarihi ile kıyaslandığında daha eski bir tarihe dayanmaktadır. Fransız Devrimi sonrasında yapılan karşı devrimin Katolik düşüncesinin tipik bir özelliğidir ve klasik Yunan rasyonalizmine tepki mayetinde Helenistik dönemin sonunda ortaya çıkmıştır. İnsanlığın yapabileceği tek şey ise verilen bu mesajın yorumlanabilmesini devam

¹ Faşizmin ideolojik çerçevedeki yeri konusunda daha detaylı bir araştırma için dipnotta geçen tüm eserleri akt. Birsan Örs, 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, 6. Bs., İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013. bkz. Ernst Nolte, *Three Faces of Fascism*, N.Y., Holt Renihart, 1969; George Mosses, *The Crisis of German Ideology*, N.Y., Grosser and Dunlap, 1964; Zeev Sternhell, *Neither Right nor Left*, Berkeley, University of California Press, 1986; A. J. Gregor, *The Fascist Persuasion in Radical Politics*, Princeton, Princeton University Press, 1974; Roger Eatwell, “Fascism”, a.g.e., s. 180-215.

ettirmektir. Kaderi kabul etme ve ona razı gelme anlayışı toplumların geniş bir kesimi tarafından kabul edilmiştir.

2. Modernliğin Reddi: Gelenekçi olan düşünürler, gelişmeyi ve teknolojiyi kabul etmezler. Aydınlanma ve de Akıl Çağı, çağdaş “çürümüşlüğü” başlangıcı olarak görülmektedir. Modernlikle beraber kitlelerin değerleri yozlaşmaya başlamıştır ve bu yozlaşma aracılığı ile birlikte zaman geçtikçe kültür kaybı yaşanması korkusu ortaya çıkar. Bu korku kitlelerin tutumlarını yeniden şekillendirerek muhafazakâr toplumlar oluşmasına sebebiyet verir. Din, ahlâk gibi kültürel değerlerin kaybolma ihtimali motivasyonu ile birlikte kitleler harekete geçerler.
3. Rasyonalite Karşıtlığı: *Eylem için eylem* anlamına gelen bu kavramda kitleler sürekli olarak hareket halindedir. Güzel olan eylemin kendisidir. Düşünmek kısırlaşma anlamına gelir ve toplum tarafından entelektüel dünyaya güven duyulmamaktadır. Goebbels bu konuda “ne zaman kültürden bahsedildiğini duysam, tabancamı çekerim”, “domuz entelektüeller” gibi ifadeler kullanmıştır.
4. Analitik Düşünme Karşıtlığı: Kök-faşizm için bireylerin görüş ayrılıklarının olması bir çeşit ihanettir çünkü önderin ve de ulusun devamlılığı/geleceği için düşünmek herkesin ortak görevidir. Aykırı düşünceler, bölücülük ya da tehdit olarak algılanmaktadır. Önderin ulus için hayati kararlar alması ve son sözü kendisinin söylemesi önemlidir. Önder halihazırda ulusun devamlılığını ve geleceğini düşünmektedir dolayısı ile toplumun bu konuda fikir sahibi olmasının bir önemi yoktur.
5. Homojenleştirme: Farklılaşmanın meydana getirdiği *doğal korku* ile mübalağa edilerek görüş birliği sağlayabilmek esastır. Farklılıklara tahammül edilememesi nedeni ile farklı bireylerin toplumdan uzaklaştırılma çabalarına başvurulabilmektedir. Buradan hareketle faşist rejimler doğal ırkçılardır. Farklı olan her zaman korku unsuru olarak görülür ve dışarıda bırakılır. *Farklı* olarak adlandırılan her şey önderin “dışarıda” bıraktığı kategorileştirmiş olduğu herkeştir. Önderin betimlediği ve tanımladığı unsurları içeren bireylerin dışında yer alan hiçbir unsur, örneğin sarışınların

kategori dışında bırakıldığı bir toplumda sarışın bireylerle evlenmenin yasak olması gibi, toplum içinde eşit haklara sahip olamayabilir.

6. Hüsranı Uğramış Sınıftan Medet Ummak: Hayalkırıklığı yaşayan orta sınıfı, genellikle ekonomik zorluk yaşamış, görece daha aşağıda bulunan sosyal grupların baskısı altında kalmış veya politik olarak aşağılanmış, etkisi altına almaktır.
7. Aynı Ülkede Doğmuş Olmak: Milliyetçiliğin temeli olarak görünen aynı ülkede doğmuş olma kavramı aynı zamanda düşmanın tam da yaşanan ülkede olduğunu iddia etmektedir. Entrikaların önemli olduğu bu maddede yandaşların kendilerini kuşatılmış olarak hissetmesi önemlidir. Bu entrikayı oluşturmanın en kolay yolu da *xenophobia* yani yabancı düşmanlığı idi. Düşmanı hem ülkenin içerisinde hem de toplumun dışarısında tutmak faşizmi tetikleyici unsurlardan biridir.
8. Düşmanın Hem Güçlü Hem Zayıf Olması: Devamlı olarak değişen bir retorik sayesinde, düşmanları hem çok güçlü hem de çok zayıf olarak görülmektedir.
9. Yaşam İçin Mücadele Yoktur, Mücadele İçin Yaşam Vardır: Tüm düşmanları alt etmenin sonucunda kalıcı bir “barış” yaşanacaktır ve bu kalıcı barış hiçbir faşist liderin hayal ettiği türden bir yaşam değildir çünkü düşmanla mücadele hayatın kendisidir.
10. Zayıf Olanı Aşağılama: Elitizm, tepkisel ideolojilerin ortak özelliğidir. Ülkenin her vatandaşı dünyanın en iyi insanlarıdır ve hükümlar partinin üyeleri o ülke vatandaşlarından da üstündür. Her vatandaş partinin bir üyesi olabilir. Kudretini demokratik olarak değil de güç kullanarak elde eden önder, esasında kitlelerin güçsüzlüğü sebebi ile başa geçebilmiştir çünkü o kadar güçsüzdürler ki onları yönetecek bir lidere ihtiyaç duymuşlardır. En üstten en aşağı doğru olan hiyerarşinin tüm kollarındaki liderler birilerinin üstündedir ve yönettikleri, hesap sordukları diğer liderler vardır. Dolayısı ile büyük elitizm devamlı kendini gerçekleştirmektedir.
11. Herkes Bir Kahraman Amacıyla Eğitilir: Kahramanlık bir ilke olarak görülür ve bu kahramanlık anlayışı, ölüm anlayışı ile içli dışlıdır. Kahramanca bir ölüm kahramanca yaşanan bir hayat kadar önemlidir. Ölmek için sabırsızlanan faşistler, diğerlerini öldürmek için de oldukça sabırsızdır.

12. Maçoluk ve Silah Edinme: Maçoluk kavramı kadını hor gören bir kavramdır ve bununla beraber, bekâret ve homoseksüellik gibi “tahammül edilemeyen” tüm standart dışı eylemler cezalandırılır. Faşist kahramanlar erkekliklerini pekiştirebilmek adına silahlanmaya ve silah kullanmaya muktedirdir.
13. Seçici Popülizm: Demokraside insanların eşit hakları vardır ve dolayısı ile siyasete etki ederler. Kitlelerin kurallarına uyan bir kişi veya bir kitle vardır fakat faşizmde bireylerin birey olarak hakları yoktur ve önder tüm vatandaşların ortak çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini söylemektedir. Delege etme gücünü yitiren halk, tiyatral bir figüre dönüşmektedir. Günümüzde artık Roma’daki Venezia Meydanı veya Nürnberg Stadyumu’nda kitlelere hitap etmeye gerek yoktur çünkü ileriki zamanda televizyon ve internet daha geniş kitlelere ulaşarak “toplumun sesi” olmayı daha kolay bir yoldan halledecektir.
14. Faşizmin Dili Aldatıcıdır: Bütün Nazi ya da Faşist okul kitapları, karışık ve objektif muhakeme aygıtlarını sınırlandırabilmek adına, basitleştirilmiş sözcük dizilimleri ve sınırlandırılmış kelimeler kullanmaktadır.

1.5.1. Sosyal Darwinizm

Herbert Spencer’in (1820-1903) ortaya koyduğu “Sosyal Darwinizm” konusu evrim kavramını biyolojik anlamının dışında sosyal anlamda uygulaması açısından çok eleştirilmiş fakat çok da desteklenmiştir. Teori günümüzde değerlendirilirken kuşkusuz ki birçok problem içerse de, ortaya çıktığı dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda kabul edilmiş olmasının sebepleri anlaşılabilir. 1852’de yayımlanan “Psikolojinin İlkeleri” isimli eserinde Spencer, ilk olarak “en güçlü olanın hayatta kalması” söylemini sosyal anlamı ile kullanmış ve “doğal ayıklanma yasasının birey topluluklarının evrimine yol açan bir yasa olduğunu” belirtmiştir (Şenel, t.y., 4-5). Sosyal Darwinizm, Darwin’in Evrim Teorisi’nde belirtilmiş olan biyolojik varsayımların, toplumların tarihleri bakımından var oluş ve gelişme süreçlerine uyarlanmış şeklidir. Sosyal Darwinizm, Biyolojik Darwinizm’in üç mühim kavramını temel alır:

1- Hayatta var oluş mücadelesi / Struggle for Existence

2- Mücadele sırasında yaşanan doğal ayıklanma / Natural Selection

3- Güçlü olan ayakta kalır / Survival of the Fittest

Doğanın kanunu olarak belirtilen bu üç varsayım, Sosyal Darwinizm yoluyla sosyal alana da aktarılmıştır². Herbert Spencer Sosyal Darwinizm ile doğal seleksiyonun toplumların yaşadığı bir değişim süreci olduğunu, en güçlü olanın hayatta kalacağı ve de toplumda devamlı bir iyileşmenin gerçekleşeceği ile toplumların da insanlar gibi birer organizma olduğu görüşünü savunmaktadır³. İnsanların “doğal düzen”de bedensel ve zihinsel yeteneklerine göre hayatta kalıp emeklerinin karşılıklarını alabilmeleri anlamına gelmektedir. Bu karşılığın ne olduğu, ona olan talep ile belirlenebilmektedir. Elde edilecek bu kazanç ise bireyin diğer bireyler karşısındaki konumunu belirleyecektir. Hayatta kalabilecek kadar güçlü kişilerin yaşaması gerektiğini, diğerlerinin ise doğal olarak hayatta kalma şansının olmadığını düşünen Spencer’in bu anlayışı da ırkların kendi üstünlüklerini savunmalarına, kendilerine güçlü kökler aramalarına ve nihayetinde “ari ırk” gibi arayışlara girilip “öjenizm”⁴e kadar varabilen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Aşağı görülen ırkların ezilmesi, küçük şirketlerin büyük şirketler karşısında yok olması gibi örnekleri olan Sosyal Darwinizm, “güçlü olanın hayatta kaldığı” anlayışından yola çıkarak “zayıf olanın yaşama hakkının olmadığı” anlayışına kadar evrilmiştir. Adolf Hitler ari ırk ile ilgili olarak:

“Saf bir ırk kendi kanını daha aşağı bir topluluğun kanı ile karıştırdığı takdirde, ortaya çıkan melezlik medeniyet getirecek olan milletin felaketi şeklinde tecelli eder. renkli ırklarla pek az karışmış olan Germen unsurlarının meydana getirdiği Kuzey Amerika halkı, Orta ve Güney Amerika’ya nispetle başka bir topluluktur ve başka bir medeniyet arz eder. Orta ve Güney

² Charles Darwin’in canlıların evrimi ve yaşamın çeşitliliği ile ilgili görüşlerinin Sosyal Darwinizm ile hangi noktalarda paralellik gösterdiğine ilişkin bir çalışma için bkz. David Paul Crook, Darwinism, War and History. The Debate Over the Biology of War from the ‘Origin of Species’ to the First World War, Cambridge University Press, 1.bs., Cambridge, 1994.

³ Charles Darwin’in görüşleri üzerinden Sosyal Darwinizm konusunda detaylı bir çalışma için bkz. David Paul Crook, Darwin’s Coat-tails: Essays on Social Darwinism, Peter Lang AG Publishing Inc., 1. Bs., New York, 2007.

⁴ Öjenizm hakkında daha detaylı açıklama için bkz. Sir Francis Galton, Essays in Eugenics, London, The Eugenics Education Society, 1909. <http://galton.org/books/essays-on-eugenics/galton-1909-essays-eugenics-1up.pdf>

Amerika’da Latin ırk, yerlilerle daha çok karışmış olduğu için, Kuzey Amerika halkı, kıtanın hakimi durumuna geçmiştir. Bu hal, herhangi bir bulaşıklık olmadığı takdirde devam edecektir” (Nirun, 2014: 67).

Üstün ırk konusundaki düşüncelerini “Kavgam” kitabında şu şekilde aktarmıştır:

“...çocuk, canlılar merdiveninde aşağı ırka mensup olan ebeveynden daha yüksek bir yerde, fakat yüksek bir noktada olan diğer ebeveynden ise daha aşağı bir seviyededir. Bu bakımdan çocuk ilerde bu üstün ırka karşı girişeceği mücadelede yenilecektir. Böyle bir çiftleşme, canlıların değerlerini yükseltmeyi gaye edinmiş olan tabiatın iradesine ters düşer. Tabiatın bu gayesi çeşitli değerlerdeki kimselerin çiftleşmeleri ile gerçekleştirilemez, ancak en yüksek değeri temsil edenlerin tam ve kesin zaferleri ile sağlanır. Daha kuvvetli olanın rolü hükmetmektir, daha zayıf olanla kaynaşmak değildir. Eğer üstün ırk böyle davranmazsa kendi büyüklüğünü feda etmiş olur. Bu kanunu, sadece doğuşları itibariyle zayıf olan yaratıklar zalimane bulabilirler. Fakat bu husus da, onların zayıf ve sınırlı bir kimse olduğundan ileri gelir. Çünkü bu kanun onun vücudunu ortadan kaldırmasaydı, bütün canlıların gelişmesi akla sığmaz bir şey olurdu” (Hitler, 2012 [1924/25])

1.5.2. Faşizm ve Sonsuz Sadakat

Faşizmi bu kadar güçlü ve sorgulamaya kapalı kılan şey kuşkusuz ki sonsuz sadakat ve verilen görevlerin kutsal sayılmasıdır. Emir-komuta zincirinin oldukça değerli olduğu ve mutlak otoritenin mutlak sadakat ile iç içe olduğu bu yönetim şekli, sorgulamayı ortadan kaldırmaktadır. Verilen görevlerin gerekçeleri, sonuçlarının nelere mal olacağı gibi hususlar temelinde militer bir yapı olan faşizmde kendisine yer bulamamaktaydı. Dolayısıyla verilen görevleri yerine getirmek, karşı çıkmamak, sivrilmemek ve tüm bunların sonucunda cezalandırılmamak esastır. Tüm bunların insan doğasının yapısı gereği mi, mutlak otoritenin getirdikleri mi konusunda tartışmalar olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda da sonsuz sadakatin kaynağını inceleyen en önemli iki deney Asch ve Milgram deneyleridir.

1.5.2.1. Asch Deneyi

ABD’li sosyal psikolog Solomon Asch, 1953 yılında kişinin karar verme sürecinde grup kararının ne kadar etkili olduğuna dair bir deney yapmıştır. Deneyin

ismi “Conformity Experiment” olarak belirlenmiştir. “Conformity” kavramının Türkçe karşılığı da “Sevilme, kabul edilme gibi güdülerle kendi inançlarını, normlarını, tutum ve davranışlarını yaşadığı toplumunkiler ile çatışmayacak şekilde değiştirmeye ve egemen olanı benimsemeye eğilim duyma hali” olarak açıklanmaktadır.⁵

Bu deneyde 6 kişi yer almaktadır. Grupta yer alan beş kişi deneyden haberdarken yalnızca bir kişinin bu deneyden haberi yoktur. Grupta yer alan kişilere üzerinde çizgi bulunan bir kart gösterilir. O çizginin karşısında da üç farklı boyda çizgi bulunmaktadır. Deneklere hangi çizginin ilk çizgi ile aynı boyda olduğu sorulmaktadır. Deneyden haberdar olmayan denek dördüncü sırada oturmaktadır ve kendisinden önce oturan üç kişi aynı yanlış cevabı vermiştir. Sıra kendisine geldiğinde gerçek doğru cevabı verir. Beşinci ve altıncı kişi de yine bilerek önceki üç kişiyle aynı yanlış cevabı vermiştir. İkinci soruya geçildiğinde deneğin kendisinden önceki üç kişi yine bilerek aynı yanlış cevabı vermiştir ve ilginç bir şekilde denek doğrusunu görebildiği halde grup kararına uyarak yanlış cevabı vermiştir. Cevap sırası kendisine gelmekte olan deneklerin %32’si grubun vermiş olduğu yanlış cevaba itaat etmiştir. 1952’de yapılan bu deney, Stanley Milgram’ın İtaat Deneyi’ni yapmasına ilham kaynağı olmuştur.⁶

Kişinin grup kararları karşısında çok özgür kalamadığı ve grup kararları yanlış da olsa çoğunluğa uymak adına doğruymuş gibi davranılabileceğini gösteren bu deneye göre kişilerin alınan kararların doğruluğunu ve yanlışlığını bir süre sonra düşünmemeye başladığını ve her şeyi grup ile uyumlu olmak için yaptığını inandığını göstermektedir.

⁵ Simple Psychology, What Is Conformity?, <http://www.simplypsychology.org/conformity.html>

⁶ Solomon Asch, Conformity Experiment, 1952, <https://www.youtube.com/watch?v=TYIh4MkcfJA>

1.5.2.2. Milgram Deneyi

ABD’li sosyal psikolog Stanley Milgram, 1963 yılında Adolf Eichmann’ın Kudüs’te yargılanırken takındığı tavrın ve yaptığı savunmanın ışığında, Asch Deneyi’nin de etkisi ile, otoriteye itaat deneyi yapmaya karar vermiştir.

Milgram, gazeteye bir ilan verir ve deneye katılan deneklere para verileceğine dair bir açıklama da yapmıştır. Denekler deneyin yapılacağı yere gelir. Yanında 40 yaşlarında güleç, hafif kilolu bir adam bulunmaktadır. Asıl denek, bu 40 yaşlarındaki kişiyi de denek zannetmektedir. Deneyi yapacak kişiler deneye bunun öğrenme üzerine bir deney olduğunu söylerler ve denekler arasında bir seçim yapılmış gibi davranırlar. Gerçek denek öğretici/öğretmen, 40 yaşlarındaki ekipten olan denek ise öğrenen/öğrenci rollerine seçilmiş gibi davranılır. Gerçek denek ile öğrenci rolündeki denek bir paravan yardımı ile ayrılmaktadır. Deneye bazı kelimeler ile ilgili sorular sormaktadır. Verilen her yanlış cevapta öğretmen deneyin öğrenci deneye elektrik şoku vermesi gerekmektedir. Yanlış verilen her cevapta verilecek olan şokun değeri 15 volt artırılacaktır. Deneye bunun ne kadar can acıtabilecek bir şey olduğunu görmesi için 40 voltluk örnek şok uygulanır.

Deney başlatılır. İlk birkaç soruya doğru cevap gelir. Denek diğer kişinin doğru cevap verip vermediğini önündeki ışıklarla görebilmektedir fakat öğrenci olan denek ile görsel teması bulunmamaktadır. Öğrencinin yalnızca sesini duymaktadır. Az sonra öğrenci rolündeki denek ilk yanlış cevabını verir öğretmen rolündeki deneyin 75 voltluk elektrik şokunu uygulaması gerekir. Aslında elektrik şoku bir kurmacadır ve gerçekten elektrik şoku verilmemektedir. 40 yaşlarındaki ekipten olan öğrenci rolündeki denek oyuncudur fakat denek karşı tarafa elektrik şoku verdiği konusunda ikna olmuştur. Denek uygulanacak elektrik şokunu yükseltme konusunda her tereddüt ettiğinde aşağıdaki cümleler sırayla söylenir

- 1- Lütfen devam edin
- 2- Deneye devam etmeniz gerekiyor.
- 3- Devam etmeniz deney için çok önemli

4- Devam etmekten başka çareniz yok, devam edeceksiniz.

Öğrenci rolündeki denek, ilk yanlış cevap verdiğinde önündeki düğmeden 75 voltluk gerilimi uygular ve her yanlış cevapta gerilimi artırır. Her tereddüt ettiğinde yukarıdaki cümlelerden önce ilki sonra diğerleri söylenir.

75 voltta öğrenciden "ahh" sesi çıkar.

90 volta aynı ses tekrarlanır.

105 voltta ses yükselir.

120 voltta adam “Çok acıyor” der.

Denek bu noktadan itibaren elektrik şoku vermek konusunda tereddüt etmeye başlayabilir.

135 voltta kuvvetli bir inilti sesi gelir.

150 voltta denek bağırmaya başlar, deneyin kesilmesini ister. Kalp hastası olduğunu ve devam etmek istemediğini söyler.

165 volta geçilir, denek çığlık atar.

180 voltta denek acıya dayanamadığını, devam edemeyeceğini bağıarak tekrar eder.

195 voltta denek durmaksızın bağırır ve “Beni çıkarın, kalbim sıkışıyor” diye bağırır.

210 voltta “Cevap vermiyorum, bırakın beni” diye şiddetle bağırır.

225, 240 ve 255 voltlarda sesi gittikçe yükselir.

270 voltta acı içinde ağlamaya başlar.

285 voltta çığlıklar atar.

300 voltta çığlık atıp durmaları için yalvarır.

315 voltta sesinin son raddesinde yalvarır.

330 voltta durmaksızın yalvarıp durmalarını kalbinin sıkıştığını söyler.

Olayın tüm ciddiyetine karşın deneklerin yüzde altmışından fazlası, karşılarında kalp hastası bir insan olduğunu düşünmelerine rağmen 450 volta kadar elektrik şoku uygulamayı kabul etmişlerdir. Emir ve komuta zincirine girilip kesin emirler alınca çok az kişi uygulamayı reddeder (Meyer, 1970: 101-6).

Kişinin sorumluluk duygusunu üzerinden atması, “Ben emirleri yerine getirmekle yükümlüyüm” deyip kendi vicdanını rahatlatıyor olması bu deneyin en düşündürücü tarafıdır. Kişiler karşı tarafa zarar verdiğini bildikleri halde, o zararın sorumluluklarını üstlenmediklerini öğrendikleri takdirde, başta bulunan otoritenin emirlerinden çıkmaz ve söylediklerini harfîyen yerine getirirler. Deneyde bulunan doktorun “Sorumluluğu ben alıyorum. Lütfen emirleri yerine getirin” telkini, kişilerin sonuçlarına kendilerinin katlanmayacaklarına ikna olmaları ile birlikte korkunç sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.⁷ Nazi Dönemi’nin bitmesinin ardından savaş suçlularının yargılandığı Nürnberg Mahkemeleri sorgulamalarında da sıkça söylenen “Ben sadece emirleri yerine getirdim” beyanı (Arendt, 2012) da, Milgram’ın deneyinin çıkış noktasıdır.

1.6. Faşizm ve Erkeklik İlişkisi

Faşizmde yer alan “güç, iktidar, otorite, militarizm, milliyetçilik, rövanşizm” gibi kavramların temelinde, toplumsal cinsiyet çerçevesinde bakıldığında erkek ve erkeklik olgusu bulunmaktadır. Güç ve iktidar, erkeklik ve iktidar, hegemonik erkeklik, ataerkillik gibi yukarıda bahsedilen konularda gündelik yaşamı dahi belirleyen konularda erkekliğin ne kadar fazla yer edindiğini söylemek yanlış olmaz. Faşizm de bu erkeklikten nasibini almaktadır. Gücün ve iktidarın erkek ve erkeklik ile doğrudan ilişkilendirildiği düşünülürse bu ideolojinin/rejimin de bir “erkek” ideolojisi olduğu söylenebilir. Erkeğin ve erkekliğin bu kadar baskın olduğu bu ideolojide/rejimde toplumsal işbölümü de toplumsal sınıflar da, erkeklerin kamusal alanda daha baskın ve söz sahibi olduğu olgusunu yansıtmamaktadır.

⁷ Stanley Milgram, The Milgram Experiment, 1962,
<https://www.youtube.com/watch?v=1HcMWlnTtFQ>

Bu çalışmanın bilhassa çıkış noktasını oluşturan “Nazi Dönemi’nde gençlik, beden ve militarizm propagandaları” konularında yer alan erkeklik söylemi “güçlü, genç, diri bir Alman nesli” yetiştirme görevini kadınlara vermiştir. Kadınların nasıl davranmaları gerektiği, nasıl çocuklar yetiştirmeleri gerektiği, eşlerine nasıl davranmaları gerektiği, aynı zamanda iyi birer asker olabilmeleri için neler yapmaları gerektiği gibi hususlarda çeşitli dergiler, posterler hazırlanmış ve herkesin buna “severek” uyması gerektiği vurgulanmıştır.

1.6.1. Faşizmde Erkeklik Vurgusu

Faşizmin erkeklik ve erkeklik dayanışmasını yücelten bir özelliği bulunmaktadır. Çünkü erkekler gücü, iktidarı ve otoriteyi temsil eder. Başta söylenen “erkek olmak kadın olmamayı gerektirir” çıkarımındaki gibi gücü, iktidarı, otoriteyi tehdit eden her şey erkeklik olgusunu da tehdit etmektedir. Faşizme göre erkek savaşıdır ve savaşmalıdır. Örneğin Nazilere göre kadın ait olduğu yer olan eve yönlendirilmeli iken erkek evde savaşçı özelliklerini yitirmektedir ve bu nedenle evden uzaklaşmalıdır (Nirun, 2014: 51).

Erkeklik dayanışması, faşizmin buyurduğu, ülke için, savaş için ölmek, savaşçı ruh gibi kavramları barındırmaktadır. Yani bu anlayışa göre ülkeyi koruyan, kollayan, onun için canını veren, onun için her şeyi yapan/yapabilecek olan erkeklerdir. Mussolini bu olguyu “Annelik kadınlar için ne ise savaş erkekler için odur” sözü ile desteklemektedir. Kadının görevi erkeğine hizmet etmek ve kocasını fazla masrafa sokmamaktır. Kadının çok çocuk doğurmasının istenmesinin gerekçesi de savaş meydanlarında erkeğe olan ihtiyaçtır.

Almanya’da kötü giden ekonomiyi ve işsizliği kadınları işten çıkartıp yerine erkekleri alarak çözmek hedeflenmiştir. Örneğin, kadınların çalıştıkları işleri erkek bir yakınlarına bırakmaları ve evlenmeleri karşılığında 1000 mark ödenmiştir. 1938 yılında kadının çocuğunun olmaması boşanma nedeni sayılmaya başlanmıştır. Çok çocuklu annelere şeref madalyaları verilmiştir. Bu yolla kadının yegâne görevi çok çocuk yapmak ve erkeğine hizmet etmek olarak sınırlandırılmıştır (Nirun, 2014: 51-2).

1.6.2. Faşizmde Gençlik Vurgusu

Hitler'e göre "Kim gençliğe sahip olursa, geleceği de kazanır". Gençlik ülkenin gelecekteki varisidir ve devleti yaşatacak olan yine onlardır. Savaşan, güçlü, diri, itaatkâr, liderine bağlı, geleneklerini bilen bir gençlik, ülkenin yegâne koruyucusu olacaktır. Gençliği şekillendirecek ve eğitecek olan da yine iktidarın kendisi olacaktır. Gençliğin, özellikle küçük yaştaki çocukların, devlet ve parti terbiyesi ile yetiştirilmesine önem verilmektedir. Özellikle Almanya'da Nazi Dönemi'nde çocuklara, kız çocukları çoğunlukta olmak üzere, genç kız ve erkeklerle yönelik afişler ve dergiler hazırlanmıştır. Bu afişlerden ileriki bölümlerde detaylı olarak bahsedilecektir.

Ülkenin sadece savaşan erkekler ile değil aynı zamanda çocuklar ve gençler ile daha ileriye gidebileceği vurgulanmıştır. Düşmanlara karşı birlik olurken nasıl davranılması gerektiği, tasarrufun önemi gibi konular önem kazanmıştır. "Hitler Gençliği/Hitler-Jugend" oluşumu çocukların ve gençlerin spora teşvik edilmesi, orduya genç hatta küçük yaşta katılmaları ve bu terbiyeyi erkenden almaları gibi konular için çalışmalar yapmıştır. Hitler Gençliği Spor Müsabakaları, Hitler Gençliği Bölgesel Spor Festivali, Genç Gönüllülerin Genç Tarım İşçiliği gibi organizasyonlar düzenlenerek gençlerin küçük yaşta "devlet terbiyesi" almaları ısrarla istenmiştir (Kater, 2004).

Hitler'in gençliğin eğitimi ve terbiyesi ile ilgili görüşü şu şekildedir:

"Eğer bir millet yozlaşmış kimselerden meydana gelmişse, hakikaten böyle bir bataklıktan büyük bir dâhinin çıkması gerçekten son derece nadirdir. Eğer çıksa bile, bu dâhinin güç ve yetkisinden yozlaşmış olan millet yararlanamayacaktır. Ya bu yozlaşmış topluluk dâhiyi anlayamayacak ya da irade kuvvetlerinin zayıflaması sonucu o dâhinin arkasından yürüyemeyecektir. Irkçı devletin izleyeceği yol şöyle olacaktır: Tamamen sağlam vücutlu gençler yetiştirilecektir. Fakat bu iş yapılırken, amaç karakterin terbiyesi ve özellikle irade kuvvetiyle yeteneğin gelişmesi olacaktır. Bu arada gençler, tüm hareketlerinin sorumluluğunu memnuniyetle kabul etmeye de alışacaktır. Asıl eğitim daha sonra gelecektir. Vücudu sağlam yapmak, ırkçı bir devlette fertlerin görevi değildir. Bu iş anne ve babaya da düşmez" (Nirun, 2014, 69).

1.7. Nazi Dönemi'nde Militarizm ve Erkeklik

Askerlik ve erkeklik arasındaki ilişki kuşkusuz binlerce yıldır devam etmektedir. Askeri talimler, emir-komuta zinciri, katı hiyerarşi ve oluşturulan zorlu yaşam koşulları erkeklerin bir arada yaşama ve davranma zorunlulukları onların standart birer “güçlü, savaşçı ve acımasız erkek” olmaları için olmazsa olmazdır. Vatanı savunmak, savaşmak, hayatta kalmak ve güçlü olabilmek yine iktidarın ve gücün sembolü olan erkeğin görevi olarak görülür. Ülkenin dört bir yanından aynı amaç için toplanan insanların “biz” bilinci oluşturması önemlidir. Oluşturulan bu “erkeklik pekiştirme sistemi”, daha iyi ve güçlü askerler yetiştirebilmek adına çalışmaktadır.

Erkeklik, bir cinsellik öznesinden ziyade bir toplumsal davranış biçimi haline dönüşürse erkeklik konusunun çalışma alanı da siyasetle iç içe girmek durumunda kalır. Erkek egemen toplumlarda kadını eve ve aileye hapseden bir hayat sunulması doğal olarak erkeğin daha ön planda olmasına ve de toplumsal konularda daha çok söz sahibi olmasına neden olmaktadır. Bu da kadının giyiminden, davranışlarından, görünürlüğünden ve toplumsal hayatta yer edinmeye çalışmasından bile tamamen erkeğin sorumlu olduğu bir anlayış benimsendiği anlamına gelir. Hele ki devletin ideolojisi/rejimi Faşizm gibi, bu rejimlerin kendilerini faşist olarak adlandırmadıklarını yinelemekte fayda var, kendisini erkek egemen bir anlayışa konumlandırıyorsa, kadının sosyal hayattaki ve iş hayatındaki yeri de erkeğin tekelinde bulunuyor demektir. Faşizm gibi savaşçı, sert ve otoriter bir anlayış, kadının zarafetinden ve uysallığından olumsuz etkilenecektir. Çünkü erkek, erkekliğini erkeklerle pekiştirebilir. Erkeklerin çoğunlukta olduğu ortamlarda erkekler ile birlikte erkekleri ilgilendiren konularla haşır neşir olmalı ve savaşçı ruhunu ve gücünü hep zinde tutmalıdır. Bunun için de erkeğin evden uzaklaşması, kadının evinin ve ailesinin neferi olması gerekmektedir. Kadının görevi savaşan, azimli ve otoriteye saygılı bireyler yetiştirirken eşine de hizmet etmektir.

Nazi Dönemi'ne bakıldığı takdirde Faşist addedilen yönetimlerde olduğu gibi erkek egemen bir anlayışın burada da bulunduğunu söylemek mümkündür. Erkeğin savaşçı ruhlu, vatanperver ve saldırgan tavrı; kadının doğası ile taban tabana zıttır.

Nitekim Nazilerin iktidara geldikten sonraki ilk icraatı da yaşanan işsizlik problemini çözmek için kadınları işten çıkartarak yerlerine erkekleri almasıdır. Bu bağlamda işsizliği yaratan da kadın olmaktadır. Kadınlar, erkeklerin çalışması gereken işlerde çalışarak erkekleri yani Almanya'yı işsiz bırakmaktadır. "Almanya'da kadın yeniden kadınlığa, evine süsüne ve tabiata dönüyor ve eski sistemler gitgide maziye ait orijinal bir tip olmaya başlıyorlardı". Ocak 1937'de Alman kadınına üniversitede okuyabilmesi için çalışma yükümlülüğü getirilmiş, Şubat 1938'de ise ev ve tarım dışında bir işle meşgul olan kadınlar için, evde ya da tarımda çalışma zorunluluğu getirilmiştir. Nazi erkekliği, kadının görevini savaş meydanları için olabildiğinde çok çocuk yapmak ile ve erkeğine hizmet etmekle sınırlandırmıştır. "... kadının zayıflığa hükmetmek yerine, güçlü bir erkeğe teslim olması gibi, kitleler de, yönetilmeyi yönetmekten daha çok severler." (Nirun, 2014: 51-54) Kadının fetheden değil fethedilen olduğuna inanma inancı faşizmin de temel taşlarındandır. Devletin, kitleleri yöneten, savaşan ve güçlü "erkek" imgesi, kitlelerin de yönetilmeyi seven, itaatkâr ve teslimiyetçi "kadın" imgesi olarak görülmesi anlamı çıkarılabilmektedir. Bu anlayışa göre gücün ve otoritenin simgesi olan hegemonik erkek, devlet ile bütünleştirilmiştir (Özkırımlı, 2013: 246-8).

İKİNCİ BÖLÜM

ADOLF HITLER'İN İKTİDARA GELİŞİ VE NAZİ DÖNEMİ'NDE ERKEKLİK VURGUSU

2.1. Nasyonal Sosyalizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi

Nasyonal Sosyalist hareket, Münih'de doğmuştur. Kasım 1918 ve Mayıs 1919 arasındaki kısa süre hüküm sürmüş olan işçi konseyleri iktidarı bastırılmıştır ve bunun sonucunda bu milliyetçi ve militarist hareketler, anti-komünizm anlayışını militanlaştırmıştır. Münih, Dünya Savaşı bittikten sonra radikal Alman milliyetçiliği ve de ırkçılığı bakımından güçlenmeye başlamıştır. Kan ve toprak birliğini esas alan bir tarihsel kader ortaklığı fikrini savunan *völkisch* (halkçı/ırkçı) ve de tüm Almanların tek devlet altında toplanmasını özlemekte olan *alldeutsch* (pancermen) akımlar; Almanların azınlık olarak yer aldığı ve sanayinin, ticaretin eski lonca anlayışına sahip yapılar ile bir arada, ağır bir gelişme göstermekte olduğu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu eyaletlerinde, küçük burjuva hareketleri içerisinde gelişme zemini oluşturmuşlardı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçalanması ile bu bölgeden "Alman anavatanı" (bilhassa Bavyera'ya) sığınan göçmenler, pancermen ırkçılığını da beraberlerinde getirmişlerdir. Hem bu ideolojik atmosfer hem de dünya savaşında alınan yenilgi ve savaşın ardından galip devletlerin haksız dayatmalarına öfkelenen milliyetçilik ile de birleşerek bilenmeye başlamışlardır. Mevcut durumdaki ekonomik ve siyasal bunalımın gölgesinde, Konsey iktidarına karşı yükselmekte olan anti-komünist propaganda ile birlikte de bu kitle iyice saldırganlaşmıştır. İhanete uğradıklarını düşünmekte olan subayların oluşturmuş olduğu cuntaların ve *freikorps*'un (gönüllü birlikler) yanısıra; Bavyera Konsey Cumhuriyeti'ni devirme amacı ile Berlin'den gönderilmiş olan yoğun bir anti-komünist görev ideolojisi ile bezenmiş ordu birliklerinin mevcudiyeti, bölgeyi radikal milliyetçilik için cazip kılmıştır (Passmore, 2002).

2.1.1. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) Kuruluşu

Prens Rudolf von Sebottendorff'un Ağustos 1918'de 1.500 kişinin (çoğunlukla sanayici, işadamı ve subaylar) katılması ile kurmuş olduğu Thule Cemiyeti, Münih'deki ırkçı-pancermen grubun üstünde bulunan bir burjuva güç odağı idi. Sokak gücü bulunan grupları maddi ve hukuki biçimde destekleyen bu cemiyet, Ocak 1919'da Konsey Cumhuriyeti'ne güç kaybettirmek amacı ile bir işçi partisi kurdurtmuştur. Kurulmuş olan Deutsche Arbeiterpartei-DAP (Alman İşçi Partisi), Adolf Hitler'in faşist önderliğine giden yolun başlangıcında yer almaktadır. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yaşadığı yenilgi ile imparatorluk yıkılmıştı ve yerine Cumhuriyet kurulmuştur. "Weimar Cumhuriyeti Dönemi" olarak adlandırılan bu dönemde kurulan ilk siyasi partilerden biri Alman İşçi Partisi (DAP) olmuştur. Partinin kurucuları Karl Herrer ve Anton Drexler idi. Bu ikilinin siyasi görüşleri milliyetçi ve sosyalist ilkeleri bir arada bulundurmaktaydı. Alman milliyetçisi bir politika ve anti-Marksist bir sosyalizm ilkesi edinen parti, partiye sonradan katılacak olan Adolf Hitler'in Nasyonal Sosyalizm ideolojisi ile de paralellik göstermiştir. 1918 yenilgisinin ardından Alman ordusunun bir askeri olarak devlette muhbir polis olarak çalışmaya başlayan Hitler, bu yeni parti hakkında bilgi edinip polis teşkilatına rapor vermekle görevlendirildi ve bu amaçla Münih'te bulunan Alman İşçi Partisi'nin merkezine gitti. 12 Eylül 1919'da 25-30 kişilik bir parti toplantısından etkilenecek üye olmaya karar veren Hitler, tutkulu ve hırslı hitap gücü ile 1919 yılının sonunda partinin propaganda amirliğine getirilmiştir (Kershaw, 2007: 142-3). Çok geçmeden parti yöneticileri arasına giren Hitler, partinin kurucularından Herrer ve Drexler arasında ihtilafa neden olmuştur. Herrer, Hitler'in megaloman biri olduğunu düşünüyordu ve ondan kesinlikle memnun değildi. Yaşanan anlaşmazlık sonucu Herrer istifa etti ve parti başkanı Drexler oldu. Hitler'i çok yetenekli bulan Drexler, Hitler'in parti içinde yükselmesine müsaade etti. 24 Şubat 1920 tarihinde Alman İşçi Partisi ilk büyük toplantısını gerçekleştirirken 25 maddelik parti programını açıklama görevi Hitler'e verilmiştir. Drexler'in yazdığı ve Hitler'in redaksiyonunu yaptığı "25 madde" programı açıklandıktan sonra partinin adı Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi

Partisi) olarak değiştirilmiştir. “Nasyonal Sosyalizm” kavramı tarihte ilk kez 1900’lü yılların başında, Bohemya ve Moravya’da bulunan Alman küçük burjuva azınlığını, anti-Yahudi, anti-liberal ve anti-kapitalist loncaya duyulan özlemler ile örgütlemiş olan bir başka Alman İşçi Partisi’nin doktrini olarak ortaya çıkmıştır. Bu bahsedilen parti de 1918 yılında Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (DNSAP) adını almıştır (Baker, Bora, Koçak, Töre, 1988: 794-804).

NSDAP’nin programında; Alman ırkının üstün olduğu iddası, üretken sanayi sermayesinin önemine vurgu ve enternasyonal (ve Yahudi) mali sermaye ile faizciliği lanetleyen anti-komünist, anti-Marksist bir “sosyalizm” anlayışı bulunmaktadır. NSDAP’ın fikir öncüleri arasında Dietrich Eckart, “işçi sınıfının asıl sebebinin faize dayalı Yahudi azınlığı olduğunu” belirten Gottfried Feder, anti-komünist ve anti-slav unsurları Alman ırkçılığı ve anti-semitizm ile derleyen Alfred Rosenberg bulunmaktadır. Tüm bu ideolojiler, Almanya’yı hak etmediğini düşündükleri yenilgiye teslim olmaya zorlayan Versailles’a karşı yürütülen propaganda ile güçlendirilmiştir. Katolik merkez, sol liberal ve sosyal demokratlardan meydana gelen Weimar koalisyonu, Weimar Cumhuriyeti’ni de başarısızlıkların müsebbibi olarak kabul etmişlerdir. Bu anlayış ve öfkeye karşın 1920 yılının sonunda gelindiğinde partinin yalnızca 4.000 üyesi bulunmakta idi (Jarman, 1955: 89).

2.2. Adolf Hitler’in Yükselişi

NSDAP’yi ve kendisini diğer oluşumlardan ayırarak öne çıkmayı hedefleyen Hitler, Temmuz 1921’de partinin tam yetkili *Führer*’i (önder) seçilmiştir. 29 Temmuz 1921 tarihinde parti başkanlığı görevini Drexler’den devralan Hitler, partinin resmi ideolojisini de kendi benimsemiş olduğu ideoloji olan nasyonal sosyalizm olarak değiştirmiştir. Siyasal rakipleri olan komünistler ve sosyal demokratlar tarafından kısaca “Nazi” olarak isimlendirilmeye başlandılar. Rudolf Hess’in de katkıları ile bu “Führer” anlayışı iyice pekiştirilmeye çalışıldı. Hitler, lider seçilmesinin ardından partiyi oldukça sıkı bir merkezîyetçilik ile yeniden

örgütlemiştir. Önce jimnastik birimi olarak kurulan SA birimi *Sturmabteilung* ileriki dönemlerde vurucu bir sokak gücü haline evrilmiştir.

1920 yılında Salzburg’da yapılan “Tüm Alman Nasyonal Sosyalist Partileri Oturumu”nda Hitler, Avusturya nasyonal sosyalist hareketinin de “Führer”i olarak tanınmıştır. Otto ve Gregor Strasser kardeşler ile Nürnbergli Yahudi karşıtı Julius Streicher’in bulunduğu DNSAP, uzunca bir süre devam eden rekabetin ardından NSDAP’ye katılmaya karar vermiştir. Böylece NSDAP bir Bavyera partisi olmanın dışına çıkarak Almanya çapına yayılmaya başlamıştır. 1923 yılı sonlarına doğru partinin üye sayısı 55 bine ulaşmıştır. NSDAP, sosyal demokrasinin örgün örgütlenme geleneklerini kullanarak haftalık söyleşiler, piknikler, topluca izlenen Wagner konserleri gibi etkinlikler düzenleyerek siyaseti hayatın her alanına yayan bir yaklaşım sergilemiştir. 1923 yılının başında SA kıtalarına törenler düzenleyen Hitler, İtalyan faşistlerinin “Roma Yürüyüşü”nü referans alan bir iktidar senaryosu üzerinde çalışmalar yapmıştır. Daimler, Borsig, Kirdorf gibi dönemin büyük sanayicileri Thule Cemiyeti kanalı ile NSDAP’ye maddi yardımlar yapmışlardır.

1923 yılının ortalarında ülkede ekonomik ve siyasal bunalım baş göstermiştir. Fransa, hem Alman hükümetinin savaş tazminatı ödemeleri için istemiş olduğu değişikliği reddetmiş hem de demir-çelik sanayinin en önemli bölgesi olan Ruhr havzasını işgal etmiştir. Versailles Antlaşması’nı imzalayan “Kasım Katilleri”ne ve Weimar Cumhuriyeti’ne yönelik radikal milliyetçi tepkiler yükselmeye başlarken Temmuz 1922’de çıkarılan “Cumhuriyetin Korunması” yasasının cumhuriyet karşıtı siyasal eylemlere getirmiş olduğu kısıtlamalar nedeni ile Bavyera’da “darbe” spekülasyonları sıklaşmıştır. Münih’te cumhuriyet karşıtı güçler iki kutupta yer almakta idi. Von Kahr yönetimindeki hükümet, Prens Ruppert’i başa getirmeyi hedefleyen bir monarşist darbeden bahsederken NSDAP’nin en mühim güç olarak yer almış olduğu “Güçbirliği” ittifakı ise, Bavyera’da iktidarın alınarak, tıpkı Mussolini’nin yapmış olduğu gibi, “Berlin’e yürüyüş” başlatılmasından yana olmuşlardır. Berlin’de ABD Büyükelçisi ile görüşme yaparak olası bir yeni hükümet için destek vaadi isteyecek kadar “Berlin’e yürüyüş” planına sahip çıkan büyük sanayici Hugo Stinnes, sonrasında “koşulların yeterince olgunlaşmaması ve tüm halkı kaplayan bir huzursuzluk havası oluşturarak en uygun anın kollanması”

gerektiğini söylemiştir. Fakat Bavyera'daki milis güçler, monarşist hükümet ve etkin burjuva politikacılarının düzenlemiş olduğu toplantılara hiç çağrılmayan Hitler, ordu desteğini de yanına alacağını umduğu savaş kahramanı General Ludendorf ile beraber darbe girişiminde bulunmaya karar vermiştir. 8 Kasım 1923'te, tüm Bavyera yöneticilerinin eğlence amacı ile bulunduğu Bürgerbräukeller Birahanesi'ne, Hermann Göring'in yönetiminde bulunduğu SA'lar ile baskın düzenleyerek "Alman devrimi"ni ilan etmiştir. Fakat bu baskının sabahında eyalet polisi eyleme el koyarak olayı sonlandırmıştır. Bu darbe girişimi esnasında yaralanan ve iki gün sonra yaralı halde yakalanıp mahkemeye çıkarılan Hitler, darbenin içinde sivil ve askeri devlet erkânının bulunmasının da oluşturduğu baskı ile vatana ihanet suçlaması ile beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Şubat-Mart 1924'te mahkeme salonunun propaganda alanı olarak kullanan Hitler, Aralık 1924'te şartlı erken tahliye ile serbest bırakılmıştır⁸. Hapiste Rudolf Hess'e dikte ettiği Mein Kampf (Kavgam) kitabında bu başarısız darbenin önemli bir ders olduğunu, ordunun aktif ya da pasif bir şekilde desteğini almak gerektiğini ve burjuvazinin yalnızca maddi yardımını değil aynı zamanda iktidar onayını da almış olmanın gerektiğini söylemiştir. Bu iki gücün desteğini almanın yolunun ise biçimsel olarak da olsa "meşruiyetçi" bir çizgi ile gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir.

Başından geçenleri anlattığı otobiyografisinde genel olarak savaş sanatından, propagandadan ve onun öneminden, Dünya Savaşı yenilgisinden ve Versailles utancından bahseden "Führer", yanına seçtiği yol arkadaşlarının da parti teşkilatında yer alabilecek niteliklere sahip olmaları gerektiğinden bahsetmektedir (Adorno, 2011: 157). Kendi tabiri ile "Zayıf, korkak ve tereddüt içinde olan kimseler sadece taraftar olarak kaldılar. Bunların teşkilâtımızın ilk çekirdeğine girmelerine engel oldum" demiştir (Hitler, 1923; 205).

Serbest kalan Hitler, partinin artık yarı askeri bir organizasyon olup zorla güç elde etme çabasında olmasını istememiştir. Mayıs 1924 seçimlerinde %2.6 oy alarak 32 milletvekili çıkaran NSDAP, Aralık 1924 seçimlerinde sadece %1 oy alarak 14 milletvekili çıkarabilmiştir (Armaoğlu, 2012: 296). Hitler'e hapis sonrası getirilen

⁸ Darbe girişiminin detayları için bkz. <https://dunyatarihi.wordpress.com/2011/07/16/birahane-darbesi/> (20 Nisan 2016'da görüldü)

konuşma yasağından dolayı Hitler kendisini unutturmamak adına, sesi kendisine benzediği için Adolf Adolf Wagner’e radyo konuşmaları yaptırmıştır. Ekonomik ve politik koşullar nispeten dengelenmişti ve partinin de başta faydalandığı ateşli propaganda dili artık geçerliliğini yitirmiştir. SA komünist mahallelerine saldırarak, işçi mahallelerine tehdit yürüyüşleri düzenleyerek varlığını devam ettirmektedir ve Röhm önderliğinde SA bağımsız bir güce dönüşmeye başlamıştır. Parti içi iktidar endişesi ile Röhm SA liderliğinden uzaklaştırılmıştır. Partinin yasal yönüne vurgu yapılmış ve Sturmabteilung (SA) ayrı tutulmuştur. Artık kadınlar da üye olarak kabul edilmeye başlanmış ve SA ile birlikte daha “özel” görevler için, tamamen kendisine sadık adamlardan oluşan ve Koruma Bölüğü olarak kurulan Schutzstaffel (SS) destek grubu olarak tanımlanmışlardır. 1925 sonrasında NSDAP sosyal demokrat ve komünist partileri kendisine örnek alarak yerel örgütlenmelere önem verilmeye başlanmıştır. HJ (Hitlerjugend-Hitler Gençliği), NSDSIB (Nationalsozialistischer Deutscher Studentenbund-Nasyonal Sosyalist Alman Öğrenciler Birliği), NS – Lehrerband (NS-Öğretmenler Birliği), NS-Rechtswahrerband (NS-Hukukçular Birliği), NS-Arztbund (NS-Hekimler Birliği) ve NS-Frauenschaft (NS Kadınları) gibi gruplar oluşturulmuştur (De Grand, 2004: 66).

İsmi artık tüm Almanya’da duyulmaya başlayan Hitler, 1918 yenilgisi sonucu onuru kırılan Almanlara ve anti-Marksist Alman emekçilerine, iş ve aş isteyen yurttaşlara büyük bir Almanya vaadinde bulunmuştur. “Milliyetçilik kapitalizmden, sosyalizm enternasyonalist Marksizmden kurtarılmalı” sloganları ile orta sınıflara, sınıfı olmayan fakat özel mülkiyeti de reddetmeyen bir sosyalizm seçeneği sunulmuştur. “İşletmelerde yönetime katılım”, “zanaatların geliştirilmesi”, “ipotek ve faizlerin silinmesi”, “ev sahibi ve çiftçilere vergi indirimi”, “serbest mesleğin büyük ticarethanelerinin rekabetinden korunması” gibi popülist-korporatist sloganlar da küçük burjuvazinin desteğini kazanmak için oldukça önemli vaatler olmuştur. “Milliyetçilik kapitalizmden, sosyalizm enternasyonalist Marksizmden kurtarılmalı” sloganı ile sanayici Gregor Strasser, orta sınıflara sınıfsız ve özel mülkiyeti de reddetmeyen bir sosyalizm anlayışı vaat etmekte idi. “İhtiyarlar çekilin, gençler geliyor”, “Nasyonal Sosyalizm, örgütlenmiş gençlik iradesidir” sloganları ve SA’nın üniformalı ve katı erkek görünümlü gösterileri toplumu etkilemiştir. İşsizlik çeken

gençlere bir kimlik ve eylem olanağı sunarak, 1930'a yaklaşırken NSDAP üye sayısının yüzde 40'ının 30 yaş altındaki gençlerden oluşmasına etki etmiştir. Eylemlerine ufak mekânlarda toplantılar düzenleyerek başlayan Hitler, sonraları bunları geniş meydanlarda mitinglere dönüştürmüştür. Fikirleri ile insanlara ümit veren Hitler, her şeyi "Alman halkı" için yaptığını belirtmiştir.

Gücünü hitabetinden alan Hitler, söyledikleri ile herkese umut vermeye devam ederken 1929'da yaşanan Büyük Buhran ile birlikte çıkışa geçmiştir. 1928-1929 bunalım dönemine geçiş yapılırken, büyük burjuvazi nasyonal sosyalizmi komünistlerin ve sosyalistlerin karşısında yer alan bir sokak gücü olarak görmekte idi. Dünya ekonomik bunalımı Hitler'in de yakındığı gibi Versailles düzeni sebebi ile gerçekleşmiştir. Savaş tazminatının dövizle ödenmesi zorunluluğu mevcuttur. Bu yabancı sermayenin ithal edilmesi ya da ihracat fazlası yolu ile mümkün gözükmemektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere, Almanya'nın yüksek ihracat fazlası elde etmesini engelleme politikası izleme eğiliminde idiler. Bunun yanı sıra ABD, 1930 sonlarından itibaren Almanya'da yaklaşık 27 Milyar Mark sermaye yatırımı yapmıştır. Fakat yüksek faiz karşılığı verilen bu borç, savaş tazminatını karşılamaktan ziyade borcun iyice katlanmasına neden olmuştur. Galip devletler olan Fransa ve İngiltere, Almanya'dan aldıkları borcun %66'sını ABD'ye aktarmakta idi. Ağustos 1929'a gelindiğinde ABD Young Planı ile devreye girerek bu tazminat koşullarının yumuşatılması gerektiğini belirtmiştir. 59 yıllık bir ödeme planı öngören bu plana göre her yıl ödenecek döviz miktarının azaltılacağı belirtilmiştir. Fakat bu planın 1 ay sonrasında başlayan 1929 Büyük Buhranı, bu planın kâğıt üstünde kalmasını engelleyememiştir. Uluslararası para sistemi alt üst olunca bunalım derinleşerek dünya ticaretindeki ihracat-ithalat potansiyelinin daralmasına neden olmuştur. Tüm bunların Almanya'ya olan yansıması, ihracat fazlasıyla karşılanması mümkün olmayan bir boyuta ulaşmış olan savaş tazminatlarının, ekonomide iyice daralmaya neden olması, toplumsal açıdan da proleterleşmeyi, iflasları ve işsizliği körüklemiştir (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988: 786-99). Tüm bu kötü gidişat ışığında, parti 14 Eylül 1930 seçimlerinde %18.3 oy almış ve parlamentodaki ikinci büyük parti olmayı başarmıştır. 20 Mayıs 1928'deki seçimde sadece 12 milletvekili bulunan

partinin bu seçimle birlikte sandalye sayısı 107'ye yükselmiştir. Ekim 1929'da New York Borsası'nın "çökmesi" ile fitili ateşlenen dünya bunalımı, sınıfsal uzlaşmanın şartlarını tamamı ile ortadan kaldırırken, burjuvaziye daha saldırgan bir hale getirmiştir. Bu gelişmeler de nasyonal sosyalizmin iktidar oluşuna zemin hazırlamıştır. 31 Temmuz 1932'de yapılan genel seçimlerde %37.4 oy alan Hitler, mecliste çoğunluğu sağlayamasa da en çok sandalye sayısına sahip olan parti olmayı başarmıştır (230 sandalye). 1919'dan bu yana siyasal istikrarın sağlanamaması ve göreve gelen hükümetlerin ömürlerinin pek uzun olmaması, milliyetçi önderlerinde siyasal istikrarı tekrar sağlayabilecek ismin Hitler olması gerektiği yolunda bir kanaat geliştirmiş ve bu görüşlerini Alman Cumhurbaşkanı Paul von Hindenburg'a iletmışlerdir. 30 Ocak 1933 tarihinde Hitler, Reichskanzler (İmparatorluk Şansölyesi) olarak atanmıştır. 5 Mart 1933 tarihinde yapılan seçimlerde ise Nazi Partisi oyların % 43.9'unu alarak iktidarını perçinlemiştir.

Louis Althusser'in kitabında "Devletin Baskıcı Aygıtları" (Althusser, 2014: 50) olarak bahsedilen hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler ve hapishaneler Hitler'in gün geçtikçe "totaliterleşmesi" ile iyiden iyiye kontrol altına alınmaya başlanmış ve devletin her kademesi tek bir çatı altında toplanmaya başlanmıştır.

2.2.1. NSDAP ile Burjuvazi ve Ordu İlişkileri

Birahane Darbesi'nin ardından güç elde edebilmek için ordunun gücünü ve desteğini hissetmenin oldukça önemli olduğunu fark eden Hitler, ordu içerisinde bir "meşruiyet" elde etmek istemiştir. 1928 yılından itibaren ordu içerisinde oluşmaya başlayan "nasyonal sosyalist cuntalar", Prusya ordu geleneğinden gelen sadık ve yaşlı komutanları "büro generalleri" olarak eleştirmişlerdir. Bu nasyonal sosyalist cuntalar içerisinde yer alan üç teğmen, nasyonal sosyalist bildiriler gönderdikleri gerekçesi ile Eylül-Ekim 1930 Leipzig mahkemelerinde yargılanmıştır. Duruşmalarda tanık olarak dinlenen Adolf Hitler, kendisinin ordu ve düzene sadık olduğunu ikna etmeyi başarmıştır. Hitler: "Anayasa mücadele zeminini belirliyor, varılacak hedefi değil. Biz yasal organlara girerek partimizi belirleyici güç haline getireceğiz. Ancak Anayasal yetkiye kavuştuğumuz zaman, devlete doğru bildiğimiz

biçimi vereceğiz” diyerek bu meşruiyetçiliği bir araç olarak kullanmak istemiş ve de “iç savaş” endişelerini yatıştırıcı bir intiba yaratarak komutanları ikna edici bir tutum sergilemiştir. Kara Kuvvetleri Komutanı General von Hammerstein Nisan 1931’de yapmış olduğu konuşmanın şu bölümü gelinen noktayı göstermektedir: “Şiddetli milliyetçi ve komünist dalga geliyor. Ordu burada partilerüstü kalmalı. Milliyetçi dalga zaten sevindiricidir; ancak devrimci olmaya başladığı noktada böyle olmaktan çıkar. Eğer Hitler’in legalite zemininde kalacaklarını söylemesi samimiye – ki gerçekten samimi görünüyor – kendi içlerinde illegal denemelere şiddetle engel olacakları anlaşılıyor”. Versailles Anlaşması’nda 100 bin kişi ile sınırlandırılan Reichswehr’in oldukça büyük bir güce dönüştürülmesi ve ulusal onurun korunması gibi Nazi vaatleri de, eski İmparatorluğa özlem duyan komutanları cezbetmiştir (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988: 805-6)..

3 Şubat 1931’de, ileride Merkez Bankası Başkanı seçilecek olan iktisat yazarı Walther Funk vasıtasıyla Berlin Kaiserhof Oteli’nde Hitler ile buluşan bir grup sanayici, Hitler’e 20 milyon Mark bağış yapmışlardır. 11-12 Ekim 1931 tarihinde Bad Harzburg’da, DNVP lideri Hugenberg ve Çelik Miğfer örgütü ile beraber Milliyetçi Cephe’yi kurmuşlardır. Bu ittifakı önemli kılan şey Hitler’in, Hugenberg’in nüfuzunu arkasına alarak sağlam bir ittifak tarafından desteklenmesidir. Milliyetçi Cephe’de yer alan eski Maliye Bakanı Dr. Hjalmar Schacht 1932 yılında Berlin’de Arbeitsstelle Schacht’ı (Schacht’ın Çalışma Bürosu) kurmuştur. Bu büro Hitler’in burjuvaziyle kurmuş olduğu köprünün sağlamlaşmasında önemli bir rol oynamıştır. ABD ve İngiltere sermayesi ile kurmuş olduğu iyi ilişkiler sayesinde Hitler’e “ön diplomatik” destek sağlayan Schacht, bu bürodan, düzenli olarak seçkin sanayicilere gönderilen *Führerbriefe*’yi (Führer Mektupları) örgütlemiştir.

Şubat 1932’de, Braunschweig eyaletinde NSDAP’nin ortağı olmuş olduğu hükümetin kararı ile beraber Alman vatandaşlığına alınarak, sınırdışı edilme tehdidinden kurtulan Hitler, Mart 1932’de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde aday olmuştur fakat seçimi Hindenburg kazanmıştır. İlk turda %30.1’ini alan Hitler, ikinci turda %36.8 oy almayı başarmıştır (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

2.2.2. NSDAP'nin İktidar Oluşu

31 Temmuz 1932'de yapılan genel seçimde %37.4 oy alarak birinci parti konumuna ulaşan NSDAP'nin ardından %21.6 oy alarak ikinci parti olan SPD hayal kırıklığı yaşamıştır. İşçi sınıfının daha büyük partisi konumunda kalan SPD, KPD ve diğer komünistleri şaşırtmıştır. KPD ise %14.6 oy alarak seçimden üçüncü olarak ayrılmıştır. İktidar için yeterli çoğunluğa sahip olmayan NSDAP'nin, olası bir koalisyonda yer alması da istenmemiştir. SPD ve KPD kitlelerinin göstereceği tepkilerin bir iç savaş tehdidi oluşturma ihtimali, Hindenburg'un da NSDAP'nin iktidarda yer almasını istemiyor olması diğer partilerin işbirliği içine girmesi ihtimalini kuvvetlendirmiştir. DNVP %5.9, Katolik Merkez % 12.5 ve Bavyera Halk Partisi % 3.2 oy almıştır. Von Schleicher'in başında yer aldığı otoriter Başkanlık sistemi NSDAP ile işbirliği kurmak gerektiğini düşünmektedirler. Schleicher ve von Papen, meşru hükümet formülleri peşinde olduğunu göstermeye çalışan Hitler ile 13 Ağustos 1932'de bir araya gelmişlerdir. Schleicher, NSDAP'nin "ılımlı" bir tutum sergilemesi karşılığında Hitler'in Başbakan yardımcısı görevi ile hükümete girmesini önermiştir fakat Hindenburg, içerisinde Hitler'in yer aldığı bir kabineye razı gelmeyeceğini belirtmiştir. Parlamentonun 30 Ağustos'ta açılması ile NSDAP milletvekilleri KDPliler ile birlikte von Papen'e güvensizlik oyu vererek büyük burjuvazi ve orduda Nazilerin "istikrar karşıtı" olduğu varsayımını yeniden ispatlamış olmuştur (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

Hindenburg'un parlamentoyu feshetmesinin ardından yapılan 6 Kasım seçimleri, NSDAP'nin içinde yer aldığı bunalımı artırmıştır. Yapılan seçimde 2 milyon oy kaybederek %33.1 oy almışlardır. Bunalım yalnızca NSDAP için değil genel olarak sistem için de geçerli olmuştur. Von Schleicher (ve bu sayede ordu ve Hindenburg), Milliyetçi Cephe'de bulunan partilerden Hugenberg'in başında bulunduğu DNVP'nin desteğini elinde bulunduran von Papen'den desteklerini çekme eğiliminde olduklarını göstermişlerdir. İşsizliğin artması ve ekonomik bunalımın derinleşmesi, otoriter bir hükümet arzusu oldukça geniş bir tabana yayılmıştır. Kasım

1932 – Ocak 1933 arasındaki dönemde burjuvazi ve siyasal güçler arasındaki gerilimlerin ışığında, NSDAP iktidar için tek çıkar yol olarak görülmüştür.

Siyasal pazarlık dönemi, 19 Kasım 1932’de Cumhurbaşkanı Hindenburg’un Adolf Hitler’den birkaç bakanlık karşılığında kurulması planlanan yeni bir “başkanlık hükümeti”ne destek istemesi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Başbakan olmak için ısrar eden Hitler geri çevrilmiştir. Von Papen, Hindenburg’a ordunun devreye girerek “Başkanlık rejimi”ni direkt olarak devreye sokması fikrine ikna etmeye çalışmıştır. Fakat şekilsel bağlamda ve mevcut rejim çerçevesi içerisinde, kitlesel bir meşruiyet zeminine oturacak çözüm aramakta olan von Schleicher, NSDAP’nin “sol” cenahı ile SPD ve de sendikaları elde etmeyi gözüne kestiren bir strateji ile Hindenburg’u ikna etmiştir. General Kurt von Schleicher, 2 Aralık 1932’de bizzat Başbakan olarak bu görev için seçilmiştir. Schleicher, iktidarına destek bulabilmek amacı ile öncelikle NSDAP’nin “ikinci adamı” olarak görülen Gregor Strasser ile ilişki kurmuştur. Strasser önceleri pasif destekten yanayken, Goering’in red cevabı ile Hitler, Strasser’in bu önerisini reddetmiştir. RDI’da bulunan Thyssen, Krupp, Kirdorf gibi büyük sanayiciler, von Schleicher’in eski sosyal politikayı hatırlatan popülist politikalara yönelmiş olma korkusundan dolayı destek vermemişlerdir. Strasser, 8 Aralık’ta hem partiden hem de tüm görevlerinden istifa etmiştir. Örgüt tabanında büyük bir kitlesi olan Strasser’in istifası sonrasında Strasser, Ocak 1933’te Hindenburg ile görüşerek, DNVP lideri Hugenberg’in desteklemesi öngörülen yeni bir Schleicher hükümetine destek olacağını belirtmiştir. Fakat Hugenberg’in Hitler ile ortak hareket etme isteği üzerine Strasser’in siyasal etkinliği de azalmıştır (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

Von Schleicher, SPD ve sendika yönetimleri ile ilişkiler kurmuştur. SPD desteğini kazanabilmek adına bulunduğu vaatler arasında NSDAP’nin kapatılması, tek sendikalı bir “çalışma hayatı”nı, meclisin süresiz olarak tatil edilmesini ve de sosyal demokratların hükümette yer alma olanakları yer almıştır. Fakat SPD, Schleicher’in önceki manevralarından ötürü bu teklifi reddetmiştir. Schleicher’in tüm rejim teklifi olanakları tükenmeye başlamışken, Kirdorf, Krupp ve Thyssen öncülüğündeki bir grup ağır sanayii patronu, Kasım sonunda Hindenburg’a “başbakanlık için en uygun isim Hitler” telkinlerinde bulunmuşlardır (Baker, Bora,

Koçak ve Töre, 1988). 1933 yılının başında Harzburg Milliyetçi Cephe ittifakının yenilenmesine öncülük eden von Papen, Cumhurbaşkanı Hindenburg, Hitler ve kendisi adına ülke geleceği adına bir araya gelmiştir. Ocak 1933 boyunca Hugenberg, Cumhurbaşkanı'nın oğlu Oskar van Hindenburg, müsteşar Meissner ve Papen'in dostu eski asker von Ribbentrop Hitler ve Hindenburg arasında köprü görevi görmüşlerdir. Tüm bu pazarlıkların ışığında 30 Ocak 1933 tarihinde Hindenburg, Hitler'i başbakanlık görevine getirmiştir. NSDAP, ayrıca Adalet ve İçişleri Bakanlığı görevlerini de üstlenmiştir. Adalet Bakanı Frick, İçişleri Bakanı Goering olmuştur. Hitler, kabinede çoğunluğa sahip olan DNVP lideri Hugenberg'in itirazlarına karşın, 1 Şubat 1933'te Hindenburg'un parlamentoyu feshederek 5 Mart 1933 günü erken seçim kararını almasını sağlamıştır. 4 Mart 1933'te basın ve düşünce özgürlüğünü kısıtlayan ve 6 Mart 1933'te Prusya'nın yönetimini direkt olarak merkezi hükümete bağlayan kararnameler çıkarılmıştır.

KPD, Hitler'in başbakan oluşundan ötürü grev çağrısında bulunsa da, SPD yayın organı ve sendikalar "örgütlenme" anlayışını benimseyerek umutlarını Mart seçimlerine bağladıklarını göstermişlerdir. Gösteri yasağı konan KPD'nin genel merkezi olan "Karl Liebknecht Evi" işgal edilmiştir. 17 Şubat 1933'te Prusya İçişleri Bakanı Goering, polise "komünistlere karşı silah kullanmaktan çekinmeme" emrini iletmiştir. SA, SS ve Çelik Miğfer, "yardımcı polis teşkilatı" olarak ilan edilmiş ve silahlandırılmışlardır. KPD'yi kışkırtmak için yapılan tüm hamleler, KPD'yi SPD'ye "ortak anti faşist eylem" çağrısında bulunmasına neden olmuştur. 27-28 Şubat *Reichtagsbrand* (Parlamento binası yangını) bahanesi ile "Temel Hakların Askıya Alınmasına Dair Yasa" çıkarılmış ve tutuklama ile terör dalgası başlatılmıştır. Ülke genelinde 10 binden fazla KPD üyesi olmak üzere 100 bin kişi tutuklanmıştır (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

5 Mart 1933 tarihinde yapılan seçim ile beraber büyük bir çoğunluk elde edememelerine karşın, NSDAP iktidarı kesin olarak ele geçirmiştir. Goering seçim öncesi büyük sanayicilere şu sözlerle seslenmiştir: "5 Mart'taki seçimin bundan sonraki on yıl için, hatta büyük bir ihtimalle yüz yıl için son seçim olacağını bilmek, sanayiinin istenen fedakarlığı yapmasını daha da kolaylaştıracaktır". Bu belirtilen "son seçim'de NSDAP oyların %44'ünü alırken müttefikleri DNVP %8 oy almıştır.

SPD %18.3 ve KPD %12.3 oranında oy almıştır. Hitler'e karşı olmaları ile bilinen Katolik Merkez Partisi ve Bavyera Halk Partisi toplam %15 civarında oy almışlardır. NSDAP, birinci parti olarak çıkamadıkları eyaletlerdeki eyalet hükümetlerini görevlerinden almış ve yerlerine vekil atamaları yapmıştır. Bu uygulamayı kabul etme fikrine sıcak bakmayan tek eyalet hükümeti hareketin çıkış yeri olan Bavyera'nın muhafazakâr hükümeti olmuştur. Fakat bu başkaldırı SA gücü ile alaşağı edilmiştir. 23 Mart 1933'te Nazilerin mutlak iktidarını tescil etmiş olan *Ermaechtigungsgesetz* (Yetki Yasası) parlamentoya sunulmuştur. "Ülkenin ve Halkın Sıkıntılarının Ortadan Kaldırılmasına Dair Kanun" ismini taşıyan bu yasa, Reichstag'ın kanun çıkarma yetkisini hükümete devrederek, Reichstag yangının ertesi günü temel hakları askıya alınarak "olağanüstü hal"i sonsuzlaştırmıştır. Siyah-sarı-kırmızı Alman bayrağının yerini siyah-beyaz-kırmızı renkli eski imparatorluk bayrağı almıştır. Rejimin açık şekilde değişmekte olduğunun simgelerinden biri olan bu hamle ile birlikte, "Yetki Yasası" ve "meşruiyet kaygıları" endişeleri artırmıştır. 23 Mart oturumunda Yetki Yasası'na red oyu veren SPD, kapatılmama uğruna Hitler'in dış politikaya dair bir önergesine "kabul" oyu vererek mevcudiyetini sürdürmeyi garanti altına almak istese de, 22 Haziran'da SPD kapatılmıştır. 7 Temmuz 1933'te çıkarılan bir yasa ile "Devlet Yönetiminin Güvenceye Kavuşturulması" gerekçesi ile Meclis'te bulunan sosyal demokrat milletvekillerinin milletvekillikleri iptal edilmiştir (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988). 4,5 milyon üyesi olan sosyal demokrat sendikalar faaliyetlerine izin verilmesi ümidi ile Nazi Hükümeti'ne işbirliği çağrısı yapmışlardır. 1 Mayıs'ı "Milli Emek Günü" olarak kabul eden NSDAP'ye karşı destek gösterileri yapan sendikalar, ertesi gün SA ve SS takımları tarafından basılmıştır. İktisat Bakanı Robert Ley, Deutsche Arbeitsfront – DAF'ın (Alman Emek Cephesi) kurulduğunu açıklamıştır. 20 Ocak 1934 tarihinde partiye bağlanacak olan DAF'ın "zoraki gönüllü" üyeleri (DAF terminolojisine göre emek askerleri) patronları ile birlikte NSDAP üyesi olmuşlardır.

Sendikalar ve işçi sınıfının iki partisinin kapatılmasının ardından, diğer partiler de kapatılmıştır. 8 Temmuz 1933'te Hitler "parti artık devlet olmuştur" diyerek partinin mevcut devlet aygıtına tamamen hâkim olduğunu bir şekilde tasdiklemiş ve meşru görünmek için yasalar çıkararak devletin siyasal ve ideolojik

aygıtlarını kendi çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirmek istemiştir. 14 Temmuz 1933'te çıkarılan yasa ile NSDAP "Almanya'nın tek partisi" olarak ilan edilmiştir.

7 Nisan 1933 tarihinde çıkarılan ari kökenli olmayanlar ile geçmiş siyasal faaliyetleri nedeni ile, daima milli devlete hizmet edeceklerine dair güven vermeyenlerin devlette çalışamayacaklarını hükme bağlayan "Memur Kanunu" aracılığı ile NSDAP kadrolarının hızlı bir biçimde devlet kadrolarına yerleşmesinin yolu açılmıştır. Devlet ve partinin iç içe geçirilmesinin değil aynı yetki alanında bulunan farklı mercilerin yaratılmış olması amaçlanmıştır. Artık özerk olmayan eyaletlerin her birinin üç tane "Führer"i vardır; Başbakan, Reich valisi ve NSDAP'nin Gauleiter⁹. Bu yöntem ile birlikte hem bürokrasinin özerklik talebi makam-mevki temelinde giderilmiştir hem de başta Hitler olmak üzere tüm Nazi Führer'lerine, devlet aygıtının farklı mercileri arasındaki rekabetin varlığı sebebi ile birbirlerini rahat bir şekilde denetleme ve tüm bunları da birbirlerine karşı kullanabilme olanağı sunmuştur.

2.3. NSDAP Totalitarizmi

Almanya'da faşizm, sadece sosyalist harekete ve diğer muhalif ögelere karşı kullanılan baskı aracılığı ile değil aynı zamanda iktidarın ideolojik ve maddi temelini yeniden üretilmesinde oldukça yetkin ve örgütlü bir bütün halinde (totalite) kurmasıyla da ön plana çıkmıştır. Toplumda bulunan tüm faaliyet alanları ve tüm bireyler, fiili olarak iktidar sistemine eklemlenerek işbirliğine zorlanmıştır. Alman faşizmi, işçi sınıfı ve geniş halk kitlelerini pasifize ederken bir yandan da onları nasyonal sosyalizmin bir taşıyıcı unsuru haline getirmiştir (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

⁹ Gauleiter: Yeni Almanya'yı eskisi gibi emperyal bir güç olarak tasarlayan nasyonal sosyalizm; Büyük Roma İmparatorluğu'nun Almanya'daki idari örgütlenme birimlerinin ismidir.

2.4. NSDAP’de Kültür ve Burjuva

Nasyonal Sosyalizm’in iktidar oluşu, Alman burjuva aydınlarının da kısa süre içerisinde müttefikler grubuna katılmasına neden olmuştur. Rasyonalizm sorgulamakta olan Alman Romantik Geleneği; Hegel’in Devlet anlayışında bütünleşip bir uyum yakalayan mutlak idealizmi, Naziler tarafından programlı biçimde kullanılmasa da, nasyonal sosyalizmin burjuva aydınları tarafından kabul edilmesine olanak sağlayan bir düşünceler bütünü oluşturmuştur. Almanya’nın kapitalistleşme ve ulusal devletini kurma konusunda yaşamış olduğu gecikme, aydınlar arasından bir geril kalmışlık bir kompleksi oluşmasına neden olmuştur. Nazilerin Versailles dolayısı ile Batı’yı (İngiltere ve Fransa) milli düşman olarak görmesi hasebiyle 1933 sonrasında burjuva-demokrat ve liberal entelektüel kesim, “Almanya’ya has bir dinamik, milli ve kültürel bir diriliş” ümidiyle nasyonal sosyalizm desteklenmiştir (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988).

Nasyonal Sosyalizm’in kültür ve eğitim politikasını şekillendiren ve keskin bir milliyetçi-popülist söylem ile sivrileşen anti-entelekt elist bir yaklaşım oluşmuştur. “Entelektüel, zihinsel açıdan üretken insanın karşıtıdır.  retken insan değerler üretir. Entelektüel ise başkaları tarafından üretilmiş değerleri tanımlar. Entelektüel akıllı, eğitilmiş fakat aynı zamanda karaktersiz ve kişiliksiz olandır. Yaratımın en büyük düşmanı, daima akıllıdır, akıllılardır” (Frank, 1935). “Her ırkın, her milletin bilim yapma tarzı farklıdır” diyerek “Alman fiziği”ni kuramlaştıran Nobel Fizik  d l  sahibi Prof. Philipp Lenard, bilimlerin “millileştirilmesi” ve ilkokuldan  niversiteye değin tüm eğitim sisteminin beden eğitimi artı propagandadan oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

2.5. NSDAP’de Propaganda ve Anti-Semitizm

Joseph Goebbels, 7 Eylül 1934 tarihinde, “Totaliter propaganda, bir halkı yönetmekte kullanılan sanatların birincisidir; kamu hayatının, kendisini onun etkisinden kurtarabilecek hiçbir alanı yoktur” demiştir. *Reichsministerium für Volksaufkl rung und Propaganda* (Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı)

çatısında Goebbels, “propaganda sanatının” sadece resmi bir retorik olmaktan çıkıp cazip ve renkli etkiler yaratabilmesi için çalışmalar yapmıştır. Propagandanın ve endoktrinasyonun içeriği, anti-kapitalist vurgunun azaltılması ile birlikte, 1923-1933 arası dönemde kullanılan eklektik bir demagoji idi. Faşizmin olumlu hedefler belirlemekten ziyade, esas olanın zıttını olumsuzlamak ile gelişen söylemin ve ideolojinin temeli olan dost ve düşman kutuplaştırması içerisinde Nazilerin iktidarı ele geçirmelerinden önceki dönemdeki söylemleri anti-komünizm iken 1933 sonrası dönemde bu söylevin odağı anti-semitizm olmuştur. 1935’e kadar, Yahudilerin devlet görevlerinden yasaklanması; Yahudi hekim, avukat ve bilim adamlarına yapılan baskılar; 1 Nisan 1933 tarihinde “Yahudi dükkânları boykotu” gibi kısmi saldırılar ile tırmanışa geçen anti-semitizm; Eylül 1935’te çıkarılan Nürnberg Yasaları ile sistemli bir devlet politikası haline gelmiştir. “Vatandaşlık Yasası” ve Yahudiler ile Almanlar arasında resmi ve gayriresmi cinsel ilişkiyi yasaklamakta olan “Soyu Koruma Yasası”ndan meydana gelen bu Nürnberg düzenlemeleri ile birlikte, Almanya Yahudiler için kısıtlayıcı bir hale getirilmiştir. Anti-semitizm olarak başlayan bu hedef alma, sonrasında muhalif olan ve resmi ideolojiden sapan her unsuru kapsamaya başlamıştır (Baker, Bora, Koçak ve Töre, 1988). Goering’in meşhur “Kimin Yahudi olduğuna ben karar veririm” sözü de belirtilen anlayışı temsil etmektedir. Paris’te öldürülen bir Alman diplomatı bahane ederek “halkın kendi kendine infial yaratması” sonucunda SA ve SS’in örgütlemiş olduğu *Reichskristallnacht* (Uzun Bıçaklar Gecesi) ile beraber, anti-semitizm “saldırganlaşmaya” başlamıştır. Yahudi ahali hem dövülerek hem de dükkânlarının camları kırılarak mağdur edilmiştir ve bunun sonucunda devlet Yahudi ahaliye 1 milyar Mark ödemek durumunda kalmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1933-1945 NAZİ DÖNEMİ: HITLER GENÇLİĞİ VE BEDEN POLİTİKALARI PROPAGANDALARI

3.1. Hitler Gençliği ve Parti İlişkisi

Adolf Hitler ve Nazi Partisi, tıpkı tüm faşist ideolojiler/rejimler gibi gençliğe çok önem vermiştir. Çünkü ülkenin geleceği ve “korunması” o gençlerin elinde olduğunu düşünmüştür. Parti ve devlet idaresinde doğrudan yer almayacaklarsa da ordunun içerisinde yer almaları ve devlet terbiyesini alabilmeleri adına yine devletin düzenlemiş olduğu organizasyonlara katılmak durumunda kalmışlardır. Okul yaşamında verilmekte olan eğitimin dışında, gençler boş vakitlerinde gençlik örgütleri çatısı altında kontrol altına alınmıştır. 9-10 yaşlarından itibaren “Hitler-Jugend” yani Hitler Gençliği çeşitli teşvikler ile parti ve ordu bünyesine katılmışlardır. Küçük çocuklar için, genç erkekler ve genç kızlar için ayrı ayrı parti programları bulunmaktadır. Hepsinin hem sportif açıdan, hem askeri açıdan, hem de nasıl birer Alman olmaları gerektiği açısından erken yaşta eğitimden, terbiyeden geçmeleri hedeflenmiştir. Gençler, hem fiziksel hem de ruhsal açıdan savaş ihtimaline karşın her an hazır bulunmaları konusunda eğitimler almıştır (Dearn, 2006: 16-7).

1931 yılında Hitler, Baldur von Schirach'ı Nazi Partisi'nin tüm gençlik aktivitelerinden sorumlu şef ilan etmiştir. Önceleri Nazi Üniversite Öğrencileri Ligi ve Nazi Öğrenci Ligi gibi organizasyonlardan sorumlu olan von Schirach, Hitler-Jugend'e odaklanabilmek adına diğer organizasyonlardaki sorumluluğundan vazgeçmeye karar vermiştir. 1932 yılında von Schirach ilk büyük etkinliğini, ülke genelinden 70.000 kız ve erkek çocuğu bir araya getirerek Berlin yakınındaki Potsdam kasabasında düzenlemiştir. Marşlar, konuşmalar, tatbikatlar ve tören müziklerinin yer aldığı törene gelen tüm öğrenciler yolculuk ücretlerini de kendileri karşılamıştır. 30 Ocak 1933 tarihinde Hitler Almanya Cumhuriyeti Şansölyesi olunca, von Schirach tüm Alman gençlerini “Gençlik ligleri”ne yöneltip o ligleri de

Hitler Gençlerine çevirmeye karar vermiştir. Von Schirach Gençlik Bakanlığı görevi verilinceye dek görevinde kalmıştır. Schirach'ın eski görevine ise Artur Axmann getirilmiştir. Tek tip üniforma ve katı disiplin anlayışı ile von Schirach'tan başlayarak Axmann ile devam eden Alman Gençliği, 1933-1945 arasında 10 ve 18 yaşlarındaki çocuklar Hitler Gençliği bünyesinde bulunmuştur.

Gençlerin hem bilinçlerinde hem karakterlerinde bir dönüşüm yaratabilmek için Nazi eğitimleri oldukça önemlidir. Heinrich Blume, Dietrich Klagges ve Frit Stoll bu eğitimlerin öneminden şu şekilde bahsetmiştir:

“Nasyonal Sosyalistlerin eğitimi çocukluktan başlar. Anne “Frauenshaft”ta ve baba SA ya da SS’de. Orada anneler ve babalar, kendi çocuklarını nasıl yetiştireceklerini öğrenirler. Okullarda ise Führer’i öğrenirler. On yaşına geldiklerinde Hitler Gençliğinin ya da Alman Kızlar Birliğinin üyesi olurlar. Erkekler, yolculuklar ve uzun kamplar süresince, güçlerini ve kardeşlik duygularını geliştirirler. Uzun Nuremberg yürüyüşüne katılmak onlara büyük onur verir. Orada Führer’i görür ve onun sözlerini işitirler: İnsanların büyüdülerinde ihtiyaç duydukları gücü, sizler bugün kullanın; sadık olun, cesur olun, yiğit olun ve etrafınızda ihtişamlı bir dostluk bağı kurun!” (akt. Blackburn, 1985: 77).

3.2. Biyopolitika

Foucault'nun iktidar ve modern toplum analizi, salt hükümlerlik yönetimi anlayışından sıyrılmış olan ve kendine has bağlantılar aracılığıyla toplumsal alana yayılmakta olan ve de yayılmış olduğu alanlarda da tekrar üretilebilen bir kavrayışa dayanmaktadır (Foucault, 2013). Foucault'ya göre modern iktidarın kendine has özelliği, klasikleşmiş hükümlerlik mantığının topraksal (territorial) özelliğinin yerini, modern dönemde, hareket eden bedenleri hedef alan ve onlara ilişkin bilgilerden hareket ederek hayatı kategorize etmekte olan bir iktidar şekli almıştır (Foucault, 2011b: 72-3). Bu iktidar şeklini tasvir edebilmek ve kavramsal bir hale getirebilmek için Foucault, metaforik bir olgu betimlemiştir: tıbbi yönetim kavramı. Biyopolitika kuramını anlayabilmek adına bu kavram önem taşımaktadır. Foucault, “Toplumsal Tedavinin Doğuşu” (2000) isimli metninde tartışmış olduğu bu olguyu, modern iktidarın üstüne inşa edilmiş olduğu temelleri gösterebilmek adına ortaya

atmıştır. Foucault'ya göre toplumsal tedavi, ilk olarak yönetim ilişkisinin keskin bir şekilde terse çevrilerek yönetim ve halk arasında kurulan ilişkinin nitel bir biçimde dönüştürüldüğü bir düzlem anlamına gelmektedir. Bu keskin nitel dönüşüm, uyrukların üzerinde sınırları olmayan bir şiddet tekeli elinde bulunduran bir irade yerine, uyrukların hayatlarını bir siyasi mesele olarak kavramış olan bir yönetim anlayışına bırakması açısından oldukça önemlidir. Foucault, bilhassa tıbbi bilginin modern anlamda bedenın bilgi nesnesi olarak yeniden düzenlenmesini tek başına yeterli bulmamaktadır. Çünkü belirtilen bu toplumsal tedavi, “bedenin toplumsal teknolojisi” kavramı ile düşünölmeye başlandığında işaret eden yeni bir anlayışın göstergesidir (2000: 136). Belirtilen bu tıbbi bilginin başrolü tekil bedenler olarak gözükse de bu tekil bedenler üzerinden kavranması düşünölen “toplumsal beden” mefhumu bulunmaktadır. Tıp, modernite ile beraber sıhhi kimliğinden çıkarak toplumsal-politik bir anlama bürünmüştür.

Foucault, tıbbi bilgi ve tıbbi bakış temelinde kurulmuş olan toplumsal beden analogisinin bilhassa on sekizinci yüzyıldan itibaren Avrupa’da bir yönetim tekniğı olarak kurulduğunu söylemektedir (Foucault, 2004: 10-5). Tıp, beden ile bilimsel bilginin işletildiğı bir ilişki olmaktan çıkarak, belirli bir sosyoloji ve politığı kavrayabilmek ve bu kavrayışın beraberinde getirmesi beklenen yöntemlerin haritasını çıkarabilmeye yarayan bir iktidar aracı haline gelmiştir. “Sağlıklı olma” tabiri sadece tekil bedenlere değıl artık kamusal bir mesele ve kaygı belirten kavram haline gelmiştir (Sennett, 2011: 243-9). Bedenlerin sağlıklı olmasından tüm toplumun sıhhatli olmasına doğru genişlemekte olan bir anlayış ve teknikler bütünü ortaya çıkmıştır.

Foucault’nun bir yönetim anlayışı olarak tıbbi bakışa atfetmiş olduğı ehemmiyet, kendini mekânsal olarak da göstermektedir. Foucault, tıbbi bakışın edimselleştirilmiş olduğı mekânların (hastane, klinik, ıslah evleri, hapishaneler, okullar) toplumsal beden oluşturma meselesinde temel mekânlar olduğunu ifade etmektedir (2004: 19). Bu mekânlar, sağlıklı toplum anlayışı ile iktidar uygulayan bir siyasal yönetimin kontrolünde yapılanmaktadır. Bu mekanlarda uygulanan gözetim, sadece bedenleri kapatma olarak addedilmekle kalmaz çünkü bu yöntemler prototip olarak toplumsalın tamamına yayılarak iktidar ilişkilerini toplumsal bir hale getirir.

Foucault'nun toplumsal beden analogisinde söylemek istediği şey de tam olarak toplumsal bedenin, toplumu bütünleştirdiği ve kendini yeniden örgütlemiş olduğu bir yönetim anlayışıdır. Foucault, özellikle şehirleşmenin getirmiş olduğu karmaşa ve düzensizliğin, tıbbın çalışma şeklini “karantina” altına aldığını söylemektedir (2013: 51-7). Karantina, burada metafor olarak kullanılmıştır zira Ortaçağ'da cüzzam salgını ile mücadele içerisinde kullanılmış olan yöntemden farklı olarak karantina, hastalığı mekana kapatarak tedavi etmenin ismidir. Cüzzam ile mücadele ise, hastalığı verilen mekânın dışına atma mecburiyeti taşımaktadır: kenti, hastalıktan ve hastalardan ayrı tutmak için “dışarıda” mücadele yürütülür. Foucault, Ortaçağ'daki tıbbi mücadele biçiminin modernlik ile beraber dönüşmesinde toplumsal tıp ismini vermiş olduğu yönetim rasyonalitesinin izleri olduğunu söylemiştir. Cüzzamla mücadelenin dışarı taşması, mücadeleyi henüz mekân ve de kapatma ilişkileri açısından değerlendirmekte zorlanan bir yönetim mantığı sebebiyledir. On sekizinci yüzyıldan itibaren toplumsal tıbbın gelişmesinde mücadelenin “içeride” ama içeride dışlanmış şekilde yapılandırılan mekânlar ve de yöntemler yoluyla sürdürülebilmesi mühim bir role sahiptir. Cüzzamla mücadelenin karantinaya doğru evrilmesi, şehrin de mekânlara bölünmesine yol açarak “mekânlaşma” olgusuna işaret eder. Bu mekânlaşma da her mekâna ilişkin birbirinden farklı ilişki anlayışlarının yapılandırılmış olduğu bir düzen ortaya çıkarmaktadır. Tehdit ve risk teşkil eden bireylerin belirlenmesi, bu kişilerin hareketlerinin izlenmesi ve bu risk grubunda olmayanların ayrıştırılması ile birlikte risklerin türlerine göre saptanan mekânların oluşturulması şeklinde devam eden süreç ile beraber (2013: 60) şehir, böylelikle siyasi iktidarın hükmünün geçerli kılınmış olduğu bir yer veya hüküm sahibi iktidarın etki ve yetki alanlarının zenginleşmesine neden olan bir yer haline gelmektedir.

Politik tıbbın mekânlaşma yolu ile ıslah etme görevini yüklenen işleyişi, on dokuzuncu yüzyılda nüfusun artmaya başlaması ve kentleşme ile birlikte çok maliyetli olmaya başlamıştır. Kentlerdeki toplumsal hayatın sıhhatini tehdit eden her şey artık eskiden olduğu gibi hastalıklar vs. değil bunların yerine emek sahibi bireylerin artması sebebi ile meydana gelen düzensizliklerdir. Foucault, bu bağlamda toplumsal tıba eklenen disiplinler iktidarın gittikçe değişik alanlara sirayet etmeye ve çeşitlilik göstermeye başladığını tespit etmiştir (2013: 70). Buradan hareketle

iktidar artık sadece toplumsal tıp veya karantina disiplinleri ile yetinemez hale gelir ve toplumsal beden analogisinin bireyleştirilme kavramının da ötesine geçtiği bir zaman dilimi yaşanmaya başlamıştır. Burada problematik hale gelen şey sadece hastalık veya risk unsurları değil aynı zamanda kişilerin normal hayatları da artık iktidarın sorunsal alanı haline gelmiş olmasıdır.

Bu tarihsel süreç, hastalıklı kişilerin yerine sağlıklı kişilerin, anormal olanların yerine normallerin, suçlu olanların yerine norm'a uygun olan bireylerin ve de atıl olanların yerine de üretime katkı sağlayanların sorunsallaştırılmış bir hale gelmesine tekabül etmiştir. Foucault'nun çizmiş olduğu bu hat, bedenin anormal oluşunun tespit edilmesinden, yine bedenin normallığının ölçümü haline getirilen yeni bir safhayı göstermektedir. Bedenin, toplumsal tıbbın içerisinde sorunsallaştırılmış olmasından bu yeni momentte incelenmesine doğru gelişmiş olan hat biyopolitika ile birleştirmiştir. Foucault'ya göre biyopolitika, bedenin toplumsal ve politik bir soruna dönüştürülmesinden ziyade bedenin kapasitesini artırabilmenin veya bedeni bir tür iktidar temsiline dönüştürülmesinin aracıdır (Foucault, 2000b: 102-3). Foucault, toplumsal tıbbın bedeni inceleme şekilleriyle kapitalizmin bedeni üretken hale getirmeye yönelik çabalarının birbirini tamamladığını belirterek, biyopolitik momentin sadece ekonomi-politik bir problem olamayacağını söylemiştir (Foucault, 2000: 137). Zira Foucault'nun biyopolitikaya dair üzerinde durduğu konu, yeni bir egemenlik anlayışı değil, egemenlik kavramında yaşanan sapma ve kayma noktalarının anlaşılma çabasıdır (Lemke, 2013: 55). Bu noktalar, Foucault'nun modern iktidarın gelişmesinde bir takım iktidar bileşenlerinin tamamı olarak biyopolitika kavramını bir nevi politik genişleme tasviri üzerinden değerlendirmemektedir. Bir başka deyişle, biyopolitika, egemenliğin yayılması ya da genişlemesiyle alakalı bir konu değildir (Lemke, 2013: 54). Biyopolitika, egemenliğin temel olarak mantığında bir dönüşüm gerçekleştirerek politik iktidarı da kapsayan çok daha kapsamlı bir yönetim anlayışının alt kavramıdır.

Foucault'nun savunmuş olduğu biyopolitikada yaşatma üzerine kurulan iktidarın, hayatı radikalleşen bir istek veya türün sonsuz arzusu olarak formüle etmesinin aynı zamanda ölümü de içselleştirmiş olduğu belirtilmiştir. Yaşatma üzerine kurulan biyopolitik iktidar, ölüm konusunu yaşamın merkezine

yerleştirmiştir. Bu kuramsal çaba, hayatın güvenli ve üretken olarak korunması gerektiğini belirten biyopolitikanın, tüm radikal istenci bazı tehditler aracılığı ile bağdaştırmak durumunda kalarak, ötekileştirilen ögelere karşı nekro-politiğe ulaşan iktidar uygulamalarını da içermiştir. Foucault, hayatta tutabilme üstüne kurulmuş bu iktidarın, devamlı uğraş içinde olmak durumunda kalan bir iktidar anlayışı ile şartlandığını öne sürmüştür. Toplumsal ilişkilerin ve de bir bütün halinde fakat kendi içerisinde parçalı olarak işlevsel hale getirilmiş toplumsal bedenin yaşam merkezli biyopolitiğinin, kişileri de bu savaşım anlayışı içinde bir özne haline getirerek savaş kavramını kitlesel değil bireysel bir anlayışa indirgenmiştir. Bu savaşım kavramının bireysel yatırım teknolojisi içerisinde çekilmesi ile beraber özneleşmenin bir şartı olarak bir yaşam iktidarı belirlenmiştir.

İktidar ve beden arasında kurulmuş olan ilişki Nietzsche tarafından da incelenen bir konu olmuştur. Nietzsche'ye göre bu ilişkinin kurulmasında iktidar istencinin bedene atfedilmiş olması önemli bir etki yaratmış ve iktidar analizlerine beden de dahil edilmiştir (Akt., Aktay, 2003: 19). "Nietzsche'de bedenin tartışılması bütünüyle iktidar istenci konusuyla yakından ilgilidir. İktidar istenci tüm öbür organizmalar üzerinde tahakküm kurmayı ve onları denetim altına almayı ve onlarla baş etmeyi böylece Nietzsche'nin deyimiyle "iktidar miktarı"nı artırma doğrultusunda evrensel bir itkiyi içerir (Turner, 2005: 112). Nietzsche'de beden, iktidar iradesine sahiptir ve dünyevi başarılar için diğer bedenlerin güç iradeleri ile mücadele içine girer. Bu süreçte aklın doğru kullanılmaması durumunda güç isteklerine erişmek isteyen diğer bedenler işbirliği içine girebilirler. İktidar nosyonu bakımından bedene olan ilginin özü bedenin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Nietzsche'ye göre bedenin maddi varlığının bir iktidar ve de eylem kaynağı olması, bedenin toplumsal eylemin temel şartı olarak düşünülmesine yol açmıştır. Tüm ideolojilerin, dinlerin ve de siyasal rejimlerin esas istenci de insan bedeni üzerinde somut bir tahakküm ve de düzenleme yetkisini elde tutmak olduğuna dikkat çekilmiştir (Akt., Aktay, 2003: 17-19).

Foucault'ya göre insan bedeni, toplumsal iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir; üzerinde toplumsal iktidar mücadelesi yürütölen beden politikaları da buradan hareketle şekillenmektedir. Beden iktidarların çıkarları doğrultusunda

biçimlendirilmekte olan, sahip olmak istenen ve de kullanılan bir alandır. Bu bağlamda beden iktidarın esas hedefidir çünkü toplumsal iktidarın gerçekleştirilebilmesi insan bedeni aracılığı ile mümkün olabilecektir. Bu anlayışta iktidarın işleme biçimi, devlet aygıtı, yönetici sınıf, hegemonik toplumsal yapılar vb. kavramları aşabilecek şekilde tartışılmaktadır (Foucault, 2003: 48). Bu iktidar anlayışında iktidarın nasıl işlemiş olduğu gibi merkezi ehemmiyette bir soru da beden kavramı ile cevaplanmaktadır. İktidarın ilgi alanı büyük, merkezi ve hegemonik sistemler yerine mikro düzeydeki ilişkiler ile kurulabilmektedir. İktidarı da bireylerin bulundukları stratejik konumlar nedeni ile girmiş oldukları toplumsal ilişkiler ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla ele alınan ve üzerine gidilen mikro alan da tam olarak insan bedenidir. İktidar, ona “sahip olmayanlara” karşı bir mecburiyet ve de yasak olarak uygulanmadığından dolayı, toplumun derinlerine inerek, bedenlerden ve de çeşitli ilişkilerden geçerek onları kuşatarak incelemektedir (Foucault, 2000: 64).

3.3.1. Nazi Dönemi’nde Gençlik Propagandaları

Çocuk, bir toplumun ulaşılması ve yoğurulması en kolay parçasıdır. Geleceği şekillendirmenin temel yolu çocuklardan geçmektedir. Eğitim sistemini, müfredatını ve tarih kitaplarını kitle kontrolü ve şekillendirme amacı için kullanmak isteyen bir güç; kendisini yücelten, ululaştıran bir yol çizebilmek için bu yöntemi izler. Hitler de kendi varlığını ve otoritesini, müfredat ve yardımcı kaynakları yeniden şekillendirerek benimsetme yolunu seçmiştir. Tarih, biyoloji ve coğrafya dersleri dönüştürülmüştür. Biyoloji derslerinde “ari ırk” önplana çıkarılmıştır. “Alman ırkının biyolojik olarak üstün olduğu” tezi ve “melezleşmenin kötü yanları” vurgulanmıştır. Tarih derslerinde “Alman ırkının üstün zaferleri” kendisine geniş yer bulmuş ve Almanların savaşıllığı övülmüştür. Müfredatlara atış talimi, köprü inşası, askeri havacılık bilgileri ve zehirli gazlardan korunma teknikleri gibi militer konular eklenmiştir. Her öğretmenin “Nazi rejiminin askerleri” olarak lanse edildiği Almanya’daki öğretmenlerin tümü, Nazi Subayları tarafından denetlenmiştir. Çünkü

eğitim sisteminin temel amacı Führer’e sadık küçük askerler yetiştirmektir. Bu sadakati betimleyen marşlardan birisi de şu şekildedir (Öztan, 2013: 30-31):

*“Güçlü yumruklarımız devirir
Karşımıza çıkan her şeyi
Genciz biz! Genciz biz! Askeriyiz geleceğin.
Genciz biz! Genciz biz! Ün salacak eylemlerimiz.
Yüce Önderimiz! Seniniz biz;
Senin yolunda yürüyoruz,
Dalgalandan bayrağımızı izliyoruz,
Geleceğe yürüyoruz emin adımlarla.”¹⁰*

“Kavgam” adlı kitabında Hitler: “Alman erkek çocuğu! Bir Alman olduğunu unutma. Alman kız çocuğu! Bir gün gelecek bir Alman annesi olacaksın, daima bunu düşün... Gençlik, kendi harçlıklarından artırarak, savaş hazinesi biriktirecektir. Yani gençler, büyüklerin doğru birer örneği olacaklardır...” cümleleri ile erkek çocuğuna ve kız çocuğuna biçtiği rolleri paylaştırırken, Almanya için çocukların ve gençlerin ne ifade ettiğini de açıklamaktadır.

1930 yılında gençler için ligler yani gruplar oluşturulmaya başlandı. 1930 yılında Hitler Gençliği Kızkardeşliği (Sisterhood of the Hitler Youth) grubu oluşturuldu. League of German Girls (Bund Deutscher Madel) ya da Türkçe ismi ile Alman Kızlar Ligi bu grupların çatısı pozisyonundaydı. 1934 yılına kadar bu grubu von Schirach idare ediyordu ancak 1934 yılından sonra eski bir postacı olan Trude Mohr göreve atandı. Ancak 1937’de evlendikten sonra görevi bırakmak durumunda kaldı çünkü Alman Kızlar Ligi’nde yönetici pozisyonunda olanların evli olmaması ve çocuklarının olmamaları gerekiyordu. Jutta Rüdiger, Mohr’dan görevi devraldı ve 8 sene boyunca 2. Dünya Savaşı bitene denk çalıştığı pozisyondan ayrılmadı.

Sonrasında Alman Kızlar Ligi’nde yer alan kızlar yaş gruplarına göre kategorize edilmeye başlandı. 10 ve 14 yaş arasındaki kızlar “Genç Kızlar Ligi/Jungmadelbund), 14 ve 18 yaş arasındakiler ise (Alman Kızlar Ligi/Bun d

¹⁰ İ. Kaplan, Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, akt. Öztan, Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası, 2. Bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Deutscher Madel) gruplarında yer almaya başladılar. 1938 yılına gelindiğinde ise üçüncü bir kategori eklendi ve “Faith and Beauty/Glaube und Schönheit” yani İnanç ve Güzellik adını aldı. Bu grup ise kızların evlilik, ev işleri, gelecekteki kariyer hedefleri gibi konuları barındırmaktaydı. Bu kızların yapmaları beklenen evlenip çocuk sahibi olmaları ve de bir işe yerleştirmeleri idi.

2. Dünya Savaşı patlak verince genç kızlar da birer savaşçı olma yolunda eğitim görmeye başladı. Altı ay süren eğitimlerin ardından çoğu genç kadın “Kadın Askeri Savaşçı” unvanını aldı.

Nazi Dönemi’nde Hitler Gençliği’ni ve Alman Kızlar Ligi’ni temsil eden birkaç poster şu şekildedir:

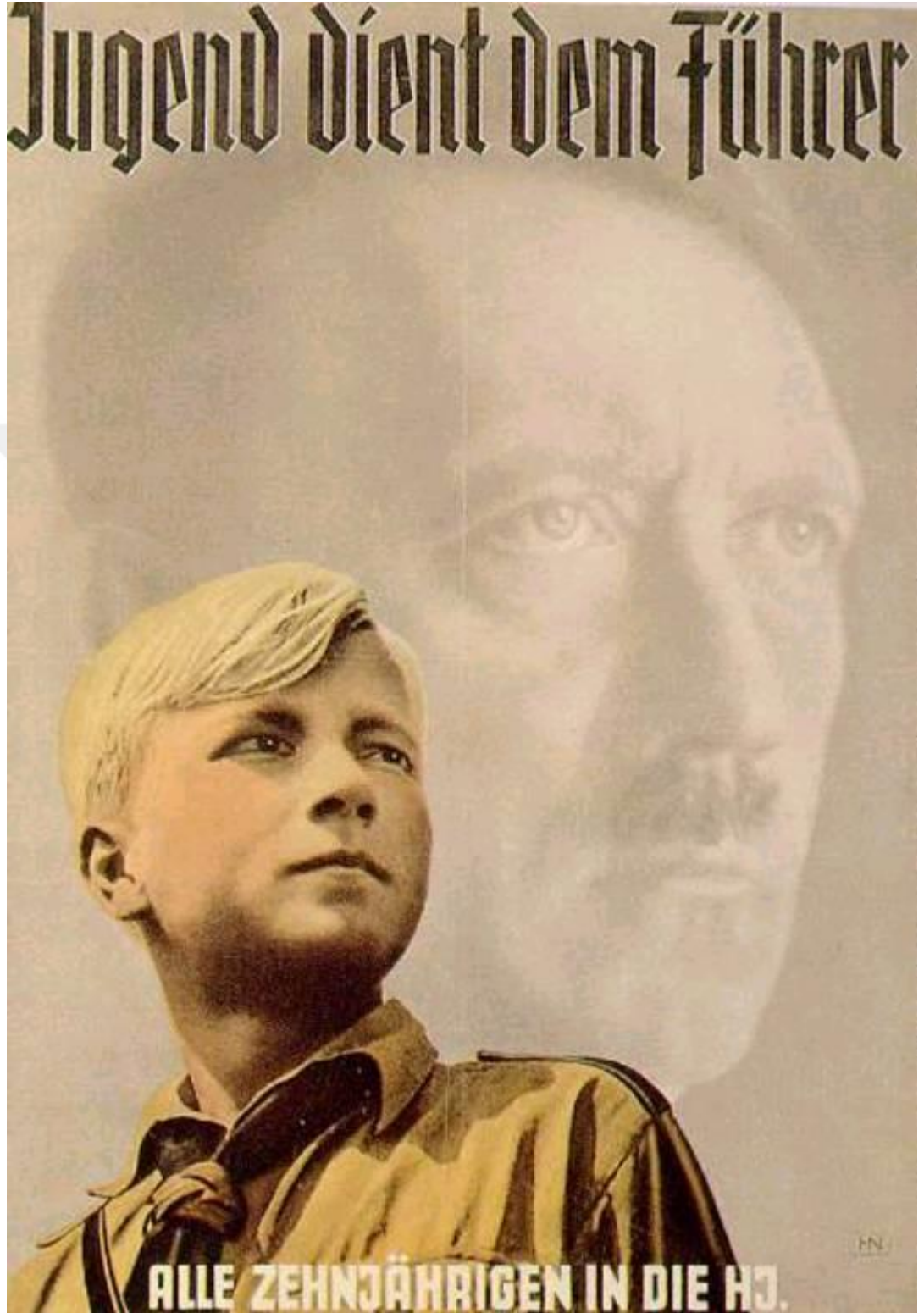
Şekil 2. BDM in Hitlerjugend (Alman Kızlar Ligi Hitler Gençliği'nde)

Şekil 3. 10 Yaşındaki Kız, Alman Kızlar Ligi'ne Katıl

Şekil 4. Hitler Gençliği'nden Ordu'da Subaylığa, Senin Yolun

Şekil 5. Gençlik “Führer”e Hizmet Ediyor

Şekil 6. Hitler Gençliği Bölgesel Spor Festivali

Şekil 7. Gönüllü Gençler Gençlik Tarım Çalışması

Tugend
Sie spart zielbewusst
bei der Allgemeinen deutschen Spar- u. Vorschuß-
kasse für Lehrer e.G.m.b.H., Leipzig W 32
Hermann-Meyer-Straße 46

Şekil 8. Yeni Nesil Gençlik Erdemini Gösteriyor ve Tasarruf Yapıyor

Şekil 9. Gençler Hava Savunma Kuvvetlerine Katılıyor

Şekil 10. Hitler Gençlik Hareketi Gönüllü Olarak Savaşa Katılıyor

3.3.2. Nazi Dönemi'nde Militarizm Propagandaları

NSDAP iktidarı süresince, propaganda oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Propagandaların temel amacı; Nasyonal Sosyalizmin ilkeleri doğrultusunda tiyatro, sinema, kitap, radyo, müzik, eğitim dokümanları ve de basın aygıtları aracılığı ile kitlelere ulaşmasını sağlamaktır. Bu etkinlikler Hitler tarafından; “tarafdar toplayıp yeni doktrin için insan malzemesi oluşturabilmek, bir doktrini milletin bütün fertlerine duyurup kabul ettirmeye çalışmak” şeklinde açıklanmıştır (Hitler, 2012 [1925/26]: 464). Naziler iktidara geldiklerinde Versailles Antlaşması'nın Almanlara yaşattığı hezimetin unutulmaması gerektiğini ve o yenilginin rövanşının alınması gerektiğini belirten bir tutum sergilemişlerdir. Tüm bunların yanında işsizlik, ekonomik buhran, nüfus azalması gibi konularda da politikalar izleyen Hitlerin askere ve askerliğe bakışını “Toprak kazanmak, akar ve hürriyet elde etmek. Vasil olacağımız hedefler, işte bunlardır.”, “Açıkça anlaşılmaktadır ki, tek silah olarak savaşı tanıyan savaşçı bir politika kadar, esas itibariyle barışçı olan bir politika da mahzurlu ve yıkıcıdır.”, Savaş insanın doğal halidir. Savaş hileden, aldatmaktan, beceriklilikten, hücumdan ve gafil avlamaktan başka nedir? İnsanlar başka türlüünü yapamadıklarından beri birbirlerini öldürmeye başlamışlardır.” ve “Savaş dünyanın en doğal şeyidir; bütün zamanlarda, bütün mekânlarda vardır, günlüktür, başlangıcı olmadığı gibi hiçbir zaman barış yoktur. Yaşamak da bir savaştır.” gibi doktrinleri ile halkının her an her savaşa hazırlıklı olması gerektiği inancı barındırmaktadır (Nirun, 2014: 71-4). Dolayısıyla halkın her kesimi her an savaşa hazırlıklı olmalı ve bununla yaşamak bir doğal durum haline gelmelidir. Bu sebeple çeşitli afişler ve duyurular ile halka ordunun bir parçası olma görevi verilmiştir.

Çocuklar tasarrufa yönlendirilmiş, bağışlanan ve biriktirilen paraların orduya yardım olarak toplanması hedeflenmiştir. Böylelikle gençler de hem maddi hem manevi olarak ordunun birer parçası olmaları yolunda cesaretlendirilmiş ve teşvik edilmiştir. Her bireyin destek ve sonsuz itaatini elde edebilmek adına Hitler iktidarı, propaganda dilini bilimsellikten uzak, basit ve yalın bir şekilde hazırlamıştır (Göze, 2010, s. 129). Bu bağlamda yürütülmüş olan propaganda faaliyetleri türlü teknikler

aracılığı ile hayata geçirilmiştir.¹¹ Propagandanın kitleleri etki altına almak adına sistem eleştirisi ve muhalefet yapılmaması üstüne ciddi baskı uygulanmakla birlikte gerek görüldüğü takdirde doğru olan bilgilerin çarpıtılması ile şiddet kullanımı yollarına başvurulmuştur (Yourman, 1939: 149-158).

Goebbels önderliğinde yürütülmekte olan propaganda etkinliklerinin en yoğun kullanıldığı alanlardan bir tanesi sinema olmuştur. 1934 senesinde çıkarılan “Reich Sinema Yasası” ile beraber, “iyi” filmleri teşvik edip “kötü” filmleri yasaklamayı sağlayan bir sansür sistemi uygulanmaya başlanmıştır (Welch, 2001, s. 13). *The Quicksilver Hitler Youth* (1933), *SA-Mann Bran* (1933), *Hans Westmar* (1933), *Hitler Youth Quex* (1933), *The Triumph of Will* (1935), *The Eternal Forest* (1936), *Olympia* (1938), *For Honour* (1938), *Jew Süß* (1940), *The Eternal Jew* (1940), *I Accuse* (1941), *Stukas* (1941), *Kolberg* (1945) filmleri Nazi iktidarı döneminde çekilmiş olan filmlerdendir.

Hitler Youth Quex, *Hans Westmar* ve *SA- Mann Bran* filmlerinde hem partinin hem de Nazilerin kahramanlıklarının ve de güçlerinin övülmesi gayesi varken, *Olympia* ve *I Accuse* filmlerinde, savaşçı ve sportif Aryan gençlerinin sergilenmesi amaçlanmıştır. *The Triumph of Will* filmi hem Nasyonal Sosyalist rejimin gücünü ve mükemmelliğini gösterirken hem de lider kültünün nasıl içselleştirildiğini göstermeyi amaçlamıştır. Tüm bunlara ek olarak çekilen bu propaganda filmlerinde; orduyu ve savaş hayatın merkezine alan imgeler ile beraber, savaş ve savaşçılığı meşru hale getirebilmek adına var olan düşmanların varlığı imgesine başvurulmuştur (Welch, 2001: 204-205).

¹¹ Nasyonal Sosyalist iktidarı süresince uygulanan propaganda faaliyetlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Giesen, R. (2003). *Nazi Propaganda Films: A History and Filmography*, Jefferson NC: Herf, J. (2006). *The Jewish Enemy: Nazi Propaganda during World War II and the Holocaust*, Cambridge: Harvard University Press; Hoffmann, H. (1996). *The Triumph of Propaganda: Film and National Socialism, 1933-1945*, Oxford: Berghahn Books; Welch, D. (2001). *Propaganda and German Cinema, 1933-1945*, New York: I.B. Tauris; Welch, D. (2002). *The Third Reich: Politics and Propaganda* (2. Ed). London: McFarland; Gillespie, W. ve Nelson, J. (2007). *Film Posters of the Third Reich*, Los Angeles: GN Productions;

Şekil 11. Hediyelerinizi Biriktiriyoruz

Şekil 12. Alman Kızıl Haçına Bağışta Bulunun

3.3.3. Nazi Dönemi'nde Annelik Propagandaları

Nazi Dönemi'ndeki ideal kadın profili, ulusun bekası için evi ve çocukları ile ilgilenen, taze bir güç olarak doğacak olan Alman toplumunun temellerinde bütün gücü ile çalışmakta olan bir kadın şeklinde tasvir edilmiştir. Bu dönem kadınlara ilişkin hakların büyük oranda azaldığı, kadınların ana görevinin annelik olarak lanse edildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'nın devlet yapılanması içinde kadının konumu siyasal, toplumsal ve ekonomik gelişmeler minvalinde şekillenmiştir.

Anneliğin ulusal inşası “Anneleri Koruma Derneği”nin 1905'te kurulmasıyla başlayan bir süreçtir. Devletin önde gelenleri bu kurum adı altında yüksek yenidoğan ölümlerine ilişkin Sosyal Darwinist değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Annelik ideolojik olarak ele alınmaya başlanmış, aile özel bir mesele olmaktan çıkarak kamusal bir mesele haline gelmiştir. 1911 yılına gelindiğinde yenidoğan ve çocuk sağlığı sorunu sağlık, fitness ve askeri güç bağlamında değerlendirilmeye başlanmıştır. I. Dünya Savaşı'yla birlikte yenidoğan sağlığı karakter değiştirerek emperyalist bir boyut kazanmıştır. Aile sağlığının ve birliğin temeli olarak çocuk sağlığı görülmüştür. NSDAP'nin 1920'de yayınlanmış olan parti programının 21. Maddesinde; “ulusal esenliğin sağlanması ve hedefi doğrultusunda annelerin ve çocukların korunması” öngörülerek kadının konumuna dair başka bir açıklamaya yer verilmemiştir (Boak, 2003: 74-5). Hitler en sadık takipçilerinin kadınlardan oluştuğunu ve de Nasyonal Sosyalist devletteki en mühim vatandaşın da anneler olduğunu belirtmeye başlamıştır (Frevert, 1989: 207). 1930'lu senelere gelindiğinde ise NSDAP'nin, kadınları da seçmen kitlenin bir parçası haline getirmesi ile birlikte ülkede kadınlara yönelik siyasi söylem de gelişmeye başlamıştır. Dönemin seçim kampanyaları bilhassa Almanların olağan ekonomik ve siyasal durumu içerisinde yaşanan çaresizliklere karşı Hitler'in son şans olduğuna vurgu yapılmıştır (Boak, 2003: 84).

Hitler'in 1932 yılında yapmış olduğu başkanlık seçimi bildirisinde kadınların önemine dair şu sözler yer almıştır: “Kadının ve erkeğin insan soyunu sürdürme

görevi, birlikte çalışmaktan daha önemlidir...Kısacası, bizim en büyük çabamız, ömür boyunca birbirine bağlı iki eşe, bir aile kurmada kolaylık sağlamak olacaktır” (akt. Macciocchi, 2000: 132). Bu sözler ile birlikte kadınlara daha önce verilmeyen bir kutsallık verilerek Nasyonal Sosyalizme hizmet etmeleri gerektiği söylenmiştir. Devletin asil görevinin “ırkın saf kalmasına önem verilmelidir” olduğunu söyleyen Hitler, uygulanacak politikaların da bu doğrultuda olmasını belirtmiştir (Hitler, 2012 [1925/1926]: 313). Kadının hem nüfus artışını hem de nitelik olarak arî ırkın mükemmelleşmesini sağlamak gibi iki temel görevi bulunmaktadır (Pine, 1997: 11). Bahsedilen iki amacın temelinde ırkçı bir itici güç olduğu ve ırkçılık ile cinsiyetçiliğin, kadın söylemi ile birleştirildiği söylenilebilir (Gupta, 1991: 40).

Nasyonal Sosyalizmin toplumda yer alan her kadını değişik biçimlerde etkilemiş olduğu kadın söyleminde esas olarak kadınların ve de erkeklerin yaradılışları itibari ile farklı özelliklere sahip olduklarına dair bir inancın var olduğundan bahsedilmiştir. Bu inanç ışığında cinsiyet temelli bir iş bölümünün varlığından bahsedilmiş ve de Nasyonal Sosyalist düzenin iki cinsiyetin de kendi “doğalarına” uygun olarak ayrı sorumlulukları olduğu belirtilmiştir (Gupta, 1991: 40). Kadınları özel, erkekleri kamusal alanla bağdaştıran bu inancı Hitler “doğanın kendilerine adanmış olduğu görevleri yaptıkları sürece cinsler arasında herhangi bir çatışma çıkmayacaktır” ifadesinde bulunmuştur (akt. Blackburn, 1985: 82). Bunun dışında 1934 yılında yaptığı bir konuşmada Hitler “erkeklerin dünyası devlet, kadınların dünyası ise evdir ve bu iki dünya birbirini tamamlamaktadır. Kadınlar erkeklerin dünyasına sızmak için uğraşmamalıdır” (akt. Durham, 1998: 16) ifadesi ile birlikte Nasyonal Sosyalist bağlamda kadın ile erkeğin tasarlanmış olan alanları da belirlenmiştir. Özgürleşmeci kadın hareketini “eşyanın tabiatına” saldırı olarak gören Hitler, bu hareketlerde bulunanları Yahudileşmek ile suçlamıştır (Stout, 2002: 10). Goebbels’in 1933’te yapmış olduğu bir konuşma kadına dair bakışın ve kadının Nasyonal Sosyalistler için yerini göstermektedir:

[...] Nasyonal Sosyalist hareketin, kadınları gündelik politikadan uzak tutan tek parti olduğunu biliyorsunuz. Bu, tümüyle haksız olan birtakım üzücü eleştirilere ve düşmanlıklara neden olmuştur. Biz kadınları, onlara saygı duymadığımız için değil, aksine çok saygı duyduğumuz için parlamenter-demokratik entrikalardan uzak tutuyoruz. Kadınları aşağı

görmüyor, onların erkeklerden farklı bir misyonu ve farklı bir değeri olduğunu düşünüyoruz [...] Modern dönemin devrimsel dönüşümleri, kadınların kendilerine uygun görevlerini ellerinden almış ve gözleri kendilerine uygun olmayan alanlara çevrilmiştir [...] Kökten bir değişim gereklidir. Şunu söylememe izin verin: Kadın için en uygun, en iyi ve öncelikli yer aile içidir ve kadının en yüce görevi; ulusun ölümsüzlüğünü sağlayacak olan çocuklar doğurmaktır. Aile bir ulusun gücünün kaynağı ise kadın da onun özü ve merkezidir. Kadının ülkesine hizmet etmesi için en uygun yer; evliliği, ailesi ve anneliğidir. Bu onun en ulvi amacıdır (aktaran: Bytwerk, 2006).

Hitler kadınları kol gücüyle çalışmakta olan kadın istihdamından eğitim, bakıcılık, tarım, ev içi hizmetler gibi “kadınsı” ve onların “doğalarına” daha uygun olacağını düşündüğü işlere yönlendirmeyi hedeflemiştir. Fakat iktidarın bu politikası savaş döneminde esnetilmeye çalışılmış ve kadın iş gücüne çok daha fazla gereksinim duyulmasından dolayı yumuşatılmasıyla sonuçlanmıştır (Rupp, 1977: 343-4). Hitler iktidarının kadınlara yüklemiş olduğu mesuliyetleri göstermesi bakımından uygun olan bir slogan olan 3K’yı (Kinder, Küche, Kirche – Çocuk, Mutfak, Kilise) hayata geçirebilmek adına genç kızların eğitimleri kısmı şekilde sınırlandırılmıştır. 1934’ten itibaren karma okullara ve de kızların normal liselere girmelerine karşın, genç kızları iyi birer ev kadını olarak “yetiştirebilecek” ve de ağırlıklı olarak ev ekonomisi dersleri vermekte olan özel okulları kurulması için atılımlar yapılmıştır (Tekeli, 1984: 422). Bu dönemde liseyi bitirmiş olan öğrencilerin %10’dan çoğunun kız öğrenci olmamasına, liseyi bitiren her 10 bin kızdan sadece 1500 tanesine yüksek öğretim kurumlarında okuma izni verilmesine, kızların orta öğrenimleri boyunca Latince derslerine girişlerinin yasaklanmasına karar verilmiştir. 1933 öncesi 18 binden fazla olan kadın üniversite öğrenci sayısı 1939 yılında 5 bine gerilemiştir (Macciocchi, 2000: 132-3). Tüm bu girişimlerin esas motivasyonu yalnızca kadınları geleneksel rollerine döndürmek değil aynı zamanda âri Alman ırkının geleceğini de teminat altına alabilecek bir sistem oluşturabilmektir. Cinsiyetçilik ve ırkçılığın sentezlenmiş olduğu bu kadın söyleminde, öjeni ve doğum artırma politikaları niteliksel olarak uygulanmaya çalışılmıştır (Pine, 1997: 13). Doğurganlık sayesinde kendilerini uluslarına kanıtlayan ve diğer tüm kadınlardan üstün görmeye çalışan kadınlar yetiştirilmeye çalışılmıştır (Koonz, 1987: 68-9). Nasyonal Sosyalizmde kadın örgütlenmesinin lideri Gertrud Scholtz-Klink, dokuz

çocuk doğurması sonucu örnek anne olarak gösterilmiştir. 1936 senesinde Nasyonal Sosyalist devlette kadınlara düşen görevler ile ilgili yaptığı konuşmada yaptığı çağrı şu şekildedir: “Bütün mücadelemiz süresince diğer kadınlara, milyonlarca Alman kadınının bencil ‘benden’, ‘bize’ geçişi sürecinde nasıl bir yere sahip olduğunu göstermek zorundayız” (akt. Bytwerk, 2008: 56).

Broşürler ve dergiler ile desteklenen annelik propagandalarının yer aldığı en önemli dergilerinden biri olanı kuşkusuz ki “NS Frauen-Warte” dergisidir. Hedef kitlesi kadınlar olan bu dergide kadınların çocuk doğurmasını teşvik, savaş esnasında yaralı askerleri tedavi etmek için püf noktaları, ev ekonomisi gibi konular işlenmekteydi. Hitler iktidarını desteklemekte olan Erna Günter’in 1934 senesinde kaleme aldığı yazı şu şekildedir:

[...] Kadınlar yürütülen siyasal mücadelede tarafsızlıklarını sürdürmemektedirler... Bu bir siyasal partinin zafer kazanıp kazanmama olayı değil, Almanya’nın ruhu için yapılan bir savaştır... Parlamentoda bize yer verilmediği doğru ancak yine de Nasyonal Sosyalist devletin, kadınların desteğine her zamankinden daha çok ihtiyacı var... Bir anne hayatının düzenini Tanrının ellerinden alır. Biz, çocuklarımızın ve tüm halkımızın gücün asıl kaynağına ulaşmaları için öncülük yapmak istiyoruz... Yeni yaşam tarzı büyük ölçüde kadınlar tarafından kurulacaktır. Giyinmemiz, hazırladığımız yemekler, evlerimiz ve manevi ihtiyaçlarımız aracılığıyla yeni yaşam tarzını ailemize ve devletimize kadar iletileceğiz...Yüce bir amaca hizmet etmeye hazır olan kadınlara sesleniyorum: ‘Yerinizi alın! Herşey bir karmaşa içinde ve yeni bir şey doğmaya başlıyor. Samimiyetin, doğruluğun ve sadakatin erdemlerini açığa çıkartın (aktaran: Bytwerk, 2003).

1940 yılının Ocak sayısında çıkan “Hayat Kazanmalı” yazısı Adolf Hitler’in şu alıntısı ile başlamaktadır:

“Erkeğin halkı için savaşırken feda ettiğini, kadın da halkının devamı için savaşırken feda eder. Erkek savaş alanında kahramanlık gösterirken, kadın ebedi ve sabırlı adanmışlığında, sabırlı kederinde ve mukavemetinde gösterir. Kadının dünyaya getirdiği her çocuk, halkının varoluşu için verdiği bir savaştır. Düşmanın şeytani planlarının başarıya ulaşıp ulaşmayacağı Alman kadınları ve analarına, onların fedakârlığına ve çocuklarına duydukları sevgiye bağlı. Anne olmak, Alman halkının hayatı için ebedi mücadeleyi devam ettirmek sık sık zor gelebilir. Özellikle de kocaları askerde olan kadınlar için. Ama her cesur davranış kendi kendisinin ödülüdür. Ve unutmayalım ki hayat devam eder ve önünde duran engelleri

kırıp aşar. Alman topraklarının sürekli genişliyor olması hayatın sonuçta yolunu bulduğuna, bu ebedi kurala delil değil midir? ”¹²

Kadını sosyal hayatta annelik ile sınırlandıran anlayışın ışığında Hitler’in kadınların görevini ve önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

“Halk kitlesi bir kadın gibidir, büyük kitlelerin içgüdüsel kadınsı özyapısını anlamayan kimse etkin bir konuşmacı olamaz. Bir kadın bir erkekten ne ister? Doğruluk, kararlılık, güçlülük ve erdem. Yığınlar yalnız kadınlara benzemezler, konuşma sırasında dinleyicilerin arasında kadınların önemi çok büyüktür, onlar başı çekerler sonra çocuklar gelir ve sonunda da tüm aileyi elde ettiğinde onları babaları izler.”(Nirun, 2014, 53)

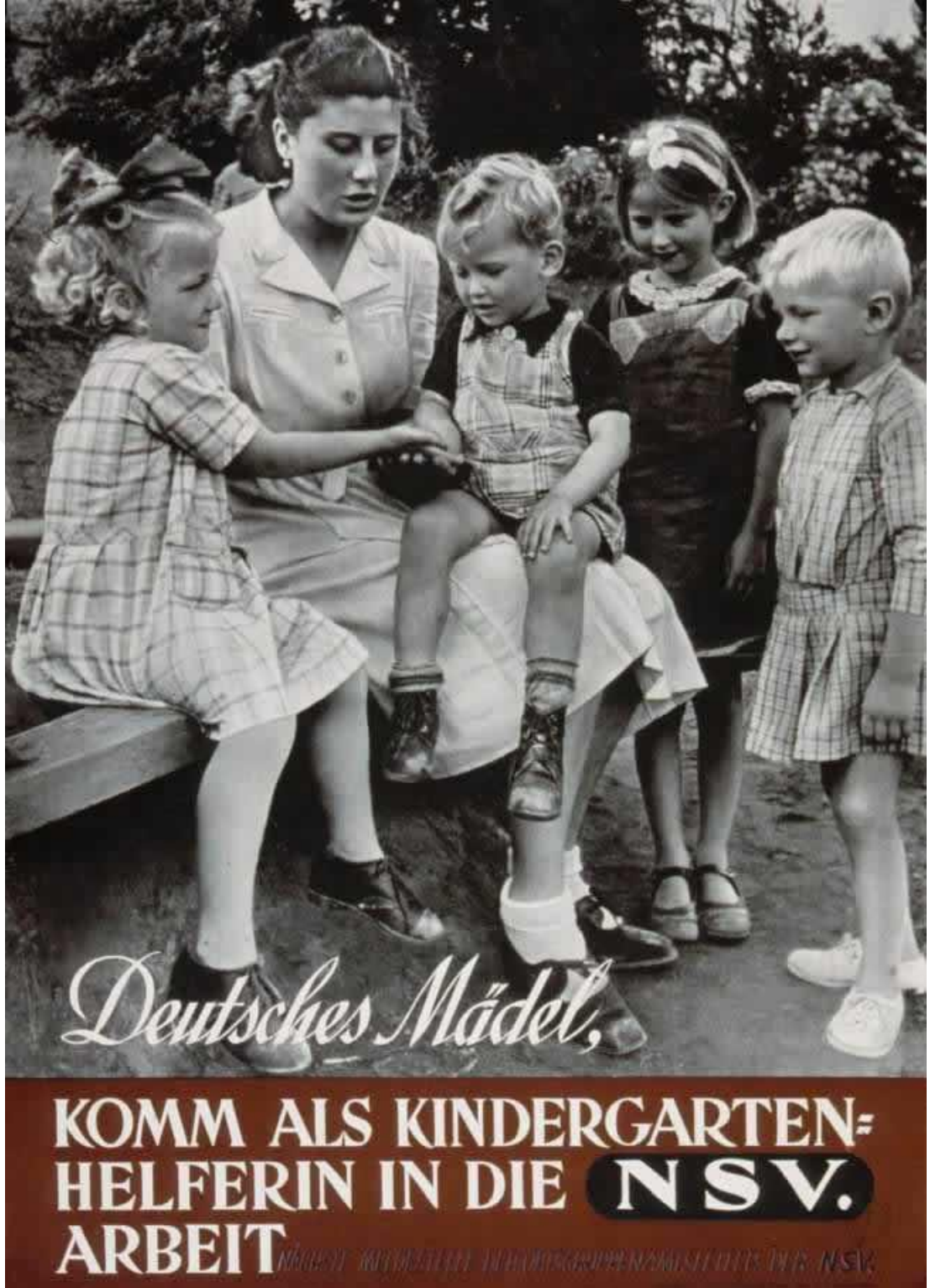
Almanya’da bahsedilen bu tarihsel süreçteki göreve devamlılık bir yana Nasyonal Sosyalizm, kadını doğurganlık aracılığı ile rejime “aktif” şekilde dâhil etmiştir. Bununla beraber kadınların özel alandaki anneliklerinden çok, halkın anneleri olarak adlandırılıp sistemle bütünleşmeleri hedeflenmiştir. Özel alan-kamusal alan ayrımını ortadan kaldırmakta olan totaliter devlet sisteminde, düzenlenen çeşitli organizasyonlar aracılığı ile “kadınlara özel bir kamusal alan” sağlanmıştır (Saldern, 1994: 151). Kadınların hem bedenlerini hem de doğurganlıklarını politika malzemesi yapan Hitler iktidarının yapmış uygulamış oldukları çeşitli yöntemlerin radikal ve özgün bir konumda olduğu söylenebilmektedir. 12 yıllık Hitler iktidarı süresince kadınlara dair politikalar, erkek egemen normların yeniden üretilmesine olanak sağlamıştır. Özel alan ve kamusal alan ayrımını ortadan kaldırarak özel alanı da kontrol altına almış olan devlet, kadınların emek ve bedenleri üstündeki her türlü baskının gözle görülür şekilde tekrar üretilmesini sağlamıştır. Kadınlar hem ırkları hem de cinsiyetleri açısından çifte sömürüye maruz kalmıştır.

¹² Calvin College, The Frauen Warte, German Propaganda Archive, <http://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/fw.htm> (10 Nisan 2016’da görüldü)

Şekil 14. Anneler, Vatani Siz Taşıyorsunuz

Şekil 15. Alman Kız Çocuğu, Gel ve Çocuk Bakımevinde Çalışmaya Başla!

SONUÇ

Sonuç itibari ile bu çalışmada incelenen konu; iktidar, otorite, milliyetçilik, faşizm ve hegemonya gibi konularda merkezde bulunan erkeklik kavramıdır. Erkeklik ve iktidar arasındaki ilişki, faşizmin en belirgin örneklerinden olan Hitler dönemi Almanya'sında deneyimlenen pratikler üzerinden ele alınmıştır. Bahsi geçen erkeklik kavramı bir cinsiyet öznesinden ziyade gündelik siyasetin bakış açısını yansıtmaktadır. Nasyonal Sosyalizm, kapitalizm çağının en yetkilendirilmiş baskı ve terör aygıtını örgütlemiştir. Bu aygıt, bilhassa savaş şartlarında, sistematik bir ölüm makinesi gibi çalışmıştır. Bu makineyi ortaya çıkarıp çalışmasında büyük görev gören dişlileri de genel anlamda “akıl sağlığı yerinde olmayan” ve “cani” olarak nitelendirilebilecek kişiler olarak karşımıza çıkmıştır. O dönemde de sonrasında da sık sık sorulan “bir/veya birkaç deli nasıl oldu da halkı kandırıp avucunun içine aldı?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Sorumluluk birkaç kişide gibi gözükse de esasında Adolf Hitler'den başlayarak etrafında ve altında bulunan yüz binlerce kişi örgütsel ve yerel düzeyde faşist iktidarın politikasını hem yürütmüş hem de yönetmiştir.

Nasyonal sosyalist önderliğin en temel özelliklerinden birisi “erkeklik”ten beslenmesidir. Bu hem nasyonal sosyalist hareketin en ufak biriminde bile tek bir kadının görev almaması hem de kadını yalnızca doğurgan olmaya indirgemiş olan rejimin, erkek gücünü ve de cinselliğini yüceltmekte olan bir söylem geliştirmiş olmasından kaynaklıdır. Kadını baskı altına alan, eve ve aileye indirgeyen, geleceğin askerlerini yetiştirme görevi bahsedilen ancak çalışma hayatından uzaklaştırılmak da istenen kadın, Nazi Dönemi'nde sıkça gündelik siyasetin konusu olmayı da başarmıştır. Savaş arenasına nefer kazandırmak için bolca çocuk yapması beklenen kadın, yukarıda da bahsedilen görüş ile “evinin süsüne” dönmeli ve eşi ile ilgilenirken ev ekonomisi, ev eşyaları gibi konularla ilgilenmelidir.

Tez kapsamında faşizmin ve erkekliğin kadınlar ile kurduğu ilişkiye odaklanılmıştır. Bu doğrultuda benimsenmiş olan toplumsal cinsiyet bakış açısı ile beraber faşizmde kurgulanmış olan kadın imgesinin temel özellikleri ortaya

ıkarılmıştır. Faşist toplumsal düzende yer alan kadınların niteliklerinin, mesuliyetlerinin ve de konumlarının ortaya çıkarılabilmesi için faşizmin somut olarak görülebildiği Almanya rneği üstünde durulmuştur. İki savaş arasında geçen dönemde oluşan faşizm dalgasının kadınlara yüklediği sorumluluklardan ve onlara olan etkilerinden yola çıkılarak, faşizmin kadına bakışının temel özellikleri ve faşizmin kadına karşı tutumu ve bu tutumun ataerkil sisteme olan yansımaları tartışılmıştır. Bireyleri sistemle bütünleştirmek adına yapılan türlü propaganda faaliyetlerine ve yaptırımlara başvurulmuştur. İncelenen afişler ve broşürler, o dönemin ruhu ve iktidarın gençlerden ve kadınlardan beklentileri doğrultusunda erkekliğin baskın olduğu bir izlenim bırakmaktadır. G, fetih, gençlik, zindelik gibi konularla sıkça ilgilenen Naziler, içi daha ileri boyutlara taşıyarak toplama kamplarında çeşitli deneyler uygulayarak “ari ırk” hedefine yaklaşmak için çalışmalar da yapmıştır. Hitler hükümetinin ırkçılık barındıran politikası, arı ırkın devamlılığını sağlamak adına kadınlara baskıyı da beraberinde getirmiştir. Radikal ve de yayılmacı bir milliyetçilik anlayışını içinde bulunduran faşizm, nüfusu en önemli g unsuru olarak görmüştür. Kadına düşen, doğurganlık özelliği sebebi ile ulusuna “ulusa faydalı ve arı çocuklar” doğurarak hizmet etmektir. Toplumda bulunan her kadının hem bedenini hem emeğini hem de hayatını çeşitli özgün politikalar ve söylemler yoluyla biçimlendiren faşist rejimin, ataerkilliği hem en radikal hem de en yoğun biçimde hayata aktarmakta olan toplumsal yapılardan bir tanesine işaret etmekte olduğu sonucuna varmak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor: **Otoritaryen Kişilik Üstüne Niteliksel İdeoloji İncelemeleri**, 1. bs., İstanbul, Say Yayınları, 2011.
- Akar, M. Fatma: “Butler’ın Kadın, Cinsiyet-Toplumsal Cinsiyet, Performatif Kavramları ve Feminizme Eleştirisi, **Kaos GL Dergisi**, Sayı: 144, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.kaosgldergi.com/dosyasayfa.php?id=2905>, (30 Nisan 2016 görüldü)
- Aktay, Yasin: “İktidarın Nesnesi ve Kaynağı Olarak Beden ve Kimlik Politikaları: Kamusal Alan Tartışmalarına Bir Dipnot”, **Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi**, 1(2)
- Althusser, Louis: **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, 1. bs., İstanbul, İthaki Yayınevi, 2014.
- Arendt, Hannah: **Kötülüğün Sıradanlığı Adolf Eichmann Kudüs’te**, 2. bs., İstanbul, Metis Yayınları, 2012.
- Armaoğlu, Fahir: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, 18. bs., İstanbul, Alkım Yayınları, 2012.
- Asch, Solomon: “Asch Conformity Experiment”, 1953, (Çevrimiçi), <https://www.youtube.com/watch?v=TYIh4MkcfJA>, (14 Nisan 2016 görüldü)
- Atılgan, Gökhan ve Aytekin, E. Attila: **Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler**, 3. bs., İstanbul, Yordam Kitap, 2013.

- Blackburn, Gilmer W: “Education in the Third Reich: A Study of Race and History in Nazi Textbooks”, Herndon: SUNY Press, 1985.
- Boak, Helen: **Mobilising Women for Hitler: The Female Nazi Voter**. A. McElligott ve T. Kirk (Ed.) içinde, **Working Towards the Führer: Essays in Honour of Sir Ian Kershaw** (s. 68-92). Manchester: Manchester University Press, 2003.
- Baker, Ulus; Bora, Tanıl; Koçak, Orhan ve Teslim Töre: **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, 1988.
- Bourdieu, Pierre: **Practical Reason: On the Theory of Action**, 1. bs., Redwood, Stanford University Press, 1998.
- Bora, Tanıl ve Ulaş Tol: “Siyasal Düşünce ve Erkek Dili, Erkeklik Yoklaması”, Ed. Ö. Laçiner, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 9: Dönemler ve Zihniyetler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
- Butler, Judith: **Bodies That Matter On The Discursive Limits of “Sex”**, New York, Roudedge, 1993.
- Butler, Judith: **Bela Bedenler**, 1.bs., İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2014.
- Bytwerk, Randall: German Propaganda Archive, Erişim: 06 Ağustos 2019, <http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/fw2-17.htm> adresinden alındı
- Bytwerk, Randall: German Propaganda Archive, Erişim: 15 Kasım 2018, <http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/goeb55.htm> adresinden alındı

- Bytwerk, Randall: **Landmark Speeches of National Socialism**, (R. L. Bytwerk, Ed., & R.L. Bytwerk, Çev.) Texas: Texas A&M University Press, 2008.
- Castells, Manuel: **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür – İkinci Cilt: Kimliğin Gücü**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Coles, Tony: “Negotiating the Field of Masculinity: The Production and Reproduction of Multiple Dominant Masculinities”, **Men and Masculinities**, vol. 12, No. 1, 2009.
- Cornwall, Andrea ve Lindisfarne, Nancy: “Dislocating Masculinity: Gender, Power and Anthropology”, **Dislocating Masculinity: Comparative Ethnographies**, der. Cornwall, A., Lindisfarne, N., New York, Routledge, 1994.
- Connell, Raewyn: **Masculinities**, 1. bs., Cambridge, Polity Press, 1995.
- Connell, Raewyn: **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları 1998.
- Connell, Raewyn: **Masculinities and Globalization**, “Men and Masculinities I (I)”, 1998.
- Connell, Raewyn: **The Man and the Boys**, 1. bs., California, University of California Press, 2000.
- Crook, David Paul: **Darwin’s Coat-tails: Essays on Social Darwinism**, 1. Bs., New York, Peter Lang AG Publishing Inc., 2008.
- Crook, David Paul: **Darwinism, War and History: The Debate Over the Biology of War from the ‘Origin of Species’ to the First World War**, 1. Bs., Cambridge,

Cambridge University Press, 1994.

- Çelik, Abdülkadir: **Politik Psikoloji**, 4. bs., Ankara, Dost Kitabevi, 2010.
- Darwin, Charles: **Türlerin Kökeni**, 7. Bs., İstanbul, Evrensel Basım Yayın, 2015.
- Dearn, Alan: **The Hitler Youth, 1933-45**, Oxford: Osprey Publishing, 2006.
- De Grand, Alexander: **Fascist Italy and Nazi Germany**, London, Routledge, 2004.
- Demez Gönül: **Değişen Erkek İmgesi: Kabadayıdan Sanal Delikanlılığa**, İstanbul, Babil Yayınları, 2005.
- Ecevit, Yıldız ve Nadide Karkıner: **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, 2. bs., Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Freud, Sigmund: **Cinsiyet Üzerine**, İstanbul, Say Yayınları, 1997.
- Foucault, Michel: **The Crisis of Medicine or the Crisis of Antimedicine**, çev. E.C.Knowlton, W.J. King ve C.O'Farrell, Foucault Studies, vol.1, 2000.
- Foucault, Michel: **Büyük Kapatılma**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Foucault, Michel: **İktidarın Gözü**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003.
- Foucault, Michel: **Cinselliğin Tarihi**, 2. bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2007.
- Foucault, Michel: **The Birth of Biopolitics Lectures at the College de France 1978-1979**, çev. Graham Burchell,

Palgrave Macmillan, New York, 2010.

- Foucault, Michel: **Bilginin Arkeolojisi**, çev. Veli Urhan, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: **Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2**, çev. Osman Akinhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011b.
- Frevert, Ute: **Women in German History: From Bourgeois Emancipation To Sexual Liberation**, (S. McKinnon-Evans, Çev.) Munich: Berg Publishers, 1989.
- Galton, Sir Francis: **Essays in Eugenics**, 1. bs., London: The Eugenics Education Society, 1909.
- Giddens, Anthony: **Sosyoloji**, Ankara, Ayraç Kitabevi, 2000.
- Göze, Ayferi: **Liberal, Marxiste, Faşist, Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet**, 6. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2010.
- Gupta, Charu: “Politics of Gender: Women in Nazi Germany”, **Economic and Political Weekly**, 1991.
- Hanke, Robert: “Theorizing Masculinity With/In the Media”, On Masculinity, <http://bhanke.apps01.yorku.ca>, 1992.
- Hitler, Adolf: **Kavgam**, çev. M. Caner, Antalya, Gencay Yayınları, 2012.
- Hopkins, Patrick, D.: “Gender Treachery: Homophobia, Masculinity and Threatened Identities”, **Rethinking Masculinity: Philosophical Explorations in Light of Feminism**, der. May, L. vd., United States, Littlefield Adams, 1992.

- Jarman, T.L.: **The Rise and Fall of Nazi Germany**, London, 1955.
- Kandiyoti, Deniz: **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar**, Çev. A. Bora, F. Özbay, F. Sayılan, H. Tapınç, Ş. Tekeli, 1. Bs., İstanbul, Metis Yayınları, 1997.
- Kater, Michael: **Hitler Youth**, London: Harvard University Press, 2004.
- Kershaw, Ian: **Hitler: Hubris 1889-1936**, 1. bs., çev. Zarife Biliz, İstanbul, İthaki Yayınları, 2007.
- Klemperer, Victor: **LTI Nasyonal Sosyalizmin Dili**, 1. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2013.
- Koonz, Claudia: **Mothers in the Fatherland: Women, the Family and Nazi Politics**, New York, St Martin's Press, 1987.
- Macciocchi, Maria A.: **Faşizmin Analizi**, 3. Bs., çev. Cemal Süreya, İstanbul, Payel Yayınevi, 2000.
- Mazower, Mark: **Hitler İmparatorluğu İşgal Avrupa'sında Nazi Yönetimi**, 2. bs., İstanbul, Alfa Basım Yayım, 2014.
- Meyer, Philip: "Hitler İsteseydi Tanımadığınız Birini Elektrik Sandalyasına Oturtur ve Düğmeye Basar Mıydınız?", çev. Ali Dönmez, **Esquire**, Vol. 74, 1970.
- Milgram, Stanley: "Milgram Experiment", (Çevrimiçi) https://www.youtube.com/watch?v=_e1_-UpdzZ0, (20 Nisan 2016 görüldü)
- Nirun, Ata: **Adolf'un Kavgası**, 1. bs., İstanbul, Wizard Entertainment, 2014.

- Onaran, Oğuz ve Seçkin
Büker: **Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1998.
- Örs, Birsen: **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**, 6. bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Özkırımlı, Umut: **Milliyetçilik Kuramları “eleştirel bir bakış”**, 5. bs., Ankara: Doğubatı Yayınları, 2013.
- Öztan, Güven Gürkan: **Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Passmore, Kevin: **Fascism: A Very Short Introduction**, Oxford, Oxford University Press, 2002.
- Pécheux, Michel: **Language, Semantics and Ideology**, 1. bs., New York, St. Martin’s Press, 1982.
- Pine, Lisa: **Nazi Family Policy, 1933-1945**, Oxford, Berg Publishers, 1997.
- Reich, Wilhelm: **Faşizmin Kitle Psikolojisi**, 1. bs., İstanbul, Cem Yayınevi, 2014.
- Rupp, Leila J.: “Mother of the “Volk”: The Image of Women in Nazi Ideology”, **Signs: Winter**, 1977.
- Saldern, Adelheid von: “Victims or Perpetrators? Controversies about the Role of Women in the Nazi State”, D. F. Crew (Ed.) içinde, “Nazism and German Society, 1933–1945” (s. 141-163). London, Routledge, 1994.

- Sancar, Serpil: **Erkeklik: İmkansız İktidar**, 1.bs., İstanbul, Metis Yayınları, 2009.
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi: **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C: IV, 1988.
- Şenel, Alaeddin: **İrk ve İrkçilik Düşüncesi**, <https://docviewer.yandex.com.tr>
- Turner, Bryan S: **Nietzsche'nin Dansı**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Türk, Bahadır: “Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu”, **Pierre Bourdieu: Sosyal Bilimlerde Açılımlar Konferansı Bildirisi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2007.
- Yourman, Julius: “Propaganda Techniques within Nazi Germany”, **Journal of Educational Sociology**, 148-163, 1939.